LEKSYKON SPÓŁDZIELCZOŚCI SOCJALNEJ

Wydanie II poprawione i uzupełnione

Wojciech Goleński
Cezary Miżejewski
Małgorzata Ołdak
Paweł Wąsiak

OPOLE 2017

Wydawca:
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu
ul. Głogowska 25c
45-315 Opole

Redakcja naukowa:
Wojciech Goleński

Skład i druk:
Zakład Aktywności Zawodowej im. Jana Pawła II
48-140 Branice, ul. Szpitalna 18, tel.: 77 486 07 22, fax: 77 486 07 30
e-mail: zaz-branice@wp.pl
www.zaz.branice.info

Publikacja bezpłatna wydana w ramach projektu
„Wsparcie dla opolskiego modelu promocji,
upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej”
współfinasowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego Wojewodztwa Opolskiego na lata 2014–2020,
Oś Piorytetowa VIII – Integracja Społeczna,
Działanie 8.3 Wsparcie podmiotów eknomii społecznej.

ISBN 978-83-63793-28-9

Wstęp

Społeczna przedsiębiorczość zajmuje coraz ważniejsze miejsce w aktywności obywatelskiej społeczeństwa naszego kraju, a w województwie opolskim działa coraz więcej „firm" na zasadach ekonomii społecznej. To fundacje i stowarzyszenia, spółdzielnie pracy, warsztaty terapii zajęciowej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej czy spółdzielnie socjalne. Ich działania zwrócone są w stronę ludzi, którzy wymagają pomocy, dlatego też na starcie taką pomoc otrzymują.

Bardzo dobrą formą pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym są spółdzielnie socjalne – bo praca w spółdzielni pozwala na samodzielne osiąganie sukcesu. Firma, która nastawiona jest na wsparcie społeczne a nie biznes, może funkcjonować tylko tam, gdzie ludzie angażują się we wspólne przedsięwzięcia, umieją współpracować i mają do siebie zaufanie. To wspólne działanie ludzi jest ważniejsze niż zysk, jaki firma osiąga. Nikogo dziś nie trzeba przekonywać, że ten ważny element życia społecznego sprzyja pełnemu zatrudnieniu, walce z ubóstwem i stabilnemu rozwojowi.

Wierzę, że sektor ekonomii społecznej przyczynia się do poprawy sytuacji osób wymagających szczególnej pomocy i wsparcia, wzmacnia rolę i pozycję działających organizacji pozarządowych oraz wpływa na rozwój społeczności lokalnych, a także całego regionu.

Dlatego właśnie warto pomagać tym, którzy chcą zakładać takie społeczne firmy, którzy w ten sposób chcą zmienić swoje dotychczasowe życie.

Jestem pewien, że ta publikacja jest jedną z form takiej pomocy – to użyteczna i aktualna wiedza dla wszystkich, którzy interesują się spółdzielczością socjalną.

Andrzej Buła,
Marszałek Województwa Opolskiego

Spis treści

Słowo wstępne 11

A 13
Absolutorium 13
Akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika 13
Aktywna polityka społeczna 13
Analiza finansowa 14

B 14
Bezdomny 14
Bezrobotny 15
Bilans 16
Biznesplan 16
Blokada rachunku bankowego 17
Budżet partycypacyjny (budżet obywatelski) 17
C 18
Cel działania 18
Cel społecznie użyteczny 18
Centrum Integracji Społecznej (CIS) 18
Cooperatives Europe 19
Crowdfunding 19
Czas trwania spółdzielni socjalnej 19
Członkostwo 20
Członek założyciel 21
Członek Zarządu 21
D 22
Deklaracja członkowska 22
Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości 22
Dobra publiczne 22
Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej 23
Działalność oświatowa, kulturalna i społeczna spółdzielni 25
Działalność społecznie użyteczna 26
E 28
Efektywność 28

Ekonomia społeczna 29
Ekonomia współdzielenia 29
Ekonomizacja organizacji pozarządowych 29
EMES (International Research Network) 30
Ewaluacja (badania ewaluacyjne) 31
Europejski Fundusz Społeczny 31
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego 32
F 33
Finansowanie składek na ubezpieczenie społeczne w spółdzielni socjalnej 33
Formy zabezpieczenia 34
Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 34
Fundusz inwestycyjny 35
Fundusz Pracy 35
Fundusz udziałowy 36
Fundusz zasobowy 36
Fundusz zakładowy świadczeń socjalnych 36
G 37
Gospodarność 37
Gwarancja bankowa 37
H 38
Hymn spółdzielców 38
I 39
ICA - International Cooperative Alliance 39
Interes spółdzielni 39
Inicjatywy nieformalne 39
Inżynieria finansowa 39
J 41
Jednostka samorządu terytorialnego 41
K 42
Kandydat na członka spółdzielni 42
Kapitał 42
Kapitał ludzki 43
Kapitał społeczny 43
Klaster społeczny 43
Klauzule społeczne 44
Klub integracji społecznej (KIS) 45
Kluczowe sfery rozwoju 46
Kooperatywy spożywców 46
Kościelna osoba prawna 47

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) 48
Krajowa Rada Spółdzielcza 48
Krajowy Rejestr Sądowy 49
Kwantyfikacja 49
L 50
Legalność 50
Liczba członków 50
Likwidacja 50
Likwidator 51
Lokalna Grupa Działania (LGD) 52
Lustracja 53
Ł 55
Łączenie się spółdzielni 55
M 55
Majątek spółdzielni 55
Międzynarodowy Dzień Spółdzielczości 56
Międzynarodowy Związek Spółdzielczy 56
Monitor Sądowy i Gospodarczy 56
N 56
Nadwyżka bilansowa 56
Nazwa spółdzielni socjalnej 57
NGO 57
Niepełnosprawna osoba 58
Nisza rynkowa 58
NPO 59
O 59
Odsetki ustawowe 59
Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych (OZRSS) 60
Ograniczona zdolność do czynności prawnych 60
Organizacja pozarządowa 61
Organizacja pożytku publicznego 61
Organy spółdzielni 61
Opłata sądowa 62
Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności 62
Osoba fizyczna 62
Osoba prawna 62
Osobowość prawna 63
Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) 63
Oświadczenie członkowskie 64

P 64
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) 64
Partnerstwo lokalne 64
Partnerstwo międzysektorowe 64
Partycypacja społeczna (partycypacja obywatelska) 65
Plan działalności społeczno-kulturalnej 65
Podmioty ekonomii społecznej 66
Polityka społeczna 67
Połączenie spółdzielni socjalnych 67
Pomoc de minimis 67
Pomoc społeczna 68
Poręczenie 68
Postępowanie wewnątrzspółdzielcze 69
PO WER 69
Pożytek Publiczny 70
Prawo spółdzielcze 70
Prezes Zarządu 70
Protokół lustracji 70
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto 71
Przedmiot działalności spółdzielni socjalnej 71
Przedsiębiorczość społeczna 71
Przedsiębiorstwo społeczne 71
R 73
Rada Nadzorcza 73
Regionalny Program Operacyjny (RPO) 74
REGON 74
Rehabilitacja osób niepełnosprawnych 75
Reintegracja społeczna 75
Reintegracja zawodowa 76
Rejestr członków 76
Rok obrachunkowy 76
Rynek 77
Rzetelność 77
S 77
Składka członkowska 77
Skuteczność 78
Social Economy Europe - CEP-CMAF 78
Społeczeństwo obywatelskie 78
Społeczna gospodarka rynkowa (SGR) 79

Społeczna odpowiedzialność biznesu - CSR 79
Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne 80
Spójność społeczno-gospodarcza 80
Spółdzielcza umowa o pracę 80
Spółdzielczy stosunek pracy 80
Spółdzielnia 81
Spółdzielnia inwalidów i niewidomych 82
Spółdzielnia konsumentów 82
Spółdzielnia pracy 82
Spółdzielnia socjalna 83
Spółka non-profit 83
Srebrna gospodarka 83
Start up społeczny 84
Statut 84
Statutowa działalność odpłatna 85
Struktura organizacyjna 85
SWOT/analiza SWOT 85
Synergia/efekt synergii 85
T 86
Teren działania 86
Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych (TUW) 86
Trzeci sektor 86
U 87
Uchwała 87
Umowy cywilno-prawne w spółdzielni 87
Usługi użyteczności publicznej 87
Ustawa o spółdzielniach socjalnych 88
W 89
Walne Zgromadzenie 89
Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) 89
Wartości spółdzielcze 90
Weksel z poręczeniem bankowym 90
Wniosek o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego 90
WISE/przedsiębiorstwa typu WISE 90
Wniosek o przyznanie jednorazowo środków z Funduszu Pracy na założenie nowej spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do istniejącej spółdzielni socjalnej 91
Wolontariat 93
Wpisowe 93
Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona) 93

Wykreślenie/wykluczenie z rejestru członków 95
Wynagrodzenie minimalne 96
Wynagrodzenie przeciętne 96
Wynagrodzenie za pracę w spółdzielni 97
Wypowiedzenie członkostwa 97
Z 97
Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) 97
Założyciele spółdzielni 98
Zamówienia publiczne 98
Zarząd 98
Zarządzanie partycypacyjne 99
Zasady Spółdzielcze 99
Zatrudnienie wspierane 100
Zatrudnienie wspomagane 100
Zatrudnienie socjalne 101
Zdolność do czynności prawnych 101
Zebranie przedstawicieli 101
Zebranie założycielskie 101
Zlecanie zadań publicznych 102
Zrównoważony rozwój 103
Źródła finansowania 103
Przypisy: 105

Słowo wstępne

Niniejsza książka stanowi drugie wydanie Leksykonu Spółdzielczości Socjalnej autorstwa Cezarego Miżejewskiego, Małgorzaty Ołdak oraz Pawła Wąsiaka. Pierwotna wersja została wydana w 2010 r. co w przypadku sektora ekonomii społecznej w ogóle i spółdzielczości socjalnej w szczególe, jest bardzo odległą datą. Od tego czasu nastąpiło wiele zmian w obszarze legislacyjnym, instytucjonalnym i organizacyjnym. Wiele przepisów uległo dezaktualizacji. Wprowadzono znaczną liczbę nowych regulacji i istotnych zmian. Pojawiły się nowe dokumenty strategiczne. Zmieniono zasady i tryb wsparcia w ramach środków Unii Europejskiej. Wreszcie pojawiły się nowe typy podmiotów ekonomii społecznej oraz organizacje wspierające ten sektor. Obecnie funkcjonuje znacznie więcej spółdzielni socjalnych niż przed siedmiu laty. Wiele z nich wychodzi poza sferę socjalną (sferę pomocy społecznej), stając się dobrze prosperującymi przedsiębiorstwami społecznymi, wykorzystującymi często innowacyjne metody zarządzania i oferującymi konkurencyjne produkty i usługi. Zmianie ulega także odbiór spółdzielni socjalnych w lokalnych środowiskach. Przełamywane są negatywne stereotypy. Coraz powszechniejsza jest otwarta i partnerska postawa samorządów oraz przedsiębiorców jako potencjalnych i realnych kooperantów spółdzielni.

Intencją Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu oraz Redaktora naukowego było stworzenie kolejnego wydania popularnego leksykonu, który łączyłby wcześniejszą użyteczność, przystępność i przejrzystość książki z aktualną wiedzą dotyczącą spółdzielczości socjalnej i pokrewnych jej zagadnień.

Drugie wydanie Leksykonu Spółdzielczości Socjalnej to 185 haseł, które zawierają aktualną wiedzę na temat różnych aspektów funkcjonowania spółdzielni socjalnych. Dynamika wprowadzanych zmian w tym obszarze sprawia jednak, że pewne opisane sfery w niedługim cza-

sie ulegną dezaktualizacji, czego należy mieć pełną świadomość. Niektóre spośród ujętych w książce haseł pozostały niezmienione lub zmienione w niewielkim stopniu w stosunku do pierwszego wydania. Jednak zdecydowana większość z nich została gruntownie przeredagowana (co zwykle oznaczało ich rozbudowę). Dodane zostało 56 zupełnie nowych haseł. Pod każdym z nich zawarte są odniesienia (tzw. tagi) do haseł pokrewnych i/lub uzupełniających. Ma to ułatwić osobom mniej zorientowanym w meandrach spółdzielczości socjalnej poruszanie się po jej niełatwej tematyce.

W pierwszym wydaniu Autorzy zrezygnowali ze stosowania przypisów, odwołując się w tekście do konkretnych aktów prawnych. Z uwagi na fakt, że drugie wydanie oparte jest na znacznej liczbie zróżnicowanych źródeł danych (zarówno naukowych, jak i praktycznych) w wielu miejscach zastosowane zostały przypisy do nowych i przeredagowanych haseł pierwowzoru (znajdują się na końcu książki).

Ze swojej strony mam nadzieję, że prezentowany Leksykon będzie stanowił użyteczne źródło wiedzy dla wszystkich osób zainteresowanych spółdzielczością socjalną oraz pokrewnymi obszarami w ramach dynamicznie rozwijającego się sektora ekonomii społecznej.

Wojciech Goleński

A

Absolutorium

Decyzja uprawnionego organu kolegialnego (np. walnego zgromadzenia) wyrażająca pozytywną ocenę działalności finansowej w określonym okresie (na ogół roku) organu wykonawczego (np. zarządu). Decyzja ta jest podejmowana po wysłuchaniu sprawozdania z działalności i rozliczeniu finansowym. Istota absolutorium to brak zastrzeżeń do prowadzonej polityki finansowej, a nie do programu czy składu organu wykonawczego, co nie wyklucza możliwości jego odwołania z innych powodów.
Absolutorium to jedna z form kontroli organu kolegialnego nad wykonawczym.
Zobacz: **Gospodarność, Lustracja, Organy spółdzielni, Walne zgromadzenie;**

Akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika

Istnieją dwa rodzaje tytułów egzekucyjnych w formie aktu notarialnego. Pierwszy to akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej lub uiszczenia innych rzeczy oznaczonych w akcie. Drugi to akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej do wysokości określonej w akcie notarialnym (art. 777 § l kodeksu postępowania cywilnego). Oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji może być złożone także w odrębnym akcie notarialnym. Podkreślić jednak należy, że na podstawie oświadczenia o poddaniu się egzekucji w formie aktu notarialnego można egzekwować wyłącznie obowiązek szczegółowo opisany w akcie. Jeśli dłużnik nie spłaca swojego długu, wówczas wierzyciel może wykorzystać akt notarialny zawierający dobrowolne poddanie się egzekucji przez dłużnika i wystąpić do komornika, aby ten wszczął egzekucję. Aby jednak wszczęcie egzekucji na podstawie przedmiotowego aktu było możliwe wierzyciel musi najpierw uzyskać dla niego klauzulę wykonalności. Właściwą instytucją do nadania klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu jest sąd rejonowy, w którego okręgu dłużnik zamieszkuje. Jeżeli w ten sposób właściwości nie da się ustalić - klauzulę nadaje sąd rejonowy, w okręgu którego egzekucja ma być prowadzona. Prowadzenie egzekucji na podstawie aktu notarialnego pozwala uniknąć długotrwałego postępowania sądowego przeciwko dłużnikowi. Jest to więc bardzo dobry sposób na szybkie wszczęcie egzekucji w przypadku, gdy dłużnik uchyla się od zapłaty należnego długu. Nie ma bowiem konieczności wszczynania procesu i uzyskania wyroku sądowego.
Zobacz: **Członkostwo, Spółdzielnia socjalna;**

Aktywna polityka społeczna

Podejście w polityce społecznej zakładające, że jedną z podstawowych funkcji pomocy społecznej jest aktywizacja osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji. Aktywna polityka społeczna (APS) proponuje szeroki wachlarz narzędzi i instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej. Ma to na celu bardziej efektywne działania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie pomocy i integracji społecznej oraz budowy sektora usług społecznych w oparciu o podmioty ekonomii społecznej[1].

Główne cechy APS to:

1) Przyjęcie orientacji skoncentrowanej na usługach aktywizujących beneficjentów, kosztem świadczeń osłonowych.
2) Integracja instytucji pomocy społecznej oraz publicznych służb zatrudnienia.
3) Indywidualizacja usług, dostosowanie ich do możliwości i ograniczeń odbiorców.
4) Wprowadzenie środowiskowej metody pracy socjalnej, jako elementu aktywizacji jednostek i całych społeczności w środowisku lokalnym.
5) Akcentowanie znaczenia roli organizacji pozarządowych oraz podmiotów ekonomii społecznej i ich współpracy z administracją publiczną przy realizacji usług społecznych przy wykorzystaniu środków publicznych.
6) Podkreślenie wzrostu znaczenia mechanizmów konkurencji w zakresie wyboru usługodawców przez płatników (administracja) i beneficjentów.
7) Idei łączenia prawa do wsparcia socjalnego z obowiązkiem pracy [2].

Zobacz: **Ekonomia społeczna, Polityka społeczna, Pomoc społeczna, Społeczna gospodarka rynkowa, Zatrudnienie socjalne;**

Analiza finansowa

Część analizy ekonomicznej (analizy działalności przedsiębiorstwa) polegająca na rozpatrywaniu zjawisk i procesów finansowych, które ukazują efektywność (lub jej brak) działania przedsiębiorstwa.

Celem analizy finansowej jest dostarczenie informacji niezbędnych podczas oceny sytuacji jednostki gospodarczej oraz podejmowania decyzji gospodarczych. Analiza finansowa, jako odzwierciedlenie sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, jest jednym z podstawowych narzędzi optymalizowania wyników. Informacje uzyskane na podstawie analizy powinny być wykorzystywane przez kierownictwo oraz władze przedsiębiorstwa do:

- podejmowania decyzji krótko i długoterminowych w zakresie finansów przedsiębiorstw,
- kontroli przebiegu procesów gospodarczych w porównaniu z przyjętymi założeniami,
- rozeznania się, jak oceniana jest przez wierzycieli i kontrahentów sytuacja majątkowa i finansowa firmy[3].

Zobacz: **Bilans, Efektywność, Gospodarność, Skuteczność;**

B

Bezdomny

Według ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej mianem bezdomnego określa się osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Bezdomność z kolei, jako zjawisko/problem społeczny, można określić jako względnie trwałą sytuację człowieka pozbawionego dachu nad głową albo nieposiadającego własnego mieszkania[4].
Bezdomność w ujęciu psychologicznym to kryzysowy stan egzystencji osoby nie posiadającej faktycznego miejsca zamieszkania, pozbawionej środków niezbędnych by zaspokoić elementarne potrzeby, trwale wykorzenionej ze środowiska i akceptującej swoją rolę społeczną[5].
Zobacz: **Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Bezrobotny

Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotny oznacza osobę, która bezpośrednio przed rejestracją jako bezrobotna była zatrudniona nieprzerwanie przez okres co najmniej 6 miesięcy, oraz osobę niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub w danej służbie albo innej pracy zarobkowej albo, jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu programu nauczania tej szkoły lub w szkole wyższej, gdzie studiuje na studiach niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- ukończyła 18 lat,
- nie osiągnęła wieku emerytalnego,
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego,
- nie nabyła prawa do emerytury albo renty z tytułu niezdolności do pracy, przyznanej przez zagraniczny organ emerytalny lub rentowy, w wysokości co najmniej najniższej emerytury albo renty z tytułu niezdolności do pracy,
- nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- nie uzyskuje przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, lub nie podlega ubezpieczeniom emery-

talnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie,

- nie złożyła wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej:
  – albo po złożeniu wniosku o wpis: zgłosiła do ewidencji działalności gospodarczej wniosek o zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej i okres zawieszenia jeszcze nie upłynął,
  – nie upłynął jeszcze okres do, określonego we wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej, dnia podjęcia działalności gospodarczej,
- nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego,
- nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
- nie pobiera na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego,
- nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania,
- nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego, nie podlega, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- nie pobiera na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów zasiłku dla opiekuna.

Zobacz: **Aktywna polityka społeczna, Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Bilans

Element składowy sprawozdania finansowego, oznaczający obustronne zestawienie aktywów i pasywów jednostki na dzień bilansowy. Aktywa w bilansie porządkuje się według ich stopnia płynności od najmniej do najbardziej płynnych. Z kolei pasywa układa się według stopnia ich wymagalności. Od najmniej do najbardziej wymagalnych. W bilansie przedstawia się dane za rok bieżący w porównaniu do roku poprzedniego.
Zobacz: **Analiza finansowa, Biznesplan, Kapitał;**

Biznesplan

Narzędzie planistyczne wykorzystywane przy ocenie opłacalności przedsięwzięć gospodarczych. Sporządzany zwykle na potrzeby wewnętrzne firmy, ale także jako narzędzie komunikacji zewnętrznej – m.in. w celu pozyskania źródeł finansowania inwestycji np. kredytu (kredytobiorca musi wykazać, że nowe przedsięwzięcie będzie rentowne). Stanowi kompleksowy spis celów oraz zadań, jakie stawia się przed przedsiębiorstwem. Jego elementami są m.in. analiza finansowa, analiza rynku, analiza SWOT.
Treść biznesplanu powinna:

- odzwierciedlać aktualną, rzeczywistą sytuację analizowanego podmiotu gospodarczego

z różnych punktów widzenia (finansowego, produkcyjnego itd.),
- uwzględniać otoczenie przedsiębiorstwa, w tym analizę rynku,
- prezentować kadrę przedsiębiorstwa, jej kwalifikacje, doświadczenie, umiejętności itd.,
- przedstawiać stosowane technologie produkcji, ich energochłonność lub inne istotne z punktu widzenia przedsiębiorstwa elementy, np. wpływ na środowisko naturalne,
- być napisana językiem zrozumiałym dla odbiorcy (potencjalnego inwestora), niezbyt obszerna.

Biznesplan często jest załącznikiem wymaganym przy ubieganiu się o dofinansowanie z Funduszy Europejskich, jako element (załącznik do) wniosku kredytowego[6].
Zobacz: **Analiza finansowa, SWOT, Źródła finansowania;**

Blokada rachunku bankowego

Jeden ze sposobów zabezpieczenia dla pokrycia ewentualnego zadłużenia. Bank zostaje upoważniony przez klienta do blokady określonej kwoty środków zgromadzonych na rachunku, aby móc pokryć w wyznaczonym terminie powstałe wierzytelności lub aby dokonać konkretnej operacji finansowej.
Zobacz: **Akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika, Analiza finansowa, SWOT, Źródła finansowania;**

Budżet partycypacyjny (pot. budżet obywatelski)

Oddolny proces definiowania priorytetów budżetowych i wskazywanie przez obywateli, które inwestycje i projekty należy realizować w ich miejscowości. Podczas tworzenia budżetu partycypacyjnego, uwzględniany jest poziom ważności przyznany danej sprawie przez mieszkańców, lista braków w infrastrukturze zgłoszona przez zgromadzenie oraz liczba mieszkańców danej dzielnicy[7]. Zatem dzięki budżetowi partycypacyjnemu mieszkańcy gminy, dzielnicy, wsi lub osiedla mogą uczestniczyć w projektowaniu lokalnych wydatków . Władze oddają pewną część budżetu do dyspozycji mieszkańcom, którzy sami decydują, na co przeznaczyć pieniądze. Budżet obywatelski pozwala bardziej efektywnie gospodarować pieniędzmi. Jest tak ponieważ:
- ułatwia identyfikację najistotniejszych potrzeb największej części mieszkańców,
- pozwala skutecznie odpowiadać na oczekiwania obywateli,
- wspomaga integrację społeczności lokalnej,
- wspiera wspólnotę samorządową podnosi poziom społecznego zaufania do lokalnych władz.

Budżet partycypacyjny oznacza większą przejrzystości działań samorządu terytorialnego i włączanie obywateli w proces sprawowania władzy w samorządach[8]. Budżetowanie partycypacyjne zapewnia obywatelom duże możliwości poznania działań władz publicznych oraz umożliwia dyskusję i wpływanie na alokację zasobów publicznych. Jest narzędziem kształcącym, angażującym obywateli oraz wzmacniającym dobre zarządzanie (good governance). Zwiększona przejrzystość i odpowiedzialność, jaką tworzy budżetowanie partycypacyjne, może pomóc w zmniejszeniu nieefektywności rządu, ograniczeniu klientelizmu i korupcji[9].
Zobacz: **Inicjatywy nieformalne, Kapitał społeczny, Partycypacja społeczna, Społeczeństwo obywatelskie, Trzeci sektor;**

C

Cel działania

Celem działania spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę jej członków. Ponadto spółdzielnia działa na rzecz:

1) społecznej reintegracji jej członków przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu,
2) zawodowej reintegracji jej członków przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy, a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.

Zobacz: **Działalność społecznie użyteczna, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa, WISE/przedsiębiorstwa typu WISE;**

Cel społecznie użyteczny (patrz: Działalność społecznie użyteczna)

Zobacz: **Dobra publiczne, Działalność oświatowo-kulturalna i społeczna spółdzielni, Organizacja pożytku publicznego, Pożytek publiczny;**

Centrum Integracji Społecznej (CIS)

Jedna z instytucji zatrudnienia socjalnego utworzona na mocy ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Są to podmioty prowadzące reintegrację społeczno-zawodową poprzez realizację programów edukacyjnych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - osobom długotrwale bezrobotnym, bezdomnym, niepełnosprawnym, uzależnionym od alkoholu i narkotyków (po zakończonej terapii), chorym psychicznie, zwalnianym z zakładów karnych oraz uchodźcom. Jest to placówka pobytu dziennego. Reintegracja obejmuje m.in. nabywanie umiejętności zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz nabywanie innych umiejętności niezbędnych do codziennego życia. CIS-y mogą być tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego (wójta, burmistrza, prezydenta), organizacje pozarządowe, organizacje wyznaniowe oraz spółdzielnie socjalne. Pomysł utworzenia takiego podmiotu przez organizację pozarządową w danej gminie czy powiecie powinien ściśle odpowiadać na potrzeby społeczności lokalnej. Inicjatywa utworzenia CIS powinna zostać skonsultowana z powiatowym urzędem pracy i ośrodkiem pomocy społecznej – instytucjami, które są naturalnymi partnerami CIS oraz z lokalnym samorządem, który w przypadku utworzenia CIS będzie finansował jego działalność. Status CIS nadaje wojewoda w drodze decyzji administracyjnej[10].

Osoba skierowana do CIS świadczy pracę w ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego. W CIS mogą być zatrudnione osoby, które nie są w stanie zaspokoić swoich potrzeb życiowych, a ich uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym jest uniemożliwione lub ograniczone[11]. Po upływie okresu uczestnictwa w centrum, który w zasadzie

nie powinien trwać dłużej niż 12 miesięcy, uczestnik kierowany jest na rynek pracy w ramach tzw. zatrudnienia wspieranego [12].
Zakończenie uczestnictwa w zajęciach centrum, powinno zakończyć się skierowaniem (poprzez powiatowy urząd pracy) uczestnika do pracy u pracodawcy lub podjęciem wspólnej działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej.
Zobacz: **Klub Integracji Społecznej (KIS), Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa, Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), Zatrudnienie socjalne, Zatrudnienie wspierane,;**

Cooperatives Europe

Organizacja reprezentująca spółdzielczość europejską powołana w wyniku przekształcenia Regionu Europejskiego Międzynarodowego Związku Spółdzielczego i CCACE w 2006 roku.
Organizacja działa na rzecz promowania modelu współpracy spółdzielczej na szczeblu europejskim. Opowiada się za pluralizmem wielu form biznesowych w Europie. Chodzi o zwiększenie wiedzy i uznanie modelu współpracy spółdzielczej wśród organów UE, opracowywanie i wdrażanie polityk i narzędzi wspierających rozwój przedsiębiorstw spółdzielczych (społecznych) i przewidywanie wpływu nowego prawodawstwa UE lub krajowego. Wspiera komunikację między przedsiębiorstwami społecznymi. Skoncentrowana jest na tworzeniu narzędzi do nawiązywania kontaktów z organizacjami spółdzielczymi, aby wraz z nimi zwiększać obecność, świadomość i uznanie spółdzielni na szczeblu Unii Europejskiej.Cooperatives Europe pracuje nad włączeniem modelu współpracy spółdzielczej do polityki i programów UE oraz promowanie spółdzielni jako realnych partnerów dla instytucji UE.
Organizacja reprezentuje interesy 160 000 firm z całej Europy. Europejskie spółdzielnie zatrudniają 5,4 miliona ludzi i mają 123 miliony członków, co oznacza, że spółdzielcą jest jeden na pięciu Europejczyków. Siedzibą organizacji jest Bruksela.
http://www.coopseurope.coop
Zobacz: **EMES, Krajowa Rada Spółdzielcza, Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, Social Economy Europe - CEP-CMAF,**

Crowdfunding

Crowdfunding, czyli finansowanie społecznościowe, to sposób na zbieranie środków za pośrednictwem Internetu, od wielu osób i na określony cel. Kluczowe jest tu zainteresowanie swoim pomysłem szerokiego grona[13]. Crowdfunding jest rodzajem gromadzenia i alokacji kapitału przekazywanego na rzecz rozwoju określonego przedsięwzięcia w zamian za pewne świadczenie zwrotne, który angażuje szerokie grono dawców kapitału, charakteryzuje się wykorzystaniem technologii teleinformatycznych (np. portali społecznościowych) oraz niższą barierą wejścia i lepszymi warunkami transakcyjnymi, niż ogólnodostępne na rynku[14].
Zobacz: **Kapitał, Inicjatywy nieformalne, Rynek, Społeczeństwo obywatelskie, Źródła finansowania;**

Czas trwania spółdzielni socjalnej

Okres na jaki powoływana jest spółdzielnia socjalna określony w statucie. Zazwyczaj czas trwania spółdzielni określa się jako nieograniczony.
Zobacz: **Statut, Teren działania;**

Członkostwo

Założyciele spółdzielni, którzy podpisali statut, stają się członkami spółdzielni z chwilą jej zarejestrowania. Przystępujący do spółdzielni po jej zarejestrowaniu stają się członkami spółdzielni z chwilą przyjęcia ich przez spółdzielnię. Przyjęcie w poczet członków spółdzielni powinno być stwierdzone na deklaracji podpisem dwóch członków zarządu lub osób do tego przez zarząd upoważnionych z podaniem daty uchwały o przyjęciu. Jeżeli statut spółdzielni nie stanowi inaczej uchwała w sprawie przyjęcia powinna być podjęta w ciągu miesiąca od dnia złożenia deklaracji. O uchwale o przyjęciu w poczet członków oraz o uchwale odmawiającej przyjęcia zainteresowany powinien być zawiadomiony pisemnie w ciągu dwóch tygodni od dnia jej powzięcia. Zawiadomienie o odmowie przyjęcia powinno zawierać uzasadnienie.
Organ uprawiony do przyjmowania członków spółdzielni powinien zostać wskazany w statucie spółdzielni. Jeżeli organem tym nie jest walne zgromadzenie, statut powinien wskazywać także organ, do którego służy odwołanie od decyzji odmawiającej przyjęcia, oraz określać terminy wniesienia i rozpatrzenia tego odwołania.
Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć:

- osoby fizyczne uprawnione do założenia spółdzielni socjalnej wymienione w art. 4 ust. l ustawy o spółdzielniach socjalnych, które posiadają ograniczoną zdolność do czynności prawnych;
- inne osoby, pod warunkiem, że ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie spółdzielni i ich liczba nie przekracza 50% ogólnej liczby członków spółdzielni;
- Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego (zob.).

W przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są osoby prawne, są one zobowiązane do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w ustawie jako zagrożone wykluczeniem społecznym (art. 4 ust. 1), w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego.
Wszystkim członkom spółdzielni przysługują równe prawa i obowiązki wynikające z członkostwa. Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze członek spółdzielni ma prawo:

- uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej,
- wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni,
- otrzymania odpisu statutu i regulaminów, zaznajamiania się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami obrad organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię socjalną z osobami trzecimi,
- żądania rozpatrzenia przez właściwe organy spółdzielni wniosków dotyczących jej działalności,
- udziału w nadwyżce bilansowej,
- do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności.

Członek spółdzielni ma obowiązek:

- przestrzegania przepisów prawa, postanowień statutu i opartych na nich regulaminów,

- dbania o dobro i rozwój spółdzielni oraz uczestniczenia w realizacji jej zadań statutowych,
- wykonywać inne obowiązki wynikające z ustawy i statutu.

Członkostwo w spółdzielni ustaje wskutek:

- wystąpienia członka ze spółdzielni,
- wykluczenia członka,
- wykreślenia członka z rejestru członków,
- śmierci członka.

Zobacz: **Członek założyciel, Deklaracja członkowska, Zarząd;**

Członek założyciel

Założycielami spółdzielni socjalnych mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Jeżeli założycielami spółdzielni socjalnej są osoby fizyczne, ich liczba nie może być mniejsza niż 5 i większa niż 50, jedynym wyjątkiem są spółdzielnie socjalne powstałe w wyniku przekształcenia się spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych.

Według ustawy o spółdzielniach socjalnych, w kręgu osób fizycznych uprawnionych do tworzenia spółdzielni socjalnej znajdują się przede wszystkim:

- osoby bezrobotne (w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- absolwenci centrum integracji społecznej – czyli osoby, która przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy uczestniczyły w zajęciach w centrum integracji społecznej i otrzymały zaświadczenie (osoba taka jest absolwentem centrum integracji społecznej przez okres 6 miesięcy od dnia zakończenia zajęć w centrum integracji społecznej) oraz absolwenci klubu integracji społecznej –osoby, które uczestniczyły w klubie integracji społecznej przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy, posiadają ważne zaświadczenie, oraz zrealizowała postanowienia kontraktu socjalnego,
- osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.5),
- osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Wskazane osoby muszą posiadać pełną zdolność do czynności prawnych (zob.);

Spółdzielnię socjalną mogą także założyć dwie spośród wskazanych poniżej osób prawnych:

- Organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Jednostki samorządu terytorialnego,
- Kościelne osoby prawne.

Zobacz: **Członkostwo, Osoba fizyczna, Osoba prawna, Zarząd;**

Członek Zarządu (patrz: Zarząd)

Zobacz: **Organy spółdzielni, Statut;**

D

Deklaracja członkowska

Dokument, którego wypełnienie i złożenie jest jednym z warunków przyjęcia w poczet członków spółdzielni socjalnej. Deklaracja powinna zostać złożona w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Deklaracja dla osoby fizycznej powinna zawierać: imię i nazwisko przystępującego do spółdzielni socjalnej, datę i miejsce jego urodzenia, miejsca zamieszkania, ilość zadeklarowanych udziałów, datę i miejsce podpisania deklaracji oraz podpis składającego deklarację, a jeżeli przystępujący jest osobą prawną: jej nazwę i siedzibę, ilość zadeklarowanych udziałów oraz o ile przewiduje to statut spółdzielni dane dotyczące wkładów. Szczegółowe wymogi dotyczące informacji zawartych w deklaracji członkowskiej winien określać statut spółdzielni.
Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Organy spółdzielni, Statut;**

Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości

Dokument uchwalony przez XXXI Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20—22 września 1995 r., który określa definicję, wartości i zasady spółdzielcze. Zgodnie z jej zapisami Spółdzielnia jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo.
Zobacz: **Deklaracja spółdzielczej tożsamości, Wartości i zasady spółdzielcze;**

Dobra publiczne

W teorii ekonomii są to takie dobra, które charakteryzują się tym, że:

- nie ma możliwości wyłączenia ich z konsumpcji – oznacza to, że każdy może korzystać z dobra publicznego, a dostawca dobra nie może legalnie zapobiec używania go przez innych,
- nie są konkurencyjne w konsumpcji – z warunku tego wynika, że dobro może być konsumowane przez wiele osób jednocześnie bez żadnych konsekwencji,
- są nieodpłatne – dobra te są dostarczane do nabywcom bezpłatnie, korzystanie z dobra publicznego nie generuje kosztu alternatywnego i nie wymusza ograniczenia korzystania z tych dóbr.

Wobec powyższego tzw. czystymi dobrami publicznymi są te dobra, które spełniają dwie zasady:

1) Zasada niewykluczalności – jeśli dobro zostało dostarczone, to nikogo nie można wykluczyć z możliwości jego wykorzystania.
2) Zasada niekonkurencyjności – ta sama jednostka dobra może być jednocześnie wykorzystywana przez więcej niż jeden podmiot gospodarczy.

Przeciwieństwem dóbr publicznych są dobra prywatne. Przykłady czystych dóbr publicznych to: światło latarni morskiej i obrona narodowa. W praktyce wiele dóbr ma cechy pośrednie pomiędzy dobrami publicznymi a prywatnymi, można wskazać tu np. ochronę zdrowia, szkolnictwo[15]. Są to tzw. dobra quasi publiczne. Podmioty ekonomii społecznej realizując usługi użyteczności publicznej często oferują właśnie takie dobra.

Zobacz: **Działalność społecznie użyteczna, Usługi użyteczności publicznej;**

Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej

Możliwe źródła finansowania spółdzielni socjalnej to przede wszystkim środki unijne, Fundusz Pracy oraz Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Środki z dotacji można łączyć, ale pod warunkiem, że nie oznacza to finansowania tych samych wydatków z dwóch różnych źródeł.

W przypadku dofinansowania z Funduszu Pracy dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych jest formą wsparcia udzielaną osobom bezrobotnym, absolwentom CIS oraz absolwentom KIS, którzy pragną rozpocząć własną działalność gospodarczą zakładając spółdzielnię socjalną lub przystępując do już istniejącej.

Jednorazowe środki na podjęcie działalności mogą otrzymać:

- Osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotne,
- Absolwenci Centrum Integracji Społecznej lub absolwenci Klubu Integracji Społecznej, o których jest mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym (Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 roku.

Wielkość przyznanych jednorazowo środków określona jest w umowie, jednak nie wyższa niż 4-krotność przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni, tj. 17.414,20 zł (według stanu na 01.06.2017 r.). Wsparcie w formie jednorazowych środków stanowi pomoc de minimis (zob.) z wyłączeniem krajowego transportu osób taksówkami i jest udzielane zgodnie z warunkami dopuszczalności tej pomocy. Osoba, która chce otrzymać jednorazowo środki powinna złożyć - we właściwym ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu albo siedzibę spółdzielni socjalnej Powiatowym Urzędzie Pracy - wniosek oraz przedstawić zabezpieczenie prawne na wypadek zwrotu wsparcia. Formami zabezpieczenia (zob.) zwrotu dofinansowania może być: poręczenie, weksel z poręczeniem wekslowym (aval), gwarancja bankowa, zastaw na prawach lub rzeczach, blokada środków zgromadzonych na rachunku bankowym, akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika. Wniosek o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych zostaje uwzględniony w przypadku gdy w okresie 12 miesięcy bezpośrednio poprzedzających złożenie wniosku, bezrobotny, absolwent CIS lub KIS:

- nie odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniej pracy lub innej formy pomocy określonej w ustawie oraz udziału w działaniach w ramach Programu Aktywizacja i Integracja, o których mowa w art. 62a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- po skierowaniu podjął szkolenie, przygotowanie zawodowe dorosłych, staż, prace społecznie użyteczne lub inną formę pomocy określoną w ustawie,
- z własnej winy nie przerwał szkolenia, stażu, realizacji indywidualnego planu działania, udziału w działaniach w ramach Programu Aktywizacja i Integracja, wykonywania prac społecznie użytecznych lub innej formy pomocy określonej w ustawie,
- nie otrzymał dotychczas z Funduszu Pracy lub z innych środków publicznych bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej,
- nie prowadził działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia wniosku,

- nie został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel spółdzielni socjalnej w okresie 6 miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia wniosku,
- nie był w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku skazany za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny lub ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Przyznane środki na założenie spółdzielni socjalnej należy wykorzystać zgodnie ze złożonym wnioskiem i w terminie wskazanym w umowie[16].

Dotację z PFRON mogą otrzymać osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotne lub poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu. Maksymalna wysokość wsparcia to 15-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia (tj. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim kwartale od pierwszego dnia następującego po ogłoszeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego – obecnie jest to 60 825,60 zł.). Osoba niepełnosprawna zainteresowana otrzymaniem takiej pomocy powinna złożyć wniosek do starosty właściwego ze względu na miejsce jej zarejestrowania w Powiatowym Urzędzie Pracy, z którego również pobiera druk wniosku do wypełnienia. Starosta rozpatrując wniosek bierze pod uwagę:

- przewidywane efekty ekonomiczne przedsięwzięcia, na które mają być przeznaczone środki,
- popyt i podaż lokalnego rynku na planowaną działalność,
- kalkulację wydatków na uruchomienie działalności w ramach wnioskowanych środków,
- uprawnienia i kwalifikacje wnioskodawcy,
- wysokość środków własnych wnioskodawcy,
- wysokość posiadanych środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczonych na ten cel w danym roku.

Przedstawienie danych w powyższym zakresie ma na celu dokonanie oceny prawdopodobieństwa prowadzenia planowanego przez osobę niepełnosprawną przedsięwzięcia w okresie 24 miesięcy od jego rozpoczęcia. Zawarcie umowy o udzielenie jednorazowych środków poprzedzają negocjacje prowadzone pomiędzy starostą/prezydentem a osobą niepełnosprawną, podczas których m.in. uzgadniana jest wysokość kwoty dotacji, która zostanie przekazana na rachunek bankowy wnioskodawcy jak i inne warunki umowy (m.in. formy zabezpieczenia zwrotu pomocy, termin do rozliczenia uzyskanej pomocy). Środki na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej są przyznawane jako pomoc de minims (zob.)[17].

Dotacja ze środków Unii Europejskiej w perspektywie 2014–2020 jest przeznaczona dla nowych i istniejących przedsiębiorstw społecznych (w tym spółdzielni socjalnych). Celem dotacji jest (w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020):

1) Wsparcie finansowe na tworzenie nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej, poprzez zastosowanie następujących instrumentów:
   a. wsparcie szkoleniowe i doradztwo służące:
   - podnoszeniu wiedzy i rozwijaniu umiejętności potrzebnych do założenia, prowadzenia i

rozwijania przedsiębiorstwa społecznego, w tym m.in.: szkolenia, warsztaty, doradztwo, mentoring, coaching, tutoring, wizyty studyjne itp.,

• dostarczaniu i rozwijaniu kompetencji oraz kwalifikacji zawodowych niezbędnych do pracy w przedsiębiorstwie społecznym

b. bezzwrotne wsparcie finansowe na:

• utworzenie nowych miejsc pracy poprzez założenie nowego przedsiębiorstwa społecznego, w tym spółdzielni socjalnej,

• utworzenie nowego/nowych miejsc pracy w istniejących, przedsiębiorstwach społecznych, w tym przystąpienie do spółdzielni socjalnej oraz zatrudnienie w spółdzielni socjalnej,

• przekształcenie podmiotu ekonomii społecznej w przedsiębiorstwo społeczne pod warunkiem utworzenia nowego/nowych miejsc pracy,

c. wsparcie pomostowe dla przedsiębiorstwa społecznego obejmujące wsparcie finansowe połączone z działaniami, o których mowa w lit. a) ppkt. i oraz ii, świadczonymi w formie zindywidualizowanych usług.

2) Świadczenie usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych,w tym w zakresie:
   a. usług animacji lokalnej,
   b. usług rozwoju ekonomii społecznej,
   c. usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych.
3) Wsparcie, w tym w szczególności reintegracja zawodowa dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym za pośrednictwem przedsiębiorstw społecznych i podmiotów sfery gospodarczej utworzonych w związku z realizacją celu społecznego bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej.
4) Podnoszenie kwalifikacji zawodowych i kompetencji pracowników przedsiębiorstw społecznych[18].

Przyznawaniem dotacji będą się zajmować Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, które uzyskają akredytację Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej oraz będą realizowały projekt związany ze wsparciem ekonomii społecznej finansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego danego województwa na lata 2014 – 2020[19].

Zobacz: **Bezrobotny, Centrum Integracji Społecznej (CIS), Fundusz Pracy, Klub Integracji Społecznej (KIS), Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Pomoc de minimis, PO WER, Regionalny Program Operacyjny;**

Działalność oświatowa, kulturalna i społeczna spółdzielni

Zgodnie z art. 2 ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia może prowadzić działalność o światowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego. Działalność ta, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, póz. 1807 z późn. zm.) i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna lub nieodpłatna. Tym samym prowadzenie takiej działalności na warunkach opisanych w ustawie powinno zostać określone w statucie spółdzielni. Należy jednak pamiętać, że zapis ten nie ma charakteru obligatoryjne-

go, stąd spółdzielnia może prowadzić tę działalność o ile podjęta zostanie taka decyzja spółdzielców. Ponadto należy zaznaczyć, że ewentualny przychód z działalności oświatowe-kulturalnej i społecznej jako przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego. Tym samym może on zostać spożytkowany tylko na prowadzenie dalszej działalności o charakterze o światowo-kulturalnej lub społecznej. Środki (poza wynagrodzeniami) powinny zostać gromadzone na odrębnym funduszu. Szczegóły (tytuły wydatkowania) prowadzonej działalności oświatowo-kulturalnej lub społecznej, powinny zostać określone w uchwale Rady Nadzorczej lub Walnego Zgromadzenia (w przypadku braku Rady Nadzorczej).
Działalność oświatowo-kulturalna i społeczna może być prowadzona wyłącznie przez pracowników spółdzielni. Oznacza to, że może to być osoba zatrudniona na podstawie spółdzielczej umowy o pracę lub pracownik zatrudniony na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej.
W ramach działalności oświatowo-kulturalnej i społecznej można przykładowo realizować następujące działania adresowane do pracowników ich rodzin i środowiska lokalnego:

- organizowanie zajęć w stałych lub czasowych sekcjach zainteresowań,
- organizowanie imprez plenerowych,
- organizowanie Klubu Integracji Społecznej lub Klubu Pracy,
- organizowanie grup wsparcia,
- organizowanie działalności kulturalnej,
- organizowanie zajeść edukacyjnych i szkoleniowych,
- organizowanie różnych konkursów, w tym finansowanie nagród rzeczowych,
- organizowanie działalność sportową i turystyczną.

Należy pamiętać, że wszelka działalność oświatowo-kulturalna i społeczna może mieć charakter odpłatny, co oznacza, że musimy założyć nawet symboliczną odpłatność za realizowaną działalność. Spółdzielnia może również prowadzić omawianą działalność na rzecz członków lub ich środowiska lokalnego także bez pobierania od swoich członków wynagrodzenia (choć nie będzie to działalność nieodpłatna pożytku publicznego). Oczywiście sposób prowadzenia działalności społecznej i kulturalno - oświatowej powinien wynikać wprost ze statutu.
Zobacz: **Cel działania, Działalność społecznie użyteczna, Pożytek publiczny;**

Działalność społecznie użyteczna

Dostarczanie usług społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu można ogólnie zdefiniować jako działalność społecznie użyteczną. Są to przede wszystkim wszelkie inicjatywy w obszarze pożytku publicznego, czyli działania które wypełniają cele społecznie użyteczne. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, określonych w przepisach o działalności pożytku publicznego (Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Zgodnie z tymi przepisami do sfery zadań publicznych zaliczono działania w zakresie:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa,
- działalności na rzecz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wyklucze-

niem społecznym oraz działalności charytatywnej,
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego oraz działalności na rzecz integracji cudzoziemców,
- ochrony i promocji zdrowia oraz działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
- promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem,
- działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn,
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym,
- działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, wspomagania rozwoju techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej,
- działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych,
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania,
- działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego oraz turystyki i krajoznawstwa,
- porządku i bezpieczeństwa publicznego, obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz ratownictwa i ochrony ludności, pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą,
- upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji, udzielania nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego,
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów,
- działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami,
- promocji i organizacji wolontariatu,
- pomocy Polonii i Polakom za granicą oraz promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
- działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych oraz działalności na rzecz weteranów i weteranów poszkodowanych,
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka,
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym oraz rewitalizacji,
- działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz innych spółdzielni socjalnych realizujących swe działania w sferach przedstawionych powyżej.

Działalność społecznie użyteczna w ramach spółdzielni socjalnej, może być prowadzona obecnie jako działalność odpłatna pożytku publicznego. Oznacza to:
- działalność prowadzoną przez spółdzielnię w sferze zadań publicznych, o której była mowa wcześniej, za którą pobiera ona wynagrodzenie,
- sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji

oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych oraz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także sprzedaż przedmiotów darowizny.

Zakwalifikowanie prowadzonej działalności do działalności odpłatnej pożytku publicznego spółdzielni socjalnej wymaga spełnienia następujących warunków:

- pobieranie za tę działalność wynagrodzenia, nie jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kosztów tej działalności,

lub

- przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego, za okres ostatnich trzech miesięcy, nie przekracza trzykrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni. Należy pamiętać, że przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego.

W istocie działalność opłatną pożytku publicznego stosujemy przy realizacji zadań publicznych w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego, w ramach konkursów ogłaszanych przez jednostki administracji samorządowej. Tym samym musimy pamiętać, że np. pobieramy opłatę od klientów za realizację danego zadania, którą możemy potraktować jako wkład własny.

Należy pamiętać, że przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie dalszemu prowadzeniu działalności pożytku publicznego oraz, że prowadzenie takiej działalności wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników każdej z tych działalności, z zastrzeżeniem przepisów o rachunkowości. Tym samym w spółdzielni socjalnej prowadzącej działalność gospodarczą i działalność społecznie użyteczną należy mieć dwie wyodrębnione księgi rachunkowe dla obu rodzajów działalności.

Zobacz: **Dobra publiczne, Działalność oświatowo-kulturalna i społeczna spółdzielni, Organizacja pożytku publicznego, Pożytek publiczny;**

E

Efektywność

Jest pojęciem, odzwierciedlającym odpowiednie relacje między efektami, celami, nakładami i kosztami. W ekonomii zwykle oznacza relację efekt – nakład, odnosząc się do zasady racjonalnego gospodarowania formułowanej zwykle w dwóch wariantach: wydajnościowym (maksymalizacja efektu) i oszczędnościowym (minimalizacja nakładu)[20]. Efektywność stanowi podstawowy czynnik rozwoju organizacji, służący realizacji własnej misji i przetrwaniu na rynku. Efektywność to sytuacja w której uzyskane efekty danego działania przewyższają koszty poniesione na jego realizację.

Zobacz: **Gospodarność, Skuteczność;**

Ekonomia społeczna

Inne nazwy: gospodarka społeczna, ekonomia solidarności, ekonomia solidarna, ES. To ogólna nazwa inicjatyw które wykorzystując instrumenty gospodarcze dążą do realizacji celu społecznego. W najszerszym ujęciu ekonomia społeczna to każde zjawisko ekonomiczne, które ma wymiar społeczny i każde zjawisko społeczne, które ma wymiar gospodarczy[21]. ES można zdefiniować jako sferę aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy realizacji misji społecznej, która może dotyczyć: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznie użytecznych oraz rozwoju lokalnego[22]. Nie istnieje pełna zgodność, czy ekonomia społeczna jest elementem trzeciego sektora, czy też niezależnym sektorem – odrębnym od rynkowego, publicznego i obywatelskiego. Odmienne stanowiska w tej materii wynikają z faktu, że gospodarka społeczna i jej rozwój postrzegane są w odniesieniu do obszaru działań sektora publicznego, organizacji non-profit i woluntaryzmu, filantropii oraz dobroczynności, ale także jako przejaw działań biznesowych.

Zobacz: **Cel działania, Działalność społecznie użyteczna, NGO, NPO, Trzeci sektor, Podmioty ekonomii społecznej, Społeczeństwo obywatelskie, Wykluczenie społeczne;**

Ekonomia współdzielenia

Inaczej ekonomia współpracy. Jest niejednorodnym zbiorem, różnorako definiowanych inicjatyw, które polegają na zmianie modeli organizacyjnych i dystrybucyjnych, idących w kierunku rozproszonych sieci połączonych ze sobą jednostek i społeczności. Obejmują zarówno bezpośrednie świadczenie sobie usług przez ludzi, jak również współużytkowanie, współtworzenie, współkupowanie itp., umożliwiające radykalne zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów. Ekonomia współpracy może być definiowana jako inicjatywy oparte o horyzontalne sieci i partycypację społeczności. Jest zbudowana na rozproszonej władzy i zaufaniu w ramach społeczności w przeciwieństwie do scentralizowanych instytucji, zacierając tym samym granicę pomiędzy producentem i konsumentem. Społeczności te wchodzą ze sobą w interakcję poprzez sieci online i platformy P2P, jak również we współdzielonych przestrzeniach, takich jak laboratoria fabrykacji (FabLaby) i przestrzenie coworkingowe[23].

Ekonomia współpracy ma wiele cech wspólnych z ekonomią społeczną, a niektóre inicjatywy nieformalne – np. kooperatywy spożywców są zaliczane do obu kategorii. Ekonomia społeczna wydaje sie bardziej koncentrować na sferze socjalnej, podczas gdy ekonomia współdzielenia jest bardziej nastawiona na współużytkowanie produktów/usług, współpracę i współtworzenie.

Zobacz: **Efektywność, Kapitał społeczny, Kooperatywy spożywców, Partycypacja społeczna, Skuteczność, Społeczeństwo obywatelskie;**

Ekonomizacja organizacji pozarządowych

Proces stopniowego wchodzenia organizacji pozarządowych w działalność rynkową. Najogólniej rzecz biorąc, chodzi o przedsięwzięcia lokujące się gdzieś między tradycyjnymi działaniami organizacji non profit (w wydaniu filantropijnym) a funkcjonowaniem organizacji rynkowych[24]. Ekonomizacja organizacji pozarządowych jest postrzegana jako przechodzenie

ze sfery non-profit ku ekonomii społecznej. Zekonomizowane organizacje pozarządowe stają się podmiotami ekonomii społecznej.
Zobacz: **Ekonomia społeczna, NGO, NPO, Organizacja pozarządowa, Podmioty ekonomii społecznej, Społeczeństwo obywatelskie;**

EMES (International Research Network)

EMES (The Emergence of Social Enterprises in Europe), jest siecią badawczą ośrodków uniwersyteckich i indywidualnych naukowców, których celem jest stopniowe tworzenie międzynarodowego i pluralistycznego zasobu wiedzy teoretycznej i empirycznej, a także działanie interdyscyplinarne w oparciu o różne metodologie, wokół koncepcji ekonomii społecznej, przedsiębiorczości społecznej, przedsiębiorstw społecznych, gospodarki solidarności i innowacji społecznych.
Znane i bardzo popularne jest podejście EMES do definiowania przedsiębiorstwa społecznego (zob.) uwzględniające kryteria ekonomiczne i społeczne. Podejście EMES wynika z szerokiego dialogu między kilkoma dyscyplinami (ekonomią, socjologią, naukami politycznymi i zarządzaniem), w oparciu o różne tradycje narodowe oraz konteksty funkcjonujące w Unii Europejskiej.
Sieć badawcza funkcjonuje od 1996 roku na całym świecie, zrzesza 11 członków instytucjonalnych (centra badawcze, uniwersytety) oraz 348 badaczy indywidualnych. Główną siedzibą EMES jest Liege (Belgia).
http://emes.net
Zobacz: **Ekonomia społeczna, Przedsiębiorstwo społeczne;**

Ewaluacja (badania ewaluacyjne)

Jest postrzegana jako:

- ocena wartości projektu z zastosowaniem określonych kryteriów w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego rozumienia,
- zbieranie, analiza oraz interpretacja danych na temat znaczenia i wartości projektu przy zwróceniu uwagi na zagadnienia istotne dla zainteresowanych,
- ocena efektywności, skuteczności, oddziaływania, trwałości i zgodności projektu w kontekście założonych celów, porównywanie rezultatów projektu ze wstępnymi zamierzeniami[25].

Zgodnie z nomenklaturą Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój jest to ocena/oszacowanie jakości (stopnia) realizacji programu (tzn. jego faktycznych rezultatów) w stosunku do wcześniejszych założeń (tzn. oczekiwanych efektów). W przeciwieństwie do monitorowania lub kontroli ewaluacja odnosi się do efektów długoterminowych (oddziaływania). Zasadniczym celem ewaluacji jest stałe ulepszanie skuteczności i efektywności programów realizowanych przez władze publiczne. Przeprowadzana jest w celu osiągnięcia pozytywnych efektów społecznych i gospodarczych związanych bezpośrednio z danym programem oraz zwiększania przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne. Ewaluacja jest wykonywana jako: ewaluacja wstępna, ewaluacja w połowie okresu realizacji oraz ewaluacja końcowa.
Zobacz: **Efektywność, Gospodarność, PO WER, Skuteczność;**

Europejski Fundusz Społeczny

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) jest jednym z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Został stworzony, by redukować różnice w zamożności i jakości życia w poszczególnych państwach członkowskich i regionach UE. Tak więc fundusz promuje spójność gospodarczą i społeczną. EFS zajmuje się promocją zatrudnienia w UE. Pomaga państwom członkowskim, sprawiając, że pracownicy, bezrobotni i firmy są lepiej przygotowane do stawienia czoła nowym, wyzwaniom o charakterze strukturalnym.

W okresie 2014-2020 UE przeznaczyła na Europejski Fundusz Społeczny ponad 80 mld euro, czyli prawie jedną czwartą swoich wydatków na politykę rozwoju regionalnego. Dla Polski przyznano z tej puli ok. 13,2 mld euro. To znacznie więcej niż w latach 2007-13, kiedy mieliśmy do dyspozycji nieco ponad 11 mld euro.

Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego będą wykorzystywane na dwóch poziomach: krajowym i regionalnym. Na poziomie krajowym funkcjonuje jeden Program Operacyjny – Wiedza Edukacja Rozwój – PO WER, który otrzymał 4,4 mld euro, co stanowi ok. 34% ogółu środków. Pozostałe ponad 66% zostało rozdzielone między 16 programów regionalnych. Taka decentralizacja zarządzania ma na celu przybliżenie decyzji o finansowaniu projektów do ich głównych odbiorców tak, by jak najlepiej zaspokoić potrzeby regionów i ich społeczności.

EFS wspiera dążenie do wysokiego poziomu zatrudnienia i wysokiej jakości miejsc pracy, poprawę dostępu do rynku pracy oraz mobilność geograficzną i zawodową pracowników. Ułatwia im dostosowanie się do zmian w przemyśle oraz w systemach produkcyjnych koniecznych dla zrównoważonego rozwoju. Zachęca do wysokiego poziomu kształcenia i szkolenia dla wszystkich oraz wspiera przechodzenie młodych ludzi z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia, zwalcza ubóstwo, wzmacnia włączenie społeczne, oraz wspiera równość płci, niedyskryminację i równe szanse.

Projekty wspierane przez Europejski Fundusz Społeczny są kierowane do różnych grup społecznych. Specyfiką EFS jest, że występują tu dwa rodzaje beneficjentów: beneficjenci (projektodawcy) oraz grupa docelowa/ostateczni odbiorcy wsparcia (uczestnicy projektów).

Beneficjentami są m.in. różnego typu organizacje pracowników i pracodawców, organizacje pozarządowe i charytatywne, uczelnie, organy administracji rządowej i samorządowej, instytucje publiczne i prywatne, związane z edukacją, służbą zdrowia oraz przedsiębiorstwa. To one biorą udział , a następnie realizują projekty.

Grupą docelową/ostatecznymi odbiorcami wsparcia są uczestnicy realizowanych projektów, zazwyczaj osoby prywatne, ale też firmy i organizacje. W ramach przyjętych przez Polskę celów głównymi beneficjentami będą w latach 2014-2020 osoby bezrobotne i niepracujące, zwłaszcza młode do 29 roku życia, nie uczące się, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym społeczność romska, osoby niepełnosprawne, samotnie wychowujące dzieci i rodziny wielodzietne. Uczestnikami projektów będą mogły być również kobiety, osoby starsze poszukujące pracy lub pragnące zwiększyć swą wiedzę, przedsiębiorcy i ich pracownicy, zwłaszcza właściciele i zarządzający mikro i małymi przedsiębiorstwami. Poza tym, dużą grupę będą stanowić naukowcy, profesorowie, studenci, nauczyciele i uczniowie, a także urzędnicy, pracownicy służby zdrowia i urzędów pracy.

Na poziomie krajowym wsparcie będzie dotyczyło ram instytucjonalnych oraz wprowadzanych reform, a także priorytetowych obszarów, które mają charakter ogólnopolski, takich jak:

wsparcie osób młodych, szkolnictwo wyższe, innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa. Na poziomie regionów wszystkie cele będą realizowane z punktu widzenia zaspokojenia potrzeb ich mieszkańców z uwzględnieniem specyficznej sytuacji w danym województwie. Władze regionalne przygotowały strategie rozwoju społeczno-gospodarczego do 2020 roku i na ich podstawie opracowały konkretne programy wykorzystania środków unijnych, w tym także z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Oczekiwane rezultaty

- Dzięki podejmowanym działaniom w ramach EFS osoby pozostające w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, będą miały większe szanse na aktywne zaistnienie na rynku pracy.
- Środki EFS przyczynią się do zmniejszenia bezrobocia, w tym ukrytego bezrobocia na obszarach wiejskich poprzez działania na rzecz reorientacji zawodowej rolników i członków ich rodzin, wsparcie zatrudnienia młodych oraz tworzenia mikroprzedsiębiorstw (w tym spółdzielni socjalnych).
- Lepszy dostęp do usług publicznych zostanie osiągnięty poprzez wsparcie m.in. ze środków EFS.
- Poprzez interwencje EFS osoby wchodzące na rynek pracy oraz znajdujące się na nim będą posiadały umiejętności odpowiadające w większym zakresie na potrzeby przedsiębiorców.
- Interwencje realizowane z EFS poprawią warunki dla prowadzenia działalności gospodarczej. W wyniku interwencji skróceniu ulegnie czas wydawania i egzekwowania wyroków sądowych i decyzji administracyjnych. Zwiększenie racjonalności wykorzystania zasobów sądownictwa poprawi dostęp do sądów. Dzięki zmianom legislacyjnym w obszarze planowania przestrzennego skróceniu ulegnie proces inwestycyjny. Interwencje wpłyną na polepszenie otoczenia działalności przedsiębiorstw i podniesienie jakości zarządzania strategicznego.

Zobacz: **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, PO WER, Regionalny Program Operacyjny;**

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Obok Europejskiego Funduszu Społecznego jest najważniejszym funduszem strukturalnym UE z punktu widzenia rozwoju ekonomii społecznej. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) ma na celu wzmacnianie spójności społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej poprzez korygowanie dysproporcji pomiędzy różnymi regionami. Inwestycje z EFRR koncentrują się na kilku kluczowych priorytetowych obszarach – podejście takie jest określane mianem „koncentracji tematycznej". Są to obszary następujące:

- innowacje i badania,
- agenda cyfrowa,
- wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP),
- gospodarka niskoemisyjna.

Przydzielając środki z EFRR, szczególną uwagę zwraca się też na specyficzne cechy terytorialne. Jednym z celów działań finansowanych z EFRR jest ograniczanie problemów gospodarczych, środowiskowych i społecznych na obszarach miejskich, ze szczególnym uwzględnieniem ich zrównoważonego rozwoju. Na cel ten przeznacza się co najmniej 5% środków z EFRR, które wykorzystuje się w ramach zarządzanych przez miasta „zintegrowanych działań".

Szczególnie, w sposób zapewniający dodatkowe korzyści, traktuje się też obszary o naturalnie niekorzystnym położeniu geograficznym, czyli obszary oddalone, górzyste i słabo zaludnione. Na dodatkowe wsparcie z EFRR mogą też liczyć obszary najbardziej oddalone, którym pomaga to przezwyciężyć ograniczenia związane z niekorzystnym położeniem[26].

Zobacz: **Europejski Fundusz Społeczny, PO WER, Regionalny Program Operacyjny, Spójność społeczno-gospodarcza;**

F

Finansowanie składek na ubezpieczenie społeczne w spółdzielni socjalnej

Starosta ze środków Funduszu Pracy na podstawie umowy zawartej ze spółdzielnią socjalną może, finansować część wynagrodzenia odpowiadającą składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadającą składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia.

Refundacja może zostać przyznana na osoby zatrudnione na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze będące przed przystąpieniem do spółdzielni:

- osobami bezrobotnymi (w rozumieniu art. 2 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym (o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1-4, 6,7 ustawy z dnia 13 czerwca 2003r. o zatrudnieniu socjalnym),
- osobami niepełnosprawnymi (w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Zwrot opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne dla spółdzielni socjalnych stanowi pomoc de minimis. Procedura dotycząca refundacji opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne dla członków spółdzielni socjalnych obejmuje następujące etapy:

1) Spółdzielnia socjalna składa kompletny i prawidłowo wypełniony wniosek o zawarcie umowy o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne osób zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę do powiatowego urzędu pracy.
2) Powiatowy Urząd Pracy w imieniu starosty zawiera ze spółdzielnią socjalną umowę, na podstawie której zwraca spółdzielni socjalnej w stosunku do osób zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę część wynagrodzenia odpowiadającą składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadającą składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego.
3) Zwrot opłaconych składek przyznany na podstawie zawartej umowy zostanie przekazywany spółdzielni socjalnej na konto w okresach kwartalnych na podstawie złożonego

przez spółdzielnię kompletnego wniosku o zwrot opłaconych składek w terminie do 30 dni od dnia jego złożenia[27].

Zobacz: **Bezrobotny, Fundusz Pracy, Niepełnosprawna osoba, Pomoc *de minimis*, Spółdzielcza umowa o pracę, Spółdzielnia socjalna;**

Formy zabezpieczenia

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych formami zabezpieczenia zwrotu dofinansowania może być:

- poręczenie,
- weksel z poręczeniem wekslowym (aval),
- gwarancja bankowa,
- zastaw na prawach lub rzeczach,
- blokada środków zgromadzonych na rachunku bankowym,
- akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

Zobacz: **Akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika, Blokada bankowa, Gwarancja bankowa, Poręczenie;**

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO) jest instrumentem programowym i finansowym zwiększający dynamikę rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz przejawem – wypracowanej w partnerstwie publiczno-społecznym – troski o rozwój aktywności obywatelskiej i potrzeby wzmocnienia miejsca i roli trzeciego sektora w realizacji zadań publicznych. Jego horyzontalny wymiar potwierdził ogromną różnorodność sektora organizacji pozarządowych, zarówno pod względem wyznaczonych misji i celów, jak i wewnętrznego potencjału, doświadczenia, zdolności absorpcyjnych, zasięgu, środowiska i sprawności działania oraz położenia geograficznego poszczególnych podmiotów.

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich funkcjonował w latach 2005-2007 jako Program Rządowy. W roku 2008 w celu jego realizacji stworzono rezerwę celową budżetu państwa. W latach 2009–2013 podstawą funkcjonowania FIO był Program Operacyjny (PO).

27 listopada 2013 r. przyjęty został Program FIO na lata 2014–2020. Jest on podstawą do corocznej organizacji konkursu w tym okresie[28].

Cele szczegółowe FIO to:

- Zwiększenie aktywności i świadomości obywateli i wspólnot lokalnych.
- Rozwój potencjału sektora organizacji pozarządowych.
- Zwiększenie zaangażowania sektora organizacji pozarządowych na rzecz usług społecznych w zakresie integracji i aktywizacji społecznej oraz zabezpieczenia społecznego.
- Wspieranie rozwoju polskiego modelu ekonomii społecznej.

PO FIO składa się z następujących priorytetów:

Priorytet I. Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne. Projekty realizowane w ramach priorytetu powinny w różnych formach angażować obywateli, dając im możliwość aktywnego działania oraz łączenia aktywności ze zdobywaniem wiedzy w sferze działań obywatelskich. Przykładowym obszarem koprodukcji może być obszar Aktywizacja obywateli w sprawach publicznych. Są to programy na rzecz obywatelskiego zaangażowania w sprawy

publiczne, np. poprzez udział w debatach publicznych, konsultacjach społecznych, udział w wyborach, wolontariat, filantropię, członkostwo w stowarzyszeniach.
Priorytet II. Sprawne organizacje pozarządowe w dobrym państwie. Projekty realizowane w ramach priorytetu powinny w różnych formach przyczyniać się do wzmocnienia potencjału ludzkiego i instytucjonalnego realizujących je organizacji (w wymiarze ilościowym i/lub jakościowym).
Priorytet III. Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne. Projekty realizowane w ramach priorytetu powinny w różnych formach stosować zasadę empowerment, czyli włączania beneficjentów w działania i decyzje podejmowane w ramach projektów.
Priorytet IV. Rozwój przedsiębiorczości społecznej. Projekty realizowane w ramach priorytetu powinny w różnych formach promować ideę łączenia aktywności ekonomicznej (zawodowej) z aktywnością społeczną[29].
Zobacz: **Ekonomia społeczna, NGO, Partycypacja społeczna, Partnerstwo międzysektorowe, Społeczeństwo obywatelskie, Trzeci sektor;**

Fundusz inwestycyjny

W spółdzielni socjalnej powstaje z podziału wyniku finansowego. Podział zysku spółdzielni w maksymalnie 20% może przypadać na zwiększenie tego funduszu.
Zobacz: **Spółdzielnia socjalna, Źródła finansowania;**

Fundusz Pracy

Fundusz Pracy (FP) funkcjonuje od 1 stycznia 1990 r. jako państwowy fundusz celowy nie mający osobowości prawnej. FP jest instrumentem polityki społecznej i gospodarczej Państwa. Głównym celem FP jest łagodzenie skutków bezrobocia oraz promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Działalność FP nie powoduje skutków finansowych dla budżetu Państwa, ponieważ FP tworzony jest głównie z obowiązkowych składek płaconych przez pracodawców (2,45% podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne pracowników w 2013 r.). FP tworzony jest z m.in. następujących środków:

- składki obowiązkowo płacone przez pracodawców,
- dotacje budżetu państwa,
- środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej,
- odsetki od środków na rachunkach bankowych.

Środki FP mogą być wykorzystane na: zasiłki dla bezrobotnych, prace interwencyjne, roboty publiczne, szkolenie i przekwalifikowywanie bezrobotnych, rozwój poradnictwa zawodowego oraz na rozwój systemów informatycznych i badania rynku pracy. Główne wydatki FP ponoszone są na zasiłki i świadczenia oraz aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu[30].
Znaczna część środków Funduszu Pracy trafia do powiatowych urzędów pracy. Po ustaleniu limitu dla danego powiatu na rok budżetowy, decyzję w sprawie wyboru form aktywizacji zawodowej bezrobotnych i innych uprawnionych osób, w ramach łącznej kwoty ustalonej dla powiatu na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej, podejmuje starosta, po zasięgnięciu opinii powiatowej rady zatrudnienia.
Zobacz: **Aktywna Polityka Społeczna, Bezrobotny, Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej;**

Fundusz udziałowy

Powstaje z wpłat zadeklarowanych przez członków spółdzielni. Zwiększa się go także o odpisy z podziału nadwyżki bilansowej. Jego cechą charakterystyczną jest to, że podlega zwrotowi w chwili wystąpienia członka ze spółdzielni bądź jej rozwiązania. Tego rodzaju fundusz jest podstawowym źródłem majątku w spółdzielniach. Oprócz zwrotu udziałów członkom spółdzielni, fundusz ten wykorzystuje się także na pokrycie straty bilansowej.

Zobacz: Bilans, Fundusz zasobowy, Kapitał, Spółdzielnia socjalna, Źródła finansowania;

Fundusz zasobowy

Powstaje z wpłat wpisowych dokonanych przez członków spółdzielni. Co ważne nie podlega on zwrotowi i podziałowi między członków, a w chwili likwidacji spółdzielni jest przeznaczony na cele spółdzielni lub społeczne.

Zwiększenie tego funduszu następuje poprzez:

- wpłaty wpisowego - statut określa wysokość wpisowego oraz zasady i terminy jego wnoszenia,
- część nadwyżki bilansowej spółdzielni.

Zobacz: **Bilans, Kapitał, Fundusz udziałowy, Spółdzielnia socjalna, Źródła finansowania;**

Fundusz zakładowy świadczeń socjalnych

Obowiązek tworzenia w przedsiębiorstwie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych do 31 grudnia 2016 r. posiadali pracodawcy (w tym także spółdzielnie socjalne), którzy zatrudniali co najmniej 20 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty, a stan pracowników brany przy tym pod uwagę ustala się na 1 stycznia danego roku. Od 1 stycznia 2017 r. przepis ten uległ zmianie i funduszu nie będą tworzyli pracodawcy zatrudniający mniej niż 50 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty (co jest maksymalną liczbą etatów w spółdzielni socjalnej). Nie będzie takiego obowiązku, ale prawo nie zabrania również pracodawcom utworzyć taki fundusz w trybie fakultatywnym.

Fundusz tworzy się z corocznego odpisu podstawowego dokonywanego przez pracodawcę, naliczanego w stosunku do przeciętnej liczby zatrudnionych. Wysokość odpisu podstawowego wynosi na jednego zatrudnionego, 37,5% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w roku poprzednim lub w drugim półroczu roku poprzedniego, jeżeli przeciętne wynagrodzenie z tego okresu stanowiło kwotę wyższą. Wysokość odpisu podstawowego może być zwiększona o 6,25% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, na każdą zatrudnioną osobę, w stosunku do której orzeczono znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności.

W przypadku spółdzielni zatrudniającej mniej niż 50 pracowników wypłaca ona świadczenie urlopowe. Świadczenie urlopowe może otrzymać tylko pracownik w rozumieniu art. 2 kodeksu pracy. Świadczenia nie otrzymają osoby świadczące pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, tj. na podstawie umowy zlecenia o dzieło. Wysokość świadczenia urlopowego nie może przekroczyć wysokości odpisu podstawowego, o którym mowa była wcześniej. Świadczenie urlopowe spółdzielnia wypłaca raz w roku każdemu pracownikowi korzystającemu

w danym roku kalendarzowym z urlopu wypoczynkowego w wymiarze co najmniej 14 kolejnych dni kalendarzowych. Świadczenie to nie podlega składce na ubezpieczenie społeczne pracowników.
Zobacz: **Spółdzielnia socjalna, Źródła finansowania;**

G

Gospodarność

Celowe i oszczędne dysponowanie środkami przez spółdzielnię socjalną na zasadach rachunku ekonomicznego przy zapewnieniu korzyści członkom spółdzielni oraz wykazywaniu należytej dbałości o zabezpieczenie majątku.
Zobacz: **Efektywność, Lustracja, Skuteczność;**

Gwarancja bankowa

Instrument zabezpieczający i podnoszący bezpieczeństwo transakcji i ograniczający ryzyko niewywiązania się ze zobowiązań kontraktowych przez partnera handlowego. Najważniejsze funkcje i cechy:

- pewne i dogodne zabezpieczenie różnorodnych wzajemnych zobowiązań i wierzytelności partnerów handlowych, w obrocie krajowym i zagranicznym,
- zobowiązanie gwaranta jest niezależne od ważności i skutków prawnych kontraktu zawartego pomiędzy zleceniodawcą i beneficjentem gwarancji bankowej,
- gwarancja bankowa podnosi wiarygodność zleceniodawcy w ocenie jego partnera handlowego, dzięki renomie banku udzielającego gwarancji bankowej,
- zleceniodawca może uniknąć blokowania własnych środków gotówkowych, które mogłyby być zatrzymane jako kaucja lub depozyt zabezpieczający,
- beneficjent uzyskuje sprawny instrument egzekwowania swoich należności.

Zobacz: **Formy zabezpieczenia;**

H

Hymn spółdzielców

Powstał w 1925 r. Autorem słów jest Kazimierz Andrzej Czyżowski, muzykę skomponował Lucjan Rogowski.

Oto staje nas wolna gromada
Oto staje nas wolna gromada
Budowniczych tworzących swój świat,
W których złoty cielec już nie włada,
A nowego w nim życia tkwi ład.

Niech się niesie ten nasz bratni śpiew
Do miast wszystkich do siól i do gmin,
I niech wola jak zew, że kto ziemi tej syn,
Ten niech staje w nasz szereg jak brat,
Z prochu dźwignąć ku słońcu ten świat.

Nam nie trzeba ni władzy, ni złota,
Bowiem duch nasz sprawuje nam rząd,
Prawem naszym braterska wspólnota,
Wszelki wyzysk wyniszczym jak trąd.

Z dłonią w dłoni jak żywe ogniwa,
Świat opięciem łańcuchem swych rąk,
Krzywdę miłość zagładzi prawdziwa,
W radość pracy zamieni znój mąk.

Zobacz: **Zasady spółdzielcze;**

I

ICA – International Cooperative Alliance (patrz: **Międzynarodowy Związek Spółdzielczy**) Zobacz: **Hymn spółdzielców, Zasady spółdzielcze;**

Interes spółdzielni

Jedna z głównych zasad regulujących działalność spółdzielni, zgodnie z którą powinna ona prowadzić działalność gospodarczą w interesie swoich członków. Spółdzielnia powinna prowadzić działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego przy zapewnieniu korzyści swoim członkom. Uchwały organów spółdzielni sprzeczne z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godzące w interesy spółdzielni albo mająca na celu pokrzywdzenie jej członka może być zaskarżona do sądu. Sprawdzenie czy spółdzielnia prowadzi działalność w interesie ogółu członków jest jednym z głównych celów lustracji.
Zobacz: **Efektywność, Gospodarność, Lustracja, Skuteczność, Zasady spółdzielcze;**

Inicjatywy nieformalne

Stanowią integralny, wskazany w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej element sektora ekonomii społecznej. Zwykle do inicjatyw nieformalnych zalicza się: kooperatywy spożywców, banki czasu, ruchy miejskie, społeczności wymiany barterowej przez Internet oraz tzw. LETS (ang. Local Exchange Trading System – lokalne systemy wymiany usług), coworking, specyficzne formy nieformalnej przedsiębiorczości (np. zajmujące się opieką, czy wypożyczaniem sprzętów), „pchle targi”[31]. Niektóre z nich (np. ruchy miejskie) trudno uznać za formę ekonomii społecznej. Stanowią one raczej swoisty inkubator pomysłów i projektów[32].
Zobacz: **Budżet partycypacyjny, Ekonomia (gospodarka) społeczna, Ekonomia współdzielenia, Kooperatywy spożywców;**

Inżynieria finansowa

W odniesieniu do podmiotów gospodarki społecznej inżynieria finansowa oznacza wykorzystanie instrumentów finansowych w celu rozwiązywania problemów finansowych przedsiębiorstw społecznych. Jest to mechanizm wsparcia zwrotnego w postaci niskooprocentowanych pożyczek dla przedsiębiorstw społecznych. Koszty oprocentowania są jedynymi kosztami skorzystania z pożyczki. Brak tu opłat i prowizji z tytułu udzielenia i obsługi pożyczki. Finansowanie zwrotne w formie pożyczek generalnie można podzielić na:

- pomostowe, np. na prefinansowanie działań, pozwalające na realizację projektu, zanim PES podpisze umowę czy otrzyma pierwszą transzę, lub na zakończenie realizacji w oczekiwaniu na refundację kosztów,
- inwestycyjne, np. na zakup odpowiedniego sprzętu, remont siedziby itp.,
- operacyjne, np. na zachowanie płynności finansowej oczekując na przychody z rozliczenia podatku czy na zaplanowanie i przeprowadzenie zbiórki publicznej, rozwój działalności gospodarczej lub działalności odpłatnej, pozwalające na rozpoczęcie czy kontynuację działań, zanim organizacja osiągnie planowane przychody[33].

Środki przeznaczone na pożyczki pochodzą z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz wkładu własnego operatorów finansowych. Udzielaniem pożyczek zajmują się dwaj operatorzy finansowi wybrani pod koniec 2016 r. przez Bank Gospodarstwa Krajowego[34]:

- Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych (TISE)[35], które udziela pożyczek na obszarze IV makroregionów:
  - I (woj.: kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie)
  - II (woj.: lubelskie, podlaskie, podkarpackie)
  - IV (woj.: pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie)
  - V (woj.: małopolskie, śląskie, świętokrzyskie)
- Fundusz Regionu Wałbrzyskiego, który zajmuje się udzielaniem pożyczek na obszarze subregionu III tj. województw dolnośląskiego, lubuskiego, opolskiego i wielkopolskiego.

Wyróżnia się dwa rodzaje pożyczek:

- pożyczka na start – dla podmiotów, które prowadzą działalność przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, w tym przypadku wysokość oprocentowania ustalana jest na poziomie stopy redyskonta weksli NBP (obecnie 1,75% w skali rocznej), dodatkowo oprocentowanie może zostać obniżone w przypadku, gdy w wyniku inwestycji finansowanej z pożyczki powstanie co najmniej jedno miejsce pracy (wymóg utrzymania minimum pół etatu przez co najmniej 6 miesięcy),
- pożyczka na rozwój – dla podmiotów, które prowadzą działalność powyżej 12 miesięcy, w tym przypadku należy rozróżnić jeszcze dwie sytuacje:
  - pożyczka do kwoty 100 tys. PLN – wysokość oprocentowania kształtuje się analogicznie, jak w przypadku pożyczki na start,
  - pożyczka powyżej kwoty 100 tys. zł – oprocentowanie pożyczki ustalane jest jako oprocentowanie rynkowe (max 8%), które może ulec obniżeniu w przypadku, gdy w wyniku wydatków powstanie co najmniej jedno miejsce pracy (oprocentowanie to może zostać obniżone maksymalnie do poziomu stopy redyskonta weksli NBP).

Ze wskazanych instrumentów mogą korzystać:

- spółdzielnie socjalne,
- organizacje pozarządowe,
- spółdzielnie pracy,
- spółdzielnie inwalidów i niewidomych,
- kościelne osoby prawne,
- spółki non-profit,
- podmioty reintegracyjne: Centrum Integracji Społecznej (CIS), Klub Integracji Społecznej (KIS), Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ) i Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ).

Podmioty ekonomii społecznej ubiegające się o pożyczkę muszą:

- posiadać osobowość prawną (w przypadku podmiotów reintegracyjnych pożyczkobiorcą może być wyłącznie organ prowadzący dany podmiot reintegracyjny),
- spełniać kryterium mikro, małego lub średniego przedsiębiorcy,
- ich organem prowadzącym nie jest jednostka samorządu terytorialnego (udział jednej jednostki samorządu terytorialnego w spółdzielni socjalnej musi być poniżej 51%, co oznacza że możliwe jest skorzystanie z pożyczki przez spółdzielnię składającą się np. z dwóch gmin, które mają po 50% udziałów),
- wykazać, że przedsięwzięcia będące przedmiotem pożyczki są finansowo wykonalne,

- wykazać realne źródła spłaty zobowiązań,
- nie mieć zaległości w urzędzie skarbowym i zakładzie ubezpieczeń społecznych (wymagane są zaświadczenia w tym zakresie nie starsze niż 3 miesiące).

Oprócz tego pożyczkodawca weryfikuje podmiot ekonomii społecznej w Biurze Informacji Kredytowej (niespłacone zobowiązania wykluczają możliwość zaciągnięcia pożyczki). Minimalne wymagane formy zabezpieczenia zwrotu pożyczki to przedstawienie weksla in blanco z deklaracją wekslową oraz dodatkowo inne stosowane przez Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych formy zabezpieczenia (np. przewłaszczenie majątku trwałego, wpis inicjatyw do hipoteki, poręczenie członków zarządu jako osoby fizyczne, poręczenie innej osoby prawnej)[36].

Fundusz TISE zakończył udzielanie pożyczek w listopadzie 2016 r. TISE nadal udziela pożyczek preferencyjnych ze środków UE (z programu PO WER)[37].

Zobacz: **Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Formy zabezpieczenia, Podmioty ekonomi społecznej, Pomoc de minimis, PO WER, Źródła finansowania;**

J

Jednostka samorządu terytorialnego

Jednostka samorządu terytorialnego (JST) jest to forma organizacyjna samorządu terytorialnego w Polsce. Zgodnie z Konstytucją RP podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina, zaś pozostałe szczeble samorządu (powiat, województwo) funkcjonują na podstawie ustaw. JST posiada osobowość prawną. Przysługuje jej prawo własności i inne prawa majątkowe. Jednostka samorządu terytorialnego realizuje zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej, które nazwane są zadaniami własnymi. Zadania własne JST możemy podzielić na związane z infrastrukturą techniczną (utrzymanie dróg i placów), infrastrukturą społeczną (kultura, edukacja, pomoc społeczna), gospodarką komunalną, związane z utrzymaniem porządku publicznego (utrzymanie straży, zagwarantowanie bezpieczeństwa obywatelom, etc.), a także związane z ładem przestrzennym (ochrona środowiska, zagospodarowanie zieleni, architektura, etc.). Jednostka sprawuje również pieczę nad powoływanymi przez siebie jednostkami pomocniczymi takimi jak osiedla, dzielnice, czy sołectwa.

Zadania jednostki samorządu terytorialnego wykonywane są za pośrednictwem wybieranych organów stanowiących (rad gminnych i powiatowych, sejmików wojewódzkich) i organów wykonawczych (wójt, burmistrz, prezydent, zarząd powiatu, zarząd województwa).

Jednostki samorządu terytorialnego w realizacji swoich działań mają udział w podatkach dochodowych, dochody własne oraz korzystają z subwencji ogólnych i dotacji celowych z budżetu państwa. Mogą również określać podatki lokalne na zasadach określonych ustawą.

JST mogą wspierać spółdzielnie socjalne m.in. poprzez:

- zlecanie zadań,
- dotacje,
- pożyczki,

- poręczenia,
- usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym.

Ponadto jednostka samorządu terytorialnego może na rzecz spółdzielni socjalnych przyznawać np. lokale na preferencyjnych warunkach lub stosować ulgi w podatkach czy opłatach lokalnych.

Jednak w każdym przypadku stanowi to pomoc publiczną, jako tzw. pomoc de minimis. Oznacza to, że w każdym przypadku wsparcia przyjmowany jest tzw. program pomocowy w drodze uchwały właściwego organu JST.

JST może również być współzałożycielem spółdzielni socjalnej osób prawnych lub przystąpić jako członek do dowolnej spółdzielni socjalnej. W przypadku, gdy jednostka jest założycielem spółdzielni socjalnej osób prawnych może ona wnieść wkład polegający na przeniesieniu lub obciążeniu własności rzeczy lub innych praw, a także na dokonaniu innych świadczeń na rzecz spółdzielni socjalnej, w szczególności na wykonywaniu świadczeń przez wolontariuszy lub pracowników jednostki samorządu terytorialnego.

Zobacz: **Działalność społecznie użyteczna, Klauzule społeczne, Pomoc de minimis, Usługi użyteczności publicznej, Zamówienia publiczne;**

K

Kandydat na członka spółdzielni (patrz: **Członkostwo**)

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Wolontariat, Spółdzielnia socjalna;**

Kapitał

Jest pojęciem z dziedziny ekonomii i finansów. Oznacza zasoby trwałe (majątek, środki, aktywa) służące rozpoczęciu lub kontynuacji działalności gospodarczej. Jest jednym z podstawowych, klasycznych czynników produkcji, obok: pracy i ziemi, które są potrzebne do rozpoczęcia lub kontynuowania produkcji. Występujące w postaci zasobów pieniężnych, środków produkcji oraz zasobów intelektualnych.

W szerokim ujęciu kapitał to „samopomnażająca się" wartość. Dzięki zaangażowanemu kapitałowi możliwa jest przynosząca zysk produkcja. Wypracowany zysk może być inwestowany, dzięki czemu następuje akumulacja kapitału. Taka definicja wskazuje po pierwsze na to, że kapitałem nie muszą być jedynie pieniądze i dobra, ale też technologie i inne niematerialne wartości. Po drugie mówi o tym, że nie każdy pieniądz (dobro/technologia) jest kapitałem, a jedynie ten zainwestowany, czyli taki, którego posiadanie daje właścicielowi tytuł do renty (np. w postaci odsetek, dywidendy, opłaty licencyjnej, itp)[38].

Kapitał może występować w trzech formach: finansowej (pieniądze), rzeczowej (maszyny, wyposażenie, urządzenia, budynki), niematerialnej: projekty rozwiązań technologicznych, programy komputerowe, patenty, prawa autorskie oraz jako kapitał ludzki i społeczny.

Zobacz: **Bilans, Kapitał ludzki, Kapitał społeczny, Nadwyżka bilansowa, Źródła finansowania;**

Kapitał ludzki

To potencjał wiedzy, umiejętności, kompetencji i innych atrybutów posiadanych przez jednostki/osoby, które sprzyjają tworzeniu osobistego, społecznego i ekonomicznego dobrobytu[39]. Zasób ten jest „zawarty w każdym człowieku i w społeczeństwie jako całości, określający zdolności do pracy, adaptacji do zmian w otoczeniu oraz możliwości tworzenia nowych rozwiązań. Rozwijanie kapitału ludzkiego następuje poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym[40]. Ludzie posiadający wysokie i pożądane na rynku zdolności oraz umiejętności, gdy zostaną one wprowadzone do użytku produkcyjnego, mogą stanowić najważniejszy czynnik determinujący długoterminowy sukces gospodarczy[41]. Kapitał Ludzki to także nazwa Programu operacyjnego realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2007-2013 (PO KL).

Zobacz: **Europejski Fundusz Społeczny, Kapitał, Kapitał społeczny, Organy spółdzielni, Wolontariat;**

Kapitał społeczny

To, zgodnie z zapisami ogólnokrajowej Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, wynikająca z zaufania oraz obowiązujących norm i wzorów postępowania, zdolność obywateli do mobilizacji i łączenia zasobów, która sprzyja kreatywności oraz wzmacnia wolę współpracy i porozumienia w osiąganiu wspólnych celów[42]. Innymi słowy, jest to sieć relacji pomiędzy jednostkami i/lub organizacjami, która umożliwia partnerską współpracę. Biorąc pod uwagę kapitał społeczny jako kategorię ekonomiczną można wymienić następujące jego cechy:

- jest produktywny ma wartość i może być wykorzystywany razem z innymi zasobami,
- nie ma ceny, ponieważ nie jest przedmiotem wymiany i nie podlega wycenie rynkowej,
- nie powstaje w wyniku bezpośrednich inwestycji w niego,
- różni się od innych rodzajów kapitału tym, że jego powstanie nie wiąże się ze zużyciem zasobów,
- jeśli jest produktywny i jest określany jako: zasób, aktyw, majątek, to nie może mieć negatywnego wpływu lub ujemnego znaczenia[43].

Zobacz: **Budżet partycypacyjny, Inicjatywy nieformalne, Kapitał, Partnerstwo międzysektorowe, Partnerstwo lokalne, Partycypacja społeczna, Wolontariat, Zasady spółdzielcze;**

Klaster społeczny

Klastry, (z ang. cluster – grono), zwane także wiązkami produkcyjnymi czy lokalnymi systemami produkcyjnymi. Są to grupy instytucji i organizacji, w tym przedsiębiorstw, działające na zasadzie partnerstwa lokalnego które:

- są wzajemnie ze sobą powiązane,
- działają na określonym terenie (powiat, województwo, gmina, region),
- najczęściej związane są z określoną branżą (np. najsłynniejszy Klaster Technologii Informatycznych w Dolinie Krzemowej w USA),
- są wobec siebie komplementarne (uzupełniają się),
- we współpracy osiągają wyższy stopień efektywności (zob. efektywność), niż gdyby działały osobno[44].

Klaster społeczny jest koncentracją podmiotów wspólnie realizujących wcześniej założoną misję. Podmioty te mogą mieć zróżnicowaną formę np. warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, organizacje pozarządowe, czy spółdzielnie socjalne, których cele są podobne oraz są zlokalizowane na danym terenie. Ich koncentracja sprzyja realizacji założonych celów oraz umożliwia przepływy wiedzy i kompetencji oraz szeroko rozumianą kooperację. Klastry społeczne działają w obszarach związanych z polityką społeczna oraz pomocą społeczną, są swoistym partnerstwem lokalnym, czasami charakteryzujące się podejściem międzysektorowym.

Zobacz: **Efekt synergii, Efektywność, Kapitał społeczny, Kluczowe sfery rozwoju, Lokalne grupy działania, Partnerstwa lokalne, Polityka społeczna;**

Klauzule społeczne

To szczególne przepisy prawa zamówień publicznych (PZP), które pozwalają na to, by przy wykonaniu zamówienia finansowanego ze środków publicznych realizowane były również cele społeczne, np. związane z zatrudnieniem osób defaworyzowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Tym samym zamawiający przy okazji wyboru wykonawcy danego zlecenia będzie wspierał realizację polityki społecznej[45].

Zalicza się tu przede wszystkim:

1) Klauzulę zastrzeżoną. Na podstawie art. 22 ust. 2 PZP. zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
   - osób niepełnosprawnych,
   - osób bezrobotnych,
   - osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem,
   - osób z zaburzeniami psychicznymi,
   - osób bezdomnych,
   - osób, które uzyskały w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą,
   - osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia,
   - osób będących członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych[46];
2) Klauzulę zatrudnieniową. Na podstawie art. 29 ust. 4 PZP, zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia:
   - bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
   - młodocianych, o których mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego,
   - osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabili-

tacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- innych osób niż określone w pkt 1, 2 lub 3, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

3) Klauzulę zastrzeżoną na podstawie art. 138p PZP. Zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia na usługi zdrowotne, społeczne oraz kulturalne, mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, którzy spełniają łącznie następujące warunki:

- celem ich działalności jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz społeczna i zawodowa integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników,
- struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawca określa w swoim statucie,
- w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.

Klauzule społeczne pozwalają na wyrównanie szans m.in. spółdzielni socjalnych w realizacji zadań zlecanych na podstawie zamówień publicznych. Jeżeli zamawiający sformułuje zapis, że realizacja zamówienia może być tylko prowadzona przez podmioty zatrudniające co najmniej 50% bezrobotnych, to wszystkie firmy startujące w przetargu muszą spełnić taki warunek (klauzula zastrzeżona). A spółdzielnia taki warunek właśnie spełnia.

Zobacz: **Bezrobotny, Jednostka samorządu terytorialnego, Polityka społeczna, Wykluczenie społeczne, Zamówienia publiczne, Źródła finansowania;**

Klub integracji społecznej (KIS)

Jedna z instytucji zatrudnienia socjalnego utworzona na mocy ustawy o zatrudnieniu socjalnym stworzona dla reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Są to jednostki, których celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. Podmioty tego typu działają na rzecz (re)integracji osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. Działalność klubów ma wspierać samoorganizację osób, podejmowanie przez nich wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzających do tworzenia własnych miejsc pracy (np. w spółdzielniach socjalnych). W KIS prowadzone są działania:

- mające na celu pomoc w znalezieniu pracy bez względu na czas i wymiar jej wykonywania oraz formę zatrudnienia,
- przygotowujące do podjęcia zatrudnienia, umożliwiające uczestnictwo w pracach społecznie użytecznych, robotach publicznych,
- zapewniające poradnictwo prawne, w tym w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych[47].

Klub może zostać utworzony przez gminę lub organizację pozarządową, prowadzącą reintegrację zawodową i społeczną dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Uczestnictwo w KIS jest dobrowolne, jednak jego warunkiem jest realizacja kontraktu socjalnego, zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej[48].

Zobacz: **Aktywna Polityka Społeczna, Bezrobotny, Centrum integracji społecznej (CIS), Pomoc społeczna, Zatrudnienie socjalne;**

Kluczowe sfery rozwoju

Stanowią branże i dziedziny, które z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju regionalnego stanowią pożądany kierunek działalności inicjatyw o charakterze społeczno-gospodarczym. Kluczowe sfery rozwoju (KSR) stanowią także potencjalny obszar w którym rozwijać się mogą podmioty ekonomii społecznej (w tym spółdzielnie socjalne). W ramach kluczowych sfer rozwoju przedsiębiorstwa społeczne powinny poszukiwacz dla siebie nisz rynkowych. KSR zostały zdefiniowane w dokumentach strategicznych, takich jak Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. KPRES stwierdza, że mają one strategiczne znaczenie dla rozwoju społeczno-ekonomicznego Polski. Z regionalnego punktu widzenia okazuje się, że większość z nich jest również priorytetem Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. KSR zostały zatem wyszczególnione w Opolskim Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej. Są to:

- Turystyka społeczna,
- Ekologia, selektywna zbiórka odpadów, recycling,
- Melioracje wodne,
- Odnawialne źródła energii,
- Rolnictwo społeczne (rolnictwo zaangażowane społecznie),
- Budownictwo społeczne,
- Lokalny potencjał kulturowy,
- Usługi społeczne dla poszczególnych grup osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem.

Zobacz: **Klaster społeczny, Lokalna grupa działania, Polityka społeczna, Zrównoważony rozwój;**

Kooperatywy spożywców

W myśl KPRES są zaliczone jako podmioty nieformalne. Są to organizacje które w duchu dawnych ideałów spółdzielczych mają na celu sprzedawać po niższych cenach żywność kupowaną bezpośrednio od producentów. Dodatkowo mają tworzyć demokratyczną wspólnotę pomocy wzajemnej. Dzieje się to głównie poprzez tzw. fundusz gromadzki, zbierany zazwyczaj w postaci 10% kwoty od każdych zakupów na cele wspólne spółdzielni oraz wsparcie członków w potrzebie[49]. Są to w większości organizacje zarządzane w sposób niehierarchiczny, a funkcje takie jak przywiezienie towaru, ważenie, bycie „na kasie" czy sprzątanie, sprawowane są rotacyjnie[50].

Oddolne ruchy społeczne zaczynają działać poprzez spółdzielnie/kooperatywy w celu poprawy warunków życia ludzi. Powstanie wielu nowych ruchów wynika ze spontanicznych inicjatyw oddolnych, ale wiele organizowanych, koordynowane i wspieranych jest także przez organizacje non-profit na rzecz rozwoju, rządy i lokalne społeczności[51]. Rozwój nieformalnych kooperatyw w Polsce można wpisać w szerszy proces odrodzenia praktyk konsumenckich,

notowany również w pozostałych krajach Unii Europejskiej i USA. Podejmowane głównie w miastach mające na celu oszczędności praktyki konsumpcyjne o charakterze wspólnotowym stanowią odpowiedzią na kryzys społeczno-ekonomiczny[52].

Zobacz: **Ekonomia współdzielenia, Inicjatywy nieformalne, Kapitał społeczny, Kluczowe sfery rozwoju, NPO, Zasady spółdzielcze;**

Kościelna osoba prawna

Osoby wierzące mają prawo zrzeszać się zgodnie z prawem kanonicznym i w celach określonych w tym prawie. Jeżeli te zrzeszenia poprzez swą działalność wkraczają w sferę uregulowaną w prawie polskim, podlegają także temu prawu. Państwo uznaje osobowość prawną Kościołów oraz osobowość prawną wszystkich instytucji kościelnych terytorialnych i personalnych, które uzyskały taką osobowość na podstawie prawa określonego w ustawie. Kościelna osoba prawna nie odpowiada za zobowiązania innej kościelnej osoby prawnej. W przypadku Kościoła Katolickiego osobami prawnymi w tym kościele jest Konferencja Episkopatu Polski oraz terytorialne jednostki organizacyjne: metropolie, archidiecezje, diecezje, administratury apostolskie, parafie. Osobami prawnymi są również: kościoły rektoralne (rektoraty), Caritas Polska, Caritas diecezji, Papieskie Dzieła Misyjne.

Osobami prawnymi są następujące personalne jednostki organizacyjne Kościoła: Ordynariat Polowy, kapituły, parafie personalne, Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonnych Męskich, Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonnych Żeńskich, instytuty życia konsekrowanego (instytuty zakonne i instytuty świeckie) oraz stowarzyszenia życia apostolskiego; te instytuty i stowarzyszenia zwane są „zakonami", prowincje zakonów, opactwa, klasztory niezależne, domy zakonne, wyższe i niższe seminaria duchowne diecezjalne, wyższe i niższe seminaria duchowne zakonne, jeżeli w myśl przepisów danego zakonu mają charakter samoistny.

Osobami prawnymi są również: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie oraz jego dwie sekcje: św. Jana Chrzciciela i św. Andrzeja Boboli „Bobolanum", Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie oraz kościelne instytuty naukowe i dydaktyczno-naukowe kanonicznie erygowane. Kwestie te reguluje ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Podobne instytucje funkcjonują w przypadku innych Kościołów na podstawie: ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa

do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej.
W każdym przypadku kościelna osoba prawna określona w powyższych ustawach może być założycielem spółdzielni socjalnej osób prawnych.
Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Osoba fizyczna, Osoba prawna, Spółdzielnia socjalna;**

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)

Najważniejszy w Polsce dokument strategiczny dotyczący rozwoju sektora ekonomii społecznej. Program przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pn. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, określający cele i kierunki polityki publicznej w obszarze włączenia społecznego oraz wspierania rozwoju ekonomii społecznej w latach 2014–2020.
Zobacz: **Aktywna Polityka Społeczna, Ekonomia społeczna, Kluczowe sfery rozwoju, Pomoc społeczna;**

Krajowa Rada Spółdzielcza

Jest naczelnym organem samorządu spółdzielczego w Polsce. Działa na podstawie ustawy Prawo Spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r. oraz statutu (uchwała I Kongresu Spółdzielczości z dnia 30 maja 1995 r. – M.P. z 1996 r. Nr 7, poz. 86). Reprezentuje polski ruch spółdzielczy w kraju i za granicą, inicjuje i opiniuje akty prawne dotyczące spółdzielczości, inicjuje i rozwija współpracę międzyspółdzielczą oraz szerzy idee spółdzielczego współdziałania. Jest członkiem Międzynarodowego Związku Spółdzielczego (International Cooperative Alliance – ICA).
Do podstawowych zadań Krajowej Rady Spółdzielczej należą:

- reprezentowanie polskiego ruchu spółdzielczego w kraju i za granicą,
- współdziałanie z naczelnymi organami państwowymi w sprawach dotyczących ruchu spółdzielczego,
- inicjowanie i opiniowanie aktów prawnych dotyczących spółdzielczości i mających dla niej istotne znaczenie,
- badanie i ocena form, warunków, kierunków oraz wyników działalności ruchu spółdzielczego i przedstawianie informacji i wniosków naczelnym organom państwowym,
- organizowanie działalności naukowo-badawczej, szkoleniowej i informacyjnej, propagowanie działalności kulturalno-oświatowej członków, podejmowanie inicjatyw związanych z rozwojem ruchu spółdzielczego w Rzeczypospolitej Polskiej, w tym rozwoju spółdzielczości uczniowskiej, oraz kształtowanie sprzyjających warunków dla rozwoju ruchu spółdzielczego,
- inicjowanie i rozwijanie współpracy międzyspółdzielczej i szerzenie idei spółdzielczego współdziałania,
- organizowanie postępowania rozjemczego w sporach między organizacjami spółdzielczymi,
- współdziałanie ze związkami rewizyjnymi w realizacji zadań wynikających z niniejszej ustawy,
- wykonywanie innych zadań przewidzianych w niniejszej ustawie i innych ustawach oraz zleconych przez Kongres.

Krajowa Rada Spółdzielcza wykonuje przewidziane w ustawie funkcje związku rewizyjnego w stosunku do spółdzielni niezrzeszonych w takim związku.

W skład organów Krajowej Rady Spółdzielczej wchodzą:
- Zgromadzenie Ogólne,
- Komisja Rewizyjna,
- Zarząd.

Zobacz: **Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES), Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, Zasady spółdzielcze;**

Krajowy Rejestr Sądowy

Scentralizowana, informatyczna i jawna baza danych składająca się z trzech osobnych rejestrów:
- rejestru przedsiębiorców,
- rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- rejestru dłużników niewypłacalnych.

Krajowy Rejestr Sądowy (KRS) został utworzony w oparciu o ustawę z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym i działa od dnia 1 stycznia 2001 r.

Zadaniem KRS jest udostępnienie szybkiej i niezawodnej informacji o statusie prawnym zarejestrowanego podmiotu, najważniejszych elementach jego sytuacji finansowej oraz sposobie jego reprezentowania. Ponadto Krajowy Rejestr Sądowy zawiera inne, istotne dla obrotu gospodarczego, dane o przedsiębiorcy, w tym między innymi:
- informacje o zaległościach podatkowych i celnych,
- zaległościach wobec ZUS,
- wierzycielach i wysokościach niespłaconych wierzytelności.

Dla każdego podmiotu wpisanego do KRS sądy prowadzą odrębne akta rejestrowe w postaci papierowej, które obejmują w szczególności dokumenty potwierdzające informacje wpisane do rejestru, a także wzory podpisów osób upoważnionych do reprezentowania podmiotu. Każdy zainteresowany może w siedzibie właściwego sądu, bez ograniczeń przeglądać akta rejestrowe podmiotów wpisanych do rejestru chyba, że ustawa stanowi inaczej.

Zobacz: **Legalność, Osoba fizyczna, Osoba prawna, Spółdzielnia socjalna;**

Kwantyfikacja

Zgodnie z nomenklaturą Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja i Rozwój na lata 2014–2020, jest to przedstawianie w postaci liczbowej efektów realizacji programów finansowanych z Funduszy Europejskich na poziomie produktu, rezultatu oraz oddziaływania.

Zobacz: **Efektywność, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Ewaluacja, PO WER, Skuteczność;**

L

Legalność

Zgodność działania spółdzielni socjalnej z obowiązującymi przepisami prawa, postanowieniami statutu, regulaminami i uchwałami organów statutowych spółdzielni.
Zobacz: **Lustracja, Postępowanie wewnątrzspółdzielcze, Przedmiot działalności spółdzielni socjalnej, Zasady spółdzielcze;**

Liczba członków

Założycielami spółdzielni socjalnych mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Jeżeli założycielami spółdzielni socjalnej są osoby fizyczne, ich liczba nie może być mniejsza niż 5 i większa niż 50, jedynym wyjątkiem są spółdzielnie socjalne powstałe w wyniku przekształcenia się spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych. W przypadku spółdzielni socjalnych osób prawnych liczba członków nie może być mniejsza niż dwa.
Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Zarząd;**

Likwidacja

Spółdzielnia socjalna przechodzi w stan likwidacji w sytuacji gdy:

- zaprzestaje używania w nazwie oznaczenia „spółdzielnia socjalna",
- liczba członków spółdzielni jest mniejsza niż 5 lub większa niż 50 z zastrzeżeniem art. 5 ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych,
- przekroczenia limitu osób niezaliczonych do grup ryzyka socjalnego, o którym mowa w art. 5 ust. 6. Przekroczenie tego limitu, trwające nieprzerwanie przez okres 6 miesięcy, stanowi podstawę do postawienia spółdzielni socjalnej w stan likwidacji,
- doszło do naruszenia zasad podziału nadwyżki bilansowej,
- upłynął okres, na który w myśl Statutu powołano spółdzielnię (w przypadku spółdzielni powołanych na czas określony),
- W przypadku spółdzielni osób prawnych, są dotrzymano zobowiązania do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wymienionych w art. 4 ust., w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego.

Środki pozostałe po likwidacji spółdzielni socjalnej, po spłaceniu zobowiązań, złożeniu do depozytu stosownych sum zabezpieczających należności sporne oraz po wydzieleniu części przeznaczonej na wypłatę udziałów, w wysokości nie większej niż 20% zostają podzielone pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, zaś ich pozostała część przekazywana jest na Fundusz Pracy.
W sytuacji, gdy likwidowana spółdzielnia socjalna nie korzystała ze środków Funduszu Pracy środki te w całości dzieli się pomiędzy jej członków lub też w drodze uchwały walnego zgromadzenia środki te przekazuje się na rzecz organizacji pozarządowych realizujących zadania

wynikające z Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, właściwego związku rewizyjnego spółdzielni socjalnych lub innych spółdzielni socjalnych.
Uchwałę o likwidacji spółdzielni socjalnej może podjąć również związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona w sytuacji gdy:

- działalność spółdzielni wykazuje rażące i uporczywe naruszenia prawa lub postanowień statutu,
- spółdzielnia została zarejestrowana z naruszeniem prawa,
- spółdzielnia co najmniej od roku nie prowadzi działalności gospodarczej.

W takiej sytuacji spółdzielni socjalnej przysługuje prawo zaskarżenia uchwały związku rewizyjnego do sądu w ciągu sześciu tygodni od dnia jej doręczenia wraz z uzasadnieniem. W razie niezaskarżenia uchwały w ustawowym terminie lub uprawomocnienia się orzeczenia oddalającego powództwo albo umarzającego postępowanie w sprawie, związek rewizyjny zgłasza do Krajowego Rejestru Sądowego wniosek o otwarcie likwidacji, wyznaczając jednocześnie likwidatora.
Spółdzielnia postawiona w stan likwidacji może przed upływem roku od dnia podjęcia drugiej uchwały walnego zgromadzenia o likwidacji przywrócić swoją działalność na podstawie uchwały walnego zgromadzenia podjętej większością 3/4 głosów. Przy czym uchwała zarządu lub likwidatora o przywróceniu działalności spółdzielni powinna zostać zgłoszona niezwłocznie do Krajowego Rejestru Sądowego wraz z odpisem protokołu walnego zgromadzenia.
Spółdzielnia socjalna w likwidacji zachowuje dotychczasową swoją nazwę z dodaniem wyrazów: „w likwidacji".
Zobacz: **Fundusz Pracy, Krajowy Rejestr Sądowy, Likwidator, Zarząd**

Likwidator

Likwidatorami spółdzielni mogą być członkowie ostatniego zarządu lub osoby wybrane przez walne zgromadzenie, a także osoba prawna. Likwidator może nie być członkiem spółdzielni. Umowę z likwidatorem o wykonanie czynności likwidacyjnych zawiera rada spółdzielni. W wypadku gdy zwołanie rady napotyka poważne trudności albo gdy likwidatora wyznacza związek rewizyjny, umowę z likwidatorem zawiera związek działający w imieniu spółdzielni.
Do likwidatora stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zarządu spółdzielni i członków zarządu. W przypadku osoby prawnej wyznaczonej na likwidatora składa ona oświadczenia w imieniu spółdzielni.
Likwidator nie może zawierać nowych umów, chyba że jest to konieczne do przeprowadzenia likwidacji spółdzielni. Dalej idące ograniczenia może ustanowić organ, który wyznaczył likwidatora. Ograniczenia takie powinny być niezwłocznie zgłoszone przez likwidatora do Krajowego Rejestru Sądowego. Jeżeli zwołanie walnego zgromadzenia lub rady spółdzielni napotyka poważne trudności, związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, może upoważnić likwidatora do dokonania czynności określonego rodzaju, które wymagają uchwały walnego zgromadzenia lub rady spółdzielni. Likwidator może być odwołany w każdej chwili przez organ, który go wyznaczył lub przez związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. W takim przypadku organ odwołujący likwidatora zobowiązany jest do wyznaczenia innego.
Likwidator powinien niezwłocznie po wyznaczeniu go:

- zgłosić do Krajowego Rejestru Sądowego wniosek o wpisanie otwarcia likwidacji spółdzielni, jeżeli nie zostało to jeszcze dokonane i zawiadomić o tym związek rewizyjny,

w którym spółdzielnia jest zrzeszona oraz Krajową Radę Spółdzielczą,

- powiadomić banki finansujące spółdzielnię oraz organy finansowe o otwarciu likwidacji spółdzielni,
- ogłosić w Monitorze Spółdzielczym zawiadomienie o otwarciu likwidacji spółdzielni i wezwać wierzycieli do zgłoszenia wierzytelności w terminie trzech miesięcy od dnia tego ogłoszenia,
- przystąpić do sporządzenia sprawozdania finansowego na dzień otwarcia likwidacji oraz listy zobowiązań spółdzielni,
- sporządzić plan finansowy likwidacji i plan zaspokojenia zobowiązań.

Po zakończeniu likwidacji likwidator przedstawia walnemu zgromadzeniu do zatwierdzenia sprawozdanie finansowe na dzień zakończenia likwidacji. Jeżeli zwołanie walnego zgromadzenia napotyka poważne trudności, likwidator przedstawia sprawozdanie finansowe do zatwierdzenia związkowi rewizyjnemu, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. Po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego na dzień zakończenia likwidacji, likwidator zgłasza do Krajowego Rejestru Sądowego wniosek o wykreślenie spółdzielni z KRS oraz przekazuje księgi i dokumenty zlikwidowanej spółdzielni.

Zobacz: **Krajowa Rada Spółdzielcza, Krajowy Rejestr Sądowy, Likwidacja, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, Walne zgromadzenie, Zarząd;**

Lokalna Grupa Działania (LGD)

Rodzaj partnerstwa terytorialnego tworzonego zwykle na obszarach wiejskich, zrzeszającego przedstawicieli sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego (społecznego) oraz mieszkańców danego obszaru wyznaczonego granicą gmin członkowskich. Członkami tych organizacji mogą być m.in. przedstawiciele samorządów (z wyłączeniem samorządów województwa), placówek oświaty, kultury, parafii, organizacji pozarządowych działających na danym terenie, podmiotów ekonomii społecznej – spółdzielni (w tym spółdzielni socjalnych) oraz przedsiębiorców, w stowarzyszeniach także zwykli mieszkańcy. LGD zwykle zarejestrowane są w Krajowym Rejestrze Sądowym jako stowarzyszenia (rzadziej jako fundacje lub związki stowarzyszeń).

Posiadają statut i wybrane władze: radę, zarząd i komisję rewizyjną. Najważniejszym gremium decyzyjnym LGD jest zgromadzenie członków. W radach LGD przedstawiciele sektora publicznego nie mogą stanowić więcej niż 50% składu.

LGD przygotowuje Lokalną Strategię Rozwoju (LSR). Obszar nią objęty powinien być spójny i liczyć co najmniej 30 tys. i nie więcej niż 150 tys. mieszkańców. Po akceptacji LGD przez samorząd województwa, może ona korzystać ze środków finansowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.Podstawą prawną funkcjonowania LGD są ustawy: o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich oraz o stowarzyszeniach. LGD pełnią szczególna role w procesie animowania przedsiębiorczości społecznej na terenach wiejskich i miejskich[53]. Jest przykładem międzysektorowego partnerstwa lokalnego.

Zgodnie z zapisami Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 liczba działających LGD w Polsce w czerwcu 2012 r. wyniosła 336.

Zobacz: **Jednostki samorządu terytorialnego, NGO, Kluczowe sfery rozwoju, Partnerstwo lokalne, Partnerstwo międzysektorowe;**

Lustracja

Lustracja ma na celu określenie, czy spółdzielnia socjalna sprawnie funkcjonuje. Badanie polega na sprawdzeniu, czy spółdzielnia socjalna działa legalnie, tj. przestrzega przepisów prawa, postanowień statutu, uchwał i regulaminów organów statutowych oraz zawartych umów. Kontrola powinna wskazywać również, że spółdzielnia socjalna:

- nie naraża interesu osób trzecich i Skarbu Państwa,
- jest zarządzana zgodnie ze statutem w interesie ogółu członków,
- roczne sprawozdania finansowe spółdzielni są sporządzane rzetelnie i prawidłowo,
- gospodarnie i celowo dysponuje środkami przy zapewnieniu korzyści członkom spółdzielni,
- dba o właściwe zabezpieczenie majątku, i rzetelności, tj. dokumentuje czynności zgodnie ze stanem rzeczywistym.

Wynik badania oraz wyciągnięte podczas niego wnioski mają przyczynić się do lepszego, sprawniejszego funkcjonowania spółdzielni socjalnych poprzez realizację wniosków polustracyjnych, czyli sformułowanych podczas lustracji wskazówek i zaleceń. Spółdzielnie socjalne mają obowiązek poddania się lustracji co najmniej raz na trzy lata. W przypadku spółdzielni w stanie likwidacji lustrację przeprowadza się co rok. Lustracja obejmuje okres od poprzedniej lustracji, natomiast w przypadku spółdzielni, które nie miały jeszcze przeprowadzonej lustracji, powinny zgłosić się z żądaniem o przeprowadzenie lustracji w ciągu pierwszych trzech lat swojej działalności. Lustracja może być przeprowadzona na żądanie:

- walnego zgromadzenia,
- rady,
- 1/5 członków spółdzielni.

Spółdzielnia może wystąpić w każdym czasie o przeprowadzenie lustracji. Żądanie powinno zostać zgłoszone do zarządu spółdzielni, który jest zobowiązany do zlecenia przeprowadzenia lustracji w terminie nie przekraczającym 14 dni od daty zgłoszenia tego żądania. Żądanie może obejmować przeprowadzenie lustracji:

1) **pełnej** – polegającej na badaniu całokształtu działalności spółdzielni, przy czym lustracja pełna obejmuje okres od poprzedniej lustracji,
2) **częściowej** – obejmującej badanie lustracyjne części działalności spółdzielni na podstawie wystąpień organów samorządowych spółdzielni do związków rewizyjnych bądź Krajowej Rady Spółdzielczej,
3) **sprawdzającej** – polegającej na powtórnym badaniu lustracyjnym w celu stwierdzenia prawidłowości ustaleń lustracji zakwestionowanych przez organy samorządowe spółdzielni.

Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne. Spółdzielnie, które nie są zrzeszone w związkach rewizyjnych zwracają się o przeprowadzenie lustracji do wybranego przez siebie związku rewizyjnego lub do Krajowej Rady Spółdzielczej. Organy te wyznaczają lustratora – osobę lub zespół, posiadający uprawnienia lustracyjne nadane przez Krajową Radę Spółdzielczą. Upoważnienia do przeprowadzenia lustracji wydaje lustratorowi prezes zarządu związku rewizyjnego bądź upoważniona przez niego osoba, a w przypadku lustratorów delegowanych przez Krajową Radę Spółdzielczą – prezes Zarządu Krajowej Rady Spółdzielczej bądź upoważ-

niona przez niego osoba. Lustratorem nie może być osoba, która była albo jest powiązana w jakikolwiek sposób z badaną spółdzielnią socjalną.
Wyznaczony lustrator zawiadamia radę i zarząd o rozpoczęciu lustracji. Mogą w niej uczestniczyć członkowie rady. Lustrator ma prawo do przeglądania ksiąg i wszelkich dokumentów w lustrowanej spółdzielni oraz do bezpośredniego sprawdzania jej stanu majątkowego, natomiast organy spółdzielni i jej pracownicy obowiązani są do udzielania mu wyjaśnień i wszelkiej pomocy. Badania niektórych dziedzin działalności lub określonych zagadnień mogą być w ramach lustracji przeprowadzone przy udziale rzeczoznawców upoważnionych przez zarządzającego lustrację. Do obowiązków lustratora należy zachowanie w tajemnicy wiadomości o działalności spółdzielni uzyskanych podczas lustracji – za wyłączeniem organów lustrowanej spółdzielni, związku rewizyjnego, który go wyznaczył, Krajowej Rady Spółdzielczej oraz organów wymiaru sprawiedliwości. W sytuacji, gdy działalność lustratora nie będzie zgodna z prawem lub gdy nie dochowa on tajemnicy, Krajowa Rada Spółdzielcza z własnej inicjatywy lub na wniosek związku rewizyjnego, może go pozbawić uprawnień. Z przeprowadzonych czynności lustrator sporządza protokół, który przedstawia radzie i zarządowi spółdzielni. Dokument ten ma moc dokumentu urzędowego. Protokół lustracyjny podpisują lustrator, zarząd i główny księgowy, ewentualnie likwidator w sytuacji, gdy spółdzielnia jest w likwidacji. Członkowie rady nadzorczej, którzy uczestniczyli wyłącznie w czynnościach udokumentowanych odrębnymi protokółami stanowiącymi załącznik do protokółu lustracji, podpisują tylko te załączniki. Na podstawie protokołu związek rewizyjny albo Krajowa Rada Spółdzielcza, którym spółdzielnia socjalna zleciła przeprowadzenie lustracji, opracowuje się wnioski polustracyjne i przekazuje zarządowi i radzie. Wnioski z przeprowadzonej lustracji rada nadzorcza spółdzielni powinna przedstawić najbliższemu walnemu zgromadzeniu.
Po otrzymaniu protokółu lustracji zarząd spółdzielni powinien niezwłocznie podjąć we własnym zakresie środki dla usunięcia udokumentowanych w protokóle uchybień, zaniedbań i nieprawidłowości. Obowiązkiem zarządu jest również coroczne przekazywanie walnemu zgromadzeniu oraz podmiotowi, który przeprowadził lustrację informację o realizacji wniosków polustracyjnych. Członkowie spółdzielni mają natomiast prawo do wglądu do protokołu lustracji, wniosków polustracyjnych oraz informacji o stanie ich realizacji[54]. Zgodnie z zapisami ustawy spółdzielnie socjalne mogą ubiegać się o wsparcie w zakresie zrefundowania kosztów lustracji ze środków budżetu państwa lub jednostki samorządu terytorialnego (art. 15 ustawy o spółdzielniach socjalnych).
Podstawa prawna: Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych,Dział VIII ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo Spółdzielcze;
Zobacz: **Ewaluacja (badania ewaluacyjne), Legalność, Likwidacja, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, Ustawa o spółdzielniach socjalnych;**

Ł

Łączenie się spółdzielni

Spółdzielnia socjalna na każdym etapie swojej działalności może połączyć się z inną spółdzielnia socjalną na podstawie uchwał walnych zgromadzeń łączących się spółdzielni podjętych większością 2/3 głosów. Uchwały te powinny zawierać:

- wskazanie spółdzielni przejmującej,
- przyjęcie Statutu stanowiącego podstawę dalszej działalności (Statut nie może ingerować w nabyte prawa majątkowe członków spółdzielni),
- datę połączenia.

Od chwili połączenia członkowie spółdzielni przejmowanej stają się członkami spółdzielni przejmującej, majątek spółdzielni przejmowanej oraz jej wierzyciele i dłużnicy przechodzą na spółdzielnie przejmującą.

Podstawę rachunkową połączenia się spółdzielni socjalnych stanowią sprawozdania finansowe łączących się spółdzielni, sporządzone na dzień połączenia. Jeżeli walne zgromadzenia łączących się spółdzielni nie postanowią inaczej, podział nadwyżki bilansowej nastąpi oddzielnie według sprawozdań finansowych sporządzonych na dzień połączenia. Połączenie oraz wynikające z niego zmiany statutu wywierają skutek od chwili wpisania ich do Krajowego Rejestru Sądowego. Członkowie, którzy w chwili połączenia należeli do spółdzielni przejmowanej, stają się członkami spółdzielni przejmującej. Niezwłocznie po podjęciu uchwał o połączeniu zamiast zarządu i rady spółdzielni przejmowanej działa zarząd i rada spółdzielni przejmującej. Zarząd spółdzielni przejmującej obowiązany jest niezwłocznie zgłosić uchwałę o połączeniu do Krajowego Rejestru Sądowego łączących się spółdzielni. Jeżeli uchwały walnych zgromadzeń o połączeniu tak stanowią, po wpisie połączenia do Krajowego Rejestru Sądowego spółdzielnia dokonuje niezwłocznie wyborów rady i zarządu.

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Ustawa o spółdzielniach socjalnych, Walne zgromadzenie;**

M

Majątek spółdzielni

Majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków. W skład majątku spółdzielni mogą wchodzić: środki finansowe, grunty, nieruchomości, środki trwałe. Za swoje zobowiązania spółdzielnia odpowiada całym majątkiem.

Zobacz: **Bilans, Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Kapitał, Źródła finansowania;**

Międzynarodowy Dzień Spółdzielczości

Święto ustanowione przez Międzynarodowy Związek Spółdzielczy w 1923 roku w celu promowania idei spółdzielczości oraz wzmacniania współpracy między ruchem spółdzielczym, a rządami, samorządami i organizacjami międzynarodowymi. Obchodzono je corocznie w pierwszą sobotę lipca. W Polsce Międzynarodowy Dzień Spółdzielczości po raz pierwszy obchodzono w 1925 roku. Obecnie zgodnie z Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 kwietnia 1995 roku w sprawie Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości (M. P. z dnia 15 maja 1995 r.) święto to obchodzone jest 1 lipca każdego roku.

Zobacz: **Cooperatives Europe, Hymn Spółdzielców, Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, Krajowa Rada Spółdzielcza, Zasady spółdzielcze;**

Międzynarodowy Związek Spółdzielczy

Międzynarodowy Związek Spółdzielczy (International Co-operative Alliance - ICA) został założony w 1895 roku. Jest to największa światowa organizacja pozarządowa skupiająca krajowe i ponadnarodowe organizacje spółdzielcze reprezentujące różne branże spółdzielczości. Aktualnie zrzesza on 284 organizacji członkowskich, reprezentujących około biliona indywidualnych członków spółdzielni z 92 krajów świata. Główne Biuro MZS mieści się w Genewie.

Więcej informacji: http:/ /www.ica.coop

Zobacz: **EMES, Cooperatives Europe, Krajowa Rada Spółdzielcza, Social Economy Europe - CEP-CMAF, Zasady spółdzielcze;**

Monitor Sądowy i Gospodarczy

Monitor jest ogólnopolskim dziennikiem urzędowym, w którym publikowane są obwieszczenia i ogłoszenia wymagane przez Kodeks spółek handlowych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym i inne ustawy.

Dla spółdzielni socjalnej istotny jest fakt, iż zgodnie z art. 13 ustawy o spółdzielniach socjalnych obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, podlegają wpisy do Krajowego Rejestru Sądowego. Jednak zgodnie z przepisami. spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty za ogłoszenie wpisów i zmian w KRS w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Ustawa o spółdzielniach socjalnych;**

N

Nadwyżka bilansowa

Zysk z działalności spółdzielni nazywany jest nadwyżką bilansową. Zgodnie z art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 r. nadwyżka bilansowa podlega podziałowi na:

- zwiększenie funduszu zasobowego – nie mniej niż 40%,
- na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków oraz ich środowiska - nie mniej niż 40%,
- fundusz inwestycyjny.

Nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczona na oprocentowanie udziałów.

Zobacz: **Bilans, Fundusz inwestycyjny, Fundusz zasobowy, Kapitał, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Nazwa spółdzielni socjalnej

Nazwa spółdzielni socjalnej musi zawierać oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna".

Zobacz: **Spółdzielnia socjalna, Ustawa o spółdzielniach socjalnych;**

NGO

NGO – (ang. Non-governmental organisation), czyli zgodnie z Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (art. 3 ust. 2) niebędąca jednostką sektora finansów publicznych, i niedziałająca w celu osiągnięcia zysku, osoba prawna lub jednostka nieposiadająca osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, przy czym niektórych przepisów ustawy nie stosuje się do fundacji publicznych i fundacji partii politycznych. Organizacje pozarządowe są nazywane trzecim sektorem (zob. trzeci sektor). W teorii NGO są w pełni niezależne od władzy publicznej (administracji samorządowej i samorządowej), jednakże w praktyce często są uzależnione od wsparcia publicznego i/lub ściśle kooperują z sektorem publicznym. W przypadku takich podmiotów używany jest termin quango (ang – quasi-autonomous non-governmental organisation), czyli nie w pełni autonomiczne organizacje pozarządowe. Organizacja pozarządowa może być założycielem spółdzielni socjalnej osób prawnych, może być też członkiem spółdzielni socjalnej w każdym czasie. W zakresie realizacji zadań publicznych z organizacjami pozarządowymi zrównane zostały spółdzielnie socjalne.

Jako główne typy organizacji pozarządowych wskazuje się:

- Fundacje są organizacjami powołanymi dla realizacji celów społecznie lub gospodarczo użytecznych (ale cele gospodarcze nie mogą być celami zarobkowymi). Fundacja jest powoływana przez osobę fundatora, którym może być osoba fizyczna, a także osoba prawna. Taka organizacja pozarządowa może prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji jej celów. Środki uzyskane z niej powinny być przeznaczone na działalność statutową. Funkcjonowanie fundacji reguluje ustawa z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach.
- Stowarzyszenia to dobrowolne, samorządne i trwałe zrzeszenia w celach niezarobkowych, opierające swoją działalność na pracy społecznej członków. Mogą prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach z zastrzeżeniem, że dochód z niej, będzie przeznaczony na cele statutowe oraz nie będzie przeznaczony do podziału między jego członków. Kwestie działalności stowarzyszeń reguluje ustawa prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r.

Zobacz: **Ekonomizacja organizacji pozarządowych, Lokalna Grupa Działania, NPO, Trzeci sektor, Zlecanie zadań publicznych;**

Niepełnosprawna osoba

Zgodnie z przyjętą przez Europejskie Forum Niepełnosprawności w Parlamencie Europejskim w październiku 1994 roku definicją, osobą niepełnosprawną jest jednostka w pełni swych praw, znajdująca się w sytuacji upośledzającej ją na skutek barier środowiskowych, ekonomicznych i społecznych, których z powodu występujących u niej uszkodzeń nie może przezwyciężać w taki sposób jak inni ludzie. Bariery te zbyt często są zwiększane przez deprecjonujące postawy ze strony społeczeństwa.

W zakresie dotyczącym polityki społecznej przyjęte są natomiast kryteria tzw. prawnej definicji osoby niepełnosprawnej. Zgodnie z tą definicją w przepisach ustawowych osobą niepełnosprawną jest ta, która posiada potwierdzoną przez właściwą instytucję niepełnosprawność. Zgodnie z przepisami o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustalono trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki.

Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą w celu pełnienia ról społecznych stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza, się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Zobacz: **Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Rehabilitacja osób niepełnosprawnych, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Nisza rynkowa

Określenie oznaczające pewną część rynku produktów lub usług, którego potrzeby nie są zaspokojone. Powodem istnienia nisz rynkowych jest brak odpowiedniego produktu lub usługi. Brak ten może wynikać m.in. z nowych potrzeb będących efektem wzrostu poziomu życia w danej gospodarce lub wycofania z rynku produktu lub usługi znajdujących się w schyłkowej fazie, na które był popyt[55]. Podmioty ekonomii społecznej, w tym spółdzielnie socjalne często funkcjonują w niszach, które powstają w wyniku nieopłacalności (niedostatecznej opłacalności) świadczenia danej usługi lub oferowania produktu przez firmy komercyjne. Nisze rynkowe często dotyczą dostarczania dóbr publicznych. Poszukiwanie nisz rynkowych jest ważnym elementem planowania przyszłej działalności gospodarczej. I tak np. w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. w kontekście najważniejszego, horyzontalnego wyzwania rozwojowego „Przeciwdziałanie i zapobieganie procesom depopulacji" przewidzianych zostało wiele działań mających hamować proces ubytku ludności z regionu i niwelować jego

skutki. Stwarza to swoistą, potencjalną niszę rynkową dla podmiotów ekonomii społecznej realizujących np. usługi opiekuńcze dla osób starszych.
Zobacz: **Dobra publiczne, Kluczowe sfery rozwoju, Partnerstwo lokalne, Partnerstwo międzysektorowe, SWOT/analiza SWOT;**

NPO

NPO – (ang. Non-profit organisation) - organizacja niedziałająca dla zysku, czyli podmiot, który prowadząc swoją działalność skupia się na wspieraniu prywatnego lub publicznego dobra, nie kierując się osiągnięciem zysku. Najczęściej NPO przyjmują formę stowarzyszeń. Bywa, że NPO są utożsamiane z NGO, jednak nie każda NGO działa na zasadzie non-profit, a nie każde NPO jest w pełni niezależne od organizacji publicznych - tzw. quango. Oprócz organizacji NPO, w ramach sektora obywatelskiego wymienia się również organizacje działające na zasadach not only for profit (nie tylko dla zysku) oraz not for private profit (nie dla prywatnej korzyści). Zwykle te zasady przyświecają przedsiębiorstwom społecznym.
Zobacz: **Ekonomia (gospodarka) społeczne, Ekonomizacja organizacji pozarządowych, NGO, Trzeci sektor, Przedsiębiorstwo społeczne;**

O

Odsetki ustawowe

Najpowszechniejsza forma odszkodowania za zwłokę w spełnieniu świadczeń pieniężnych, która należy się przedsiębiorcom, jak i osobom nie prowadzącym działalności gospodarczej.
Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, osoba bezrobotna, która otrzymała dotację ze środków Funduszu Pracy na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej zobowiązana jest do zwrotu, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania starosty, przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia ich otrzymania, jeżeli:

1) otrzymane środki wykorzysta niezgodnie z przeznaczeniem,
2) członkostwo w spółdzielni socjalnej ustanie przed upływem 12 miesięcy od dnia przystąpienia do spółdzielni lub w okresie krótszym niż 12 miesięcy od dnia określonego w umowie jako data rozpoczęcia działalności gospodarczej w przypadku członka założyciela spółdzielni socjalnej,
3) złoży niezgodne z prawdą oświadczenia (o których mowa w § 3 ust. 3),
4) naruszy inne warunki umowy.

Aktualnie wysokość odsetek ustawowych określa Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2014 r. w sprawie ustalenia wysokości odsetek ustawowych (Dz.U. 2014 poz. 1858). Wynosi ona 8% w stosunku rocznym.
Zobacz: **Bilans, Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Fundusz Pracy;**

Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych (OZRSS)

Inicjatywa powołania OZRSS była rezultatem postulatów reprezentantów Spółdzielni Socjalnych z terenu całej Polski, a także instytucji zaangażowanych w ich rozwój. W wyniku podjętych działań związek nabył osobowość prawną w dniu 23 listopada 2007 r. Zgodnie z zapisami statutowymi, głównym celem Związku jest:

- Promocja i wspieranie idei społecznej spółdzielczości socjalnej,
- Działanie na rzecz szeroko rozumianej reintegracji społecznej i zawodowej,
- Zapewnienie zrzeszonym w nim spółdzielniom socjalnym pomocy w ich działalności statutowej.

W realizacji swych celów Związek kieruje się przede wszystkim zasadami Międzynarodowego Związku Spółdzielczego przyjętymi na Kongresie Spółdzielczości w Manchesterze. Przedmiotem działania Związku jest:

- Współdziałanie i pomoc w zakładaniu spółdzielni socjalnych oraz w realizacji zadań statutowych,
- Prowadzenie szkoleń pracowników i członków spółdzielni, inicjowanie szkolnictwa spółdzielczego,
- Prowadzenie działalności instruktażowej, doradczej, wydawniczej, kulturalnej, społeczno-wychowawczej,
- Inicjowanie i rozwijanie kooperacji i współpracy między spółdzielniami oraz współdziałanie z placówkami naukowo-badawczymi,
- Współdziałanie w doskonaleniu samorządu spółdzielczego oraz współpraca z samorządami gospodarczymi,
- Reprezentowanie interesów zrzeszonych spółdzielni wobec organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego,
- Przeprowadzanie lustracji spółdzielni socjalnych,
- Prowadzenie wszelkiej innej działalności ułatwiającej spółdzielniom realizację ich celów statutowych i przedmiotu działania,
- Pozyskiwanie i alokacja publicznych środków krajowych i zagranicznych.

Więcej informacji: http://www.ozrss.pl

Zobacz: **Cooperatives Europe, Krajowa Rada Spółdzielcza, Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, Związek rewizyjny;**

Ograniczona zdolność do czynności prawnych

Zgodnie z ustawą z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, póz. 93 z późn. zm.) ograniczoną zdolność do czynności prawnych posiadają:

- osoby małoletnie, które osiągnęły 13 rok życia do momentu nabycia pełnej zdolności do czynności prawnych,
- osoby, które po osiągnięciu pełnoletniości zostały ubezwłasnowolnione częściowo np. z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego lub innych zaburzeń psychicznych.

Osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych potrzebują zgody przedstawiciela ustawowego (np. jednego z rodziców) w celu zaciągnięcia zobowiązań lub rozporządzania, swoim prawem (np. prawem własności). Samodzielnie może jednak zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych w drobnych sprawach dotyczących życia codziennego, a także rozporządzać swoim zarobkiem, jeśli sąd opiekuńczy nie postanowi ina-

czej. Osoba z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych może również zostać członkiem spółdzielni socjalnej, nie może jednak być członkiem założycielem.
Zobacz: **Niepełnosprawna osoba, Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, Zdolność do czynności prawnych;**

Organizacja pozarządowa (patrz: NGO)

Zobacz: **Ekonomizacja organizacji pozarządowych, Lokalna Grupa Działania, NPO, Trzeci sektor, Zlecanie zadań publicznych;**

Organizacja pożytku publicznego

Organizacje pożytku publicznego są to organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje, a także, spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością niedziałające w celu osiągnięcia zysku – spółki non-profit), które na podstawie Ustawy dnia z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uzyskały w sądzie status pożytku publicznego[56]. Organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego mają możliwość uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego (OPP)[57] pod pewnymi warunkami. Wymagania stawiane tym organizacjom precyzują art. 3 i 20 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Status OPP wiąże z licznymi przywilejami[58], z których najbardziej znana jest możliwość uzyskiwania wpłat z tytułu odpisu 1% podatku od osób fizycznych. OPP mogą także na preferencyjnych zasad otrzymywać nieruchomości należące do Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego[59].
Spółdzielnie socjalne są podmiotami, które mogą prowadzić działalność pożytku publicznego określoną w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jednocześnie zastosowano wobec spółdzielni socjalnych wyłączenie pewnych przepisów ustawy dotyczących organizacji pożytku publicznego. Wobec tego spółdzielnie socjalne mogą prowadzić działalność pożytku publicznego ale nie mogą zostać organizacjami pożytku publicznego (OPP)[60].
Zobacz: **Dobra publiczne, Działalność społeczne użyteczna, NPO, Pożytek publiczny, Trzeci sektor**

Organy spółdzielni

Organami spółdzielni są:
1) walne zgromadzenie,
2) rada nadzorcza (w przypadku spółdzielni socjalnych obowiązek powołania rady nadzorczej dotyczy wyłącznie spółdzielni liczących powyżej 15 członków. W innym przypadku kompetencje rady nadzorczej wykonuje walne zgromadzenie),
3) zarząd,
4) w spółdzielniach, w których walne zgromadzenie jest zastąpione przez zebranie przedstawicieli – zebranie grup członkowskich.

Wybory do organów spółdzielni przeprowadzane są w głosowaniu tajnym spośród nieograniczonej liczby kandydatów. Odwołanie członka organu następuje także w głosowaniu tajnym.
Statut może przewidywać powołanie także innych organów spółdzielni. W takim wypadku statut winien określać zakres ich uprawnień oraz zasady wyboru i odwoływania ich członków. Tryb zwoływania posiedzeń organów oraz sposób i warunki podejmowania uchwał przez te organy określa statut lub przewidziane w nim regulaminy tych organów.
Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Rada Nadzorcza, Zarząd;**

Opłata sądowa

Forma ekwiwalentu za czynności sądowe podejmowane w indywidualnych sprawach. Spółdzielnie socjalne na mocy przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych nie uiszczają opłaty sądowej od wniosku o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłaty za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Zwolnienie spółdzielni socjalnych z wyżej wymienionych opłat traktowane jest jako pomoc publiczna de minimis.

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Monitor Sądowy i Gospodarczy, Pomoc de minimis;**

Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności

Osoby niepełnosprawne mogą uzyskać oficjalne, administracyjne uznanie ich niepełnosprawności występując o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Dokument taki wydają Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności oraz Zakłady Ubezpieczeń Społecznych lub Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Uzyskany dokument zawiera podstawowe informacje o przyczynie niepełnosprawności posiadacza, o stopniu niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany lub lekki), o wskazaniach dotyczących rehabilitacji, leczenia i wyposażenia w sprzęt ortopedyczny, a także wskazania dotyczące szczególnych uprawnień, jak na przykład prawa do korzystania z ułatwień dla osób niepełnosprawnych zawartych w Prawie o Ruchu Drogowym. Orzeczenie to jest niezbędne, gdy osoba niepełnosprawna chce korzystać z przywilejów i ułatwień zawartych na przykład w prawie odnoszącym się do zatrudnienia. W szczególności jest podstawą do przyznania różnych dofinansowań do kosztów zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych.

Zobacz: **Niepełnosprawna osoba, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Rehabilitacja osób niepełnosprawnych;**

Osoba fizyczna

Prawne określenie człowieka w prawie cywilnym, od chwili urodzenia do chwili śmierci, w odróżnieniu od osób prawnych. Bycie osobą fizyczną pociąga za sobą zawsze posiadanie zdolności prawnej, czyli możliwość bycia podmiotem stosunków prawnych (praw i zobowiązań). Osoby fizyczne mają także zdolność do czynności prawnych.

Zobacz: **Ograniczona zdolność do czynności prawnych, Osoba prawna, Osobowość prawna, Zdolność do czynności prawnych;**

Osoba prawna

Jednostka organizacyjna, której przepisy szczególne przyznają osobowość prawną. Typowymi osobami prawnymi są:

- spółki kapitałowe (akcyjne, z o.o.),
- spółdzielnie,
- przedsiębiorstwa państwowe,
- agencje rządowe (państwowe osoby prawne),
- partie polityczne,
- związki zawodowe,
- związki pracodawców,
- stowarzyszenia rejestrowe i inne.

Szczególnymi osobami prawnymi są: Skarb Państwa, gminy, powiaty, województwa samorządowe, kościoły i związki wyznaniowe.
Do typowych cech osoby prawnej zalicza, się:

- strukturę organizacyjną wyposażoną w organy, działające za osobę prawną,
- posiadanie odrębnego majątku,
- zdolność bycia podmiotem praw (w tym prawa podejmowania działalności we własnym imieniu i na własny rachunek) i obowiązków,
- zdolność procesową,
- odpowiedzialność własnym majątkiem za zobowiązania.

Zobacz: **Ograniczona zdolność do czynności prawnych, Osoba fizyczna, Osobowość prawna, Zdolność do czynności prawnych;**

Osobowość prawna

Zdolność jednostki organizacyjnej do bycia podmiotem praw i obowiązków w stosunkach cywilnoprawnych. Osobowość prawną nabywają jednostki organizacyjne w drodze aktu właściwego organu państwowego, koncesji, wpisu do odpowiedniego rejestru.
Postępowanie rejestrowe kończy się nabyciem osobowości prawnej przez spółdzielnię. Spółdzielnia nabywa osobowość prawną i rozpoczyna swoją działalność gospodarczą w momencie jej zarejestrowania, a nie powołania. Jeżeli spółdzielnia chce zacząć działalność w późniejszym terminie niż moment zarejestrowania, powinno być to zaznaczone w odpowiedniej uchwale.
Zobacz: **Ograniczona zdolność do czynności prawnych, Osoba fizyczna, Osoba prawna, Zdolność do czynności prawnych;**

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)

To podmiot, organizacja, instytucja, a zwykle konsorcjum podmiotów, które spełnia dwa warunki:

- przeszło pozytywnie akredytację Ministerstwa Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej uzyskując potwierdzenie, że będzie w stanie zapewnić wysoką jakość wsparcia podmiotów ekonomii społecznej,
- otrzymało środki na realizację projektu w ramach regionalnego programu operacyjnego danego województwa[61].

OWES to podstawowa instytucja wsparcia przedsiębiorstw społecznych w Polsce. OWES-y świadczą usługi doradztwa dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej oraz szkolą osoby zainteresowane założeniem przedsiębiorstwa społecznego czy ekonomizacją organizacji pozarządowej. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej określane są jako wyodrębnione jednostki podmiotu lub partnerstwo/konsorcjum podmiotów, które realizują usługi wsparcia ekonomii społecznej w zakresie:

- animacji i promocji ekonomii społecznej,
- wsparcia powstawania nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym m.in. finansowanie założenia/przystąpienia/zatrudnienia w spółdzielni socjalnej
- wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych,
- nie działające dla osiągnięcia zysku lub przeznaczające zysk na działania OWES.

Po kilka Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej funkcjonuje w każdym z województw. Dane województwo podzielone jest na tzw. subregiony, a w każdym z nich funkcjonuje OWES.

Zobacz: **Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, NGO, Partnerstwo międzysektorowe, Podmiot ekonomii społecznej, Przedsiębiorstwo społeczne;**

Oświadczenie członkowskie

Oświadczenie członkowskie powinno zawierać: imię i nazwisko kandydata na członka spółdzielni, deklarację wpłaty wpisowego w wysokości określonej w statucie spółdzielni, ilość nabywanych udziałów, datę i miejsce podpisania.
Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Spółdzielnia socjalna;**

P

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

Jest państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. Fundusz finansowany jest z wpłat pracodawców oraz dotacji i subwencji budżetu państwa. Wydatki PFRON przeznaczone są na finansowanie zadań wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
Zobacz: **Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Niepełnosprawna osoba, Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, Rehabilitacja osób niepełnosprawnych;**

Partnerstwo lokalne

Forum współpracy partnerów, wspólnie realizujących określone działania i wdrażających różnorodne inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej[62]. Partnerstwo lokalne polega na aktywizowaniu całych społeczności i zachęcaniu ich do współpracy przy definiowaniu lokalnych problemów i rozwiązywaniu ich na poziomie osiedla, gminy, miasta czy powiatu. Partnerstwo lokalne można także zdefiniować jako platformę współpracy pomiędzy różnorodnymi partnerami, którzy wspólnie w sposób systematyczny, trwały i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania i inicjatywy, których celem jest rozwój lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego i budowa tożsamości lokalnej wśród członków danej społeczności[63]. W szerokim ujęciu partnerstwo polega na urzeczywistnieniu kooperacji na rzecz rozwoju społeczności lokalnej, który ma zasięg powiatowy lub gminny. Z kolei w sensie zawężonym oznacza wspólną realizację konkretnego działania czy też projektu, co częstokroć jest następstwem szerokiego rozumienia[64]. Specyficznymi formami partnerstw lokalnych są lokalne grupy działania (zob. Lokalna Grupa Działania) oraz klastry (zob. klaster społeczny).
Zobacz: **Kapitał społeczny, Klaster społeczny, Lokalna Grupa Działania, Partnerstwo międzysektorowe, Partycypacja społeczna (Partycypacja obywatelska);**

Partnerstwo międzysektorowe

Włączenie w proces podejmowania decyzji i ich realizację podmiotów przynależnych do od-

miennych sektorów (administracji publicznej, biznesu oraz trzeciego sektora). Partnerstwo jest dynamiczną relacją pomiędzy różnymi podmiotami, opartą na wzajemnie uzgodnionych celach, realizowanych dzięki podzielanemu rozumieniu najbardziej racjonalnego podziału pracy z uwzględnieniem przewag każdego z partnerów. Partnerstwo międzysektorowe obejmuje wzajemne oddziaływanie, przy starannym zachowaniu równowagi pomiędzy zbliżeniem, a autonomią, na którą składa się wzajemny szacunek, równy udział w procesie decyzyjnym, wzajemna odpowiedzialność i przejrzystość[65] Partnerstwo międzysektorowe jest promowane jako metoda osiągania efektywności i skuteczności, a także ze względu na wartości leżące u jego podstaw. W tym sensie jest pokrewne partycypacji społecznej[66].
Zasady partnerstwa:

- wspólnie uzgodniony cel i wartości,
- wzajemne zaufanie, szacunek i równość,
- wzajemna odpowiedzialność,
- przejrzystość,
- wzajemne zrozumienie kontekstu politycznego, ekonomicznego, kulturowego oraz ograniczeń instytucjonalnych,
- długofalowe zaangażowanie we współpracę.[67]

Partnerstwa międzysektorowe zwykle funkcjonują na poziomie lokalnym.
Zobacz: **Kapitał społeczny, Klaster społeczny, Lokalna Grupa Działania, Partnerstwo lokalne, Partycypacja społeczna (Partycypacja obywatelska), Zarządzanie partycypacyjne;**

Partycypacja społeczna (partycypacja obywatelska)

Jest to uczestnictwo obywateli danego obszaru w wydarzeniach dla nich istotnych, np. w planowaniu i realizacji polityk publicznych na poziomie państwa, regionu, powiatu czy gminy. Partycypacja społeczna może dotyczyć uczestnictwa w lokalnych inicjatywach obywatelskich, np. udział w kole gospodyń wiejskich, miejscowej jednostce ochotniczej straży pożarnej, stowarzyszeniu rozwoju gminy lub w podmiocie ekonomii społecznej. Partycypacja społeczna jest jednym z fundamentów budowy kapitału społecznego. Partycypacja społeczna używana jest na określenie uczestnictwa obywateli w podejmowaniu oraz realizacji decyzji przez władze i administrację publiczną. Często używane są bliskie znaczeniowo określenia, takie jak dialog obywatelski, dialog społeczny czy demokracja partycypacyjna. Różnią się one zakresem pojęciowym, ale istotą każdego z nich jest wpływ obywateli na polityki publiczne[68].
Zobacz: **Kapitał społeczny, Klaster społeczny, Partnerstwo lokalne, Podmiot ekonomii społecznej, Polityka społeczna, Społeczeństwo obywatelskie, Trzeci sektor, Zarządzanie partycypacyjne;**

Plan działalności społeczno-kulturalnej

Zgodnie z zapisami ustawy spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowe kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Działalność ta powinna być prowadzona w oparciu o roczny plan działalności społeczno-kulturalnej, który uchwalany jest przez walne zgromadzenie.
Zobacz: **Działalność oświatowa, kulturalna i społeczna spółdzielni, Działalność społecznie użyteczna;**

Podmioty ekonomii społecznej

To organizacje inne niż publiczne i rynkowe. Łączące cele gospodarcze i społeczne. Podmioty ekonomii społecznej (PES) prowadzą stałą lub okresową działalność w obszarze produkcji i/lub usług, która wiąże się uczestnictwem w rynku lub przygotowuje swoich członków/pracowników/beneficjentów do tego uczestnictwa. Działalność PES ma na celu realizację ważnego celu społecznego, którego istota wykracza poza wąsko rozumiany interes członków tych organizacji. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, zgodnie z Kartą zasad gospodarki społecznej CEP–CMAF z 2002 r. definiuje PES jako:

„podmioty gospodarcze i społeczne działające we wszystkich sektorach. Wyróżniają się one głownie swoimi celami oraz charakterystyczną formą przedsiębiorczości. Ekonomia społeczna obejmuje organizacje takie jak spółdzielnie, towarzystwa wzajemnościowe, stowarzyszenia i fundacje. Przedsiębiorstwa te są szczególnie aktywne w niektórych obszarach, takich jak ochrona socjalna, usługi społeczne, ochrona zdrowia, bankowość, ubezpieczenia, produkcja rolnicza, kwestie konsumenckie, praca stowarzyszeniowa, rzemiosło, mieszkalnictwo, dostawy, usługi sąsiedzkie, edukacja i szkolenia oraz obszar kultury, sportu, turystyki i rekreacji”[69].

W Polsce do opisu kręgu PES stosuje się różne klasyfikacje. Pierwszy podział przebiega według kryterium historycznego – tzw. „starej i nowej ekonomii społecznej”. Podmioty „starej ekonomii społecznej”, tworzone były w okresie przed 1989 r., zalicza, się do nich cały sektor spółdzielczości, w tym: spółdzielnie mieszkaniowe, spółdzielnie spożywców, spółdzielni pracy, spółdzielni inwalidów i niewidomych oraz banków spółdzielczych. Nowa „ekonomia społeczna” obejmuje podmioty tworzone po 1989 roku, w tym cały sektor organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych, podmiotów zatrudnienia socjalnego czy rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Inne kryterium ma charakter funkcjonalny. Możemy wyróżnić podmioty ekonomii społecznej o charakterze rynkowym oraz podmioty o charakterze integracyjnym (obszar ten nazywany jest często integracyjną ekonomią społeczną). W układzie tym integracyjna ekonomia społeczna stanowi element szeroko rozumianej polityki społecznej w aspekcie zatrudnieniowym (zatrudnianie grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy) oraz integracyjnym poprzez integrowanie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z lokalnym rynkiem pracy oraz podejmowanie działań mających na celu dostarczanie dóbr i usług niezbędnych w lokalnej polityce społecznej.

Zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej wyróżnia się cztery główne grupy PES :

1) przedsiębiorstwa społeczne – będące fundamentem ekonomii społecznej,
2) podmioty reintegracyjne – służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj.: zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej,
3) podmioty działające w sferze pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną i zatrudniają pracowników, choć ich aktywność nie jest oparta na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi, o ile podejmą działalność gospodarczą w pewnym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku,

4) podmioty sfery gospodarczej, które tworzone były w związku z realizacją celu społecznego bądź, dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie posiadają wszystkich cech przedsiębiorstwa społecznego.

Osobną grupą, która może stanowić obszar ekonomii społecznej są pojawiające się także coraz częściej inicjatywy o charakterze nieformalnym[70].

Zobacz: **Ekonomia społeczna, Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES), Przedsiębiorstwo społeczne, Social Economy Europe - CEP-CMAF, Spółdzielnia;**

Polityka społeczna

Jest rozumiana jako jedna z polityk publicznych (obok m.in. polityki gospodarczej, czy obrony narodowej). Jest to działalność państwa i innych podmiotów (publicznych, rynkowych, społecznych) mająca na celu zapewnienie ogólnospołecznego dobrobytu, realizację potrzeb oraz eliminację patologii, poprzez wykorzystanie zestawu instrumentów: ekonomicznych, prawnych, informacyjnych, kadrowych, przestrzennych. W wąskim rozumieniu polityka społeczna (polityka socjalna, zabezpieczenie społeczne) oznacza działania obejmujące sferę ubezpieczeń społecznych oraz pomocy i integracji społecznej. Polityka społeczna w szerszym rozumieniu to także działania obejmujące: rynek pracy, oświatę, ochronę zdrowia, mieszkalnictwo, politykę ludnościową, politykę rodzinną, ochronę środowiska, kulturę, przeciwdziałanie patologii oraz bezpieczeństwo wewnętrzne.

Zobacz: **Aktywna Polityka Społeczna, Ekonomia (gospodarka) społeczna, Pomoc społeczna, Społeczna gospodarka rynkowa, Srebrna gospodarka (silver economy);**

Połączenie spółdzielni socjalnych (patrz: **Łączenie się spółdzielni**)

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Ustawa o spółdzielniach socjalnych, Walne zgromadzenie;**

Pomoc de minimis

Pomoc de minimis określana rozporządzeniem Komisji Europejskiej (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy de minimis (Dz. Urz. WE L 379/5 z 28.12.2006) stanowi najbardziej uproszczoną formę pomocy publicznej stosowanej w Europie.

Pomoc publiczna de minimis, jest to bowiem pomoc publiczna, której łączna suma nie przekracza 200 000 euro dofinansowania jednej firmy w ciągu 3 lat. Zgodnie z zasadą „de minimis non curat Zex" (prawo nie troszczy się o drobiazgi) dopuszczono udzielanie pomocy o tak niewielkich rozmiarach jako nie zaburzającej konkurencji na rynku. Państwo nie ma obowiązku informowania Komisji Europejskiej o udzielonej pomocy de minimis.

Wszystkie formy wsparcia dla spółdzielni socjalnych oparte są o zasadę de minimis. Podmioty udzielające pomocy są zobowiązane do wydawania spółdzielniom zaświadczeń stwierdzających, iż udzielona pomoc ma charakter de minimis, zaś spółdzielnie do przechowywania tych zaświadczeń.

Zobacz: **Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego;**

Pomoc społeczna

Jest to instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i samorządowej (marszałkowie województw, starostowie na poziomie powiatów oraz wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast) na poziomie gmin. Realizując zadania pomocy społecznej współpracują oni, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Główne cele pomocy społecznej:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nie posiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie[71].

Funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Zobacz: **Aktywna Polityka Społeczna, Polityka społeczna, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa, Wykluczenie społeczne;**

Poręczenie

Jest jednym z instrumentów zabezpieczenia wykonania wierzytelności w przypadku, gdy wierzyciel nie jest pewny wiarygodności i wypłacalności kontrahenta. W takiej sytuacji, celem zwiększenia swojej wiarygodności, tenże kontrahent może wskazać (lub wierzyciel może zażą-

dać od kontrahenta, aby wskazał) osobę trzecią - fizyczną lub prawną, prowadzącą działalność gospodarczą lub nie, która na piśmie, pod rygorem nieważności, złoży oświadczenie (podpisze umowę), że zobowiązuje się względem wierzyciela wykonać zobowiązanie na wypadek, gdyby dłużnik główny zobowiązania nie wykonał.
Zobacz: **Formy zabezpieczenia, Osoba fizyczna, Osoba prawna;**

Postępowanie wewnątrzspółdzielcze

Tryb postępowania zgodnie z którym od decyzji lub uchwał organów spółdzielni m.in. w sprawach między członkiem spółdzielni a spółdzielnią, członkowi spółdzielni przysługuje prawo odwołania od decyzji zarządu do walnego zgromadzenia. Szczegółowe zasady postępowania wewnątrzspółdzielczego powinny zostać określone w statucie spółdzielni.
Zobacz: Członkostwo, Organy spółdzielni, Spółdzielnia socjalna, Spółdzielnie, Walne zgromadzenie, Zarząd;

PO WER

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój jest programem strategicznym służącym realizacji celów na poziomie krajowym w latach 2014-2020 ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Na PO WER przeznaczone jest 4,4 mld euro. Przewidziano w nim następujące rodzaje działań:

- Osoby młode na rynku pracy: realizacja działań skierowanych do ludzi młodych pozostających bez zatrudnienia w wieku 15-29 (w szczególności tych, którzy nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu, tzw. młodzież NEET), które będą przyczyniały się do ich aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji na rynku pracy.
- Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji: wdrożenie reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych, kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform.
- Szkolnictwo wyższe dla gospodarki: wspieranie jakości, skuteczności i otwartości szkolnictwa wyższego jako instrumentu budowy gospodarki opartej o wiedzę.
- Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa: realizacja działań nietypowych, innowacyjnych, ponadnarodowych, prowadzących do wypracowania rozwiązań w celu ich przetestowania przed przejściem do fazy wdrożenia, które w większości przypadków będzie miało miejsce na poziomie regionalnym, a także realizacja programów w zakresie mobilności ponadnarodowej.
- Wsparcie dla obszaru zdrowia: realizowane będą m.in. działania dotyczące wdrożenia i rozwoju programów profilaktycznych w zakresie chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy, dedykowanych osobom w wieku aktywności zawodowej oraz wdrożenie działań projakościowych i rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia ułatwiających dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych.
- Pomoc techniczna.

W ramach wszystkich powyższych obszarów i działań PO WER będzie pośrednio realizowany także cel włączenia społecznego oraz walki z ubóstwem i dyskryminacją. Zatrudnienie i wzrost kwalifikacji okazuje się bowiem najskuteczniejszym sposobem zagwarantowania ludziom bezpieczeństwa finansowego, niezależności oraz poczucia godności i przynależności.
Zobacz: Europejski Fundusz Społeczny, Regionalny Program Operacyjny, Spójność społeczno-gospodarcza;

Pożytek Publiczny (patrz także: **Działalność społecznie użyteczna**)

Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych. Można ją podzielić na odpłatną i nieodpłatną. Działalnością nieodpłatną jest działalność statutowa organizacji (w części obejmującej działalność pożytku publicznego), za którą nie jest pobierane wynagrodzenie. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych prowadzona w ramach realizacji przez organizację swoich celów statutowych, za którą podmiot pobiera opłatę lub wynagrodzenie. Otrzymane opłaty, wynagrodzenie za świadczone usługi, nie mogą być wyższe od tego, jakie wynikają z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności[72]. Działalność odpłatna może być prowadzona tylko w zakresie realizacji celów statutowych potwierdzonych wpisem do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS)[73].

Zobacz: **Dobra publiczne, Działalność oświatowo-kulturalna i społeczna spółdzielni, Organizacje pożytku publicznego;**

Prawo spółdzielcze

Podstawowy akt prawny regulujący zagadnienia dotyczące spółdzielczości – Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze.

Zobacz: **Spółdzielnia, Spółdzielnia inwalidów i niewidomych, Spółdzielnie konsumenckie, Spółdzielnia Pracy, Ustawa o spółdzielniach socjalnych,;**

Prezes Zarządu (patrz: **Zarząd**)

Zobacz: **Organy spółdzielni, Walne Zgromadzenie;**

Protokół lustracji

Dokument zawierający wyniki badań lustracyjnych. Ustalenia protokołu lustracji to zapis protokołu stwierdzający czy stan faktyczny badanego zakresu działalności spółdzielni jest zgodny z zasadami legalności, rzetelności i gospodarności, a jeżeli nie to która z tych zasad została naruszona, kto ponosi odpowiedzialność, jakie przyniosło to ujemne skutki, jaka jest ich skala, a także wnioski wynikające z ustaleń lustracji. Protokół lustracji powinien zawierać:

1) Informacje wstępne:

- pełną nazwę spółdzielni, jej adres, NIP, REGON, KRS, e-mail, telefon, fax,
- datę rozpoczęcia i zakończenia lustracji,
- imię i nazwisko lustratora (lustratorów i ewentualnie rzeczoznawców) oraz nazwę podmiotu zarządzającego lustrację,
- określenie podmiotu lustracji oraz okresu objętego lustracją,
- w przypadku lustracji prowadzonej przez Zespół określenie zakresu ustaleń dokonywanych przez poszczególnych członków Zespołu,
- imiona i nazwiska członków zarządu, głównego księgowego (jeżeli lustracja obejmowała sprawy finansowe i rachunkowość) ewentualne zmiany w okresie objętym badaniem lustracyjnym rejestracja tych zmian w Krajowym Rejestrze Sądowym,
- informacje o powiadomieniu rady nadzorczej (komisji rewizyjnej) o lustracji i ewentualnym zakresie udziału członów tego organu w lustracji.

2) Ustalenia protokołu lustracji, dające podstawę do postawienia (opracowania) wniosków polustracyjnych.
3) Informację o realizacji przez spółdzielnię/związek obowiązku opłacania składek na rzecz Krajowej Rady Spółdzielczej o którym mowa w art. 266 ustawy Prawo spółdzielcze, a także z tytułu składek członkowskich należnych związkowi rewizyjnemu, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.
4) Informacje końcowe tj.:

- wykaz załączników,
- datę podpisania protokołu,
- potwierdzenie odbioru protokołu.

Zobacz: **Gospodarność, Krajowy Rejestr Sądowy, Krajowa Rada Spółdzielcza, Legalność, Lustracja, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych;**

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.
Zobacz: **Bilans, Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Gospodarność, Nadwyżka bilansowa, Wynagrodzenie minimalne, Wynagrodzenie przeciętne, Wynagrodzenie za prace w spółdzielni, Źródła finansowania;**

Przedmiot działalności spółdzielni socjalnej

Powinien zostać określony w statucie spółdzielni zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności Gospodarczej (PKD).
Zobacz: **Statut, Spółdzielnia socjalna;**

Przedsiębiorczość społeczna

Jest rozumiana jako mechanizm tworzenia przedsiębiorstw społecznych i jako bezpośrednia metoda produkcji dóbr i usług przez stowarzyszenia i fundacje oraz inne formy gospodarki społecznej[74]. Jest rozumiana także znacznie szerzej jako każde innowacyjne działanie mające na celu niesienie pomocy ludziom[75], która poprzez innowacyjność jest atrakcyjną możliwością otwarcia drogi dla transformacji społecznej[76].
Zobacz: **Ekonomia społeczna, Podmiot ekonomii społecznej, Przedsiębiorstwo społeczne;**

Przedsiębiorstwo społeczne

Zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej przedsiębiorstwo społeczne charakteryzuje się tym, że:

- jest to podmiot prowadzący działalność gospodarczą, wyodrębniony pod względem organizacyjnym i rachunkowym,
- celem działalności gospodarczej jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym przypadku wymagane jest zatrudnienie co najmniej 50% osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub 30% niepełnosprawnych o umiar-

kowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności) lub/i świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych (zatrudnienie min. 20% osób z określonych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym),

- nie dystrybuuje zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznacza go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną – w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo,
- jest zarządzany na zasadach demokratycznych, albo co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

Należy pamiętać, że każde przedsiębiorstwa społeczne jest podmiotem gospodarki społecznej, ale nie każde PES jest przedsiębiorstwem społecznym. Zgodnie z kryteriami wypracowanymi przez grupę badawczą EMES mianem przedsiębiorstwa społecznego określa się podmioty, które spełniają określone kryteria ekonomiczne i społeczne:

Kryteria ekonomiczne:

1) Ciągłość działalności w zakresie produkcji i/lub sprzedaży towarów oraz usług (w odróżnieniu od funkcji głownie doradczych i przyznawania grantów),
2) Wysoki poziom autonomii: przedsiębiorstwa społeczne tworzone są dobrowolnie przez grupy obywateli i (nawet jeżeli korzystają z grantów, subwencji i darowizn) są zarządzane przez nich, a nie bezpośrednio lub pośrednio przez organy administracji publicznej lub firmy komercyjne. Ich udziałowcy mają prawo do partycypacji w zarządzaniu poprzez własny głos i opuszczenia organizacji,
3) Podmioty takie ponoszą znaczące ryzyko ekonomiczne. Opłacalność finansowa przedsiębiorstwa społecznego (w odróżnieniu od większości instytucji publicznych) zależy od wysiłków jego członków, którzy są odpowiedzialni za zapewnienie odpowiednich środków i płynności finansowej,
4) Działalność przedsiębiorstw społecznych wymaga minimalnej liczby opłacanych pracowników, chociaż, tak jak tradycyjne organizacje non-profit, przedsiębiorstwa społeczne mogą łączyć środki finansowe i niefinansowe, pracę opłacaną i aktywność wolontariuszy.

W przypadku kryteriów społecznych wyróżnia się:

1) Misyjny charakter działalności – jasny, ściśle określony cel osiąganych korzyści społecznych. Jednym z podstawowych celów przedsiębiorstwa społecznego jest działanie na rzecz społeczeństwa lub określonej grupy osób. Jednocześnie cel ten polega na wykształcaniu poczucia odpowiedzialności społecznej. Odnosi się także do działania na poziomie lokalnym,
2) Oddolny, obywatelski charakter inicjatywy. Przedsiębiorstwa społeczne są wynikiem dynamiki grupowej w ramach danej społeczności albo grupy. Jej uczestnicy podzielają określone potrzeby lub cele. Jest to jaskrawe odwołanie do teorii społeczeństwa obywatelskiego, stanowiąc jeden z podstawowych wyznaczników PES,
3) Własność kapitałowa nie jest podstawą procesu decyzyjnego. Generalnie oznacza to respektowanie spółdzielczej zasady „jeden człowiek, jeden głos" lub przynajmniej fakt, że

uprawnienia do realizacji prawa głosu nie wynikają z faktu posiadania udziału w kapitale przedsiębiorstwa. Chociaż właściciele kapitału w przedsiębiorstwach społecznych odgrywają ważną rolę, prawa do podejmowania decyzji dzielą z innymi interesariuszami,

4) Charakter partycypacyjny, angażujący podmioty, na których rzecz prowadzona jest działalność. Osoby korzystające z usług świadczonych przez przedsiębiorstwa społeczne są reprezentowane oraz uczestniczą w jego strukturach. Działalność gospodarcza może mieć na celu wzmocnienie demokracji na poziomie lokalnym,
5) Ograniczona dystrybucja wypracowanego zysku. Przedsiębiorstwa społeczne to organizacje, które zakazują podziału zysków lub (tak jak spółdzielnie), w których dozwolona jest dystrybucja zysku wyłącznie w ograniczonym zakresie, co eliminuje zachowania prowadzące do maksymalizacji zysku, jako celu nadrzędnego[77].

Zobacz: **Ekonomia społeczna, EMES, Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, Podmiot ekonomii społecznej, Przedsiębiorczość społeczna, Spółdzielnia socjalna, Spółka non-profit, Start up społeczny;**

R

Rada Nadzorcza

W spółdzielniach liczących więcej niż 15 członków (w takim przypadku kompetencje rady nadzorczej wykonuje walne zgromadzenie) nadzór nad działalnością spółdzielni socjalnej sprawuje rada nadzorcza, która składa się z co najmniej trzech członków spółdzielni socjalnych. Jedynie w przypadku, gdy członkiem spółdzielni jest osoba prawna dopuszcza się wybór osoby nie będącej członkiem spółdzielni, wskazanej przez osobę prawną. Do zakresu działania rady należy:

- uchwalanie planów gospodarczych i programów działalności społecznej i kulturalnej;
- nadzór i kontrola działalności spółdzielni poprzez:
  – badanie okresowych sprawozdań oraz sprawozdań finansowych,
  – dokonywanie okresowych ocen wykonania przez spółdzielnię jej zadań gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przez spółdzielnię praw jej członków,
  – przeprowadzanie kontroli nad sposobem załatwiania przez zarząd wniosków organów spółdzielni i jej członków,
- podejmowanie uchwał w sprawie nabycia i obciążenia nieruchomości oraz nabycia zakładu lub innej jednostki organizacyjnej,
- podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do organizacji społecznych oraz występowania z nich,
- zatwierdzanie struktury organizacyjnej spółdzielni,
- rozpatrywanie skarg na działalność zarządu,
- składanie walnemu zgromadzeniu sprawozdań zawierających w szczególności wyniki kontroli i ocenę sprawozdań finansowych,
- podejmowanie uchwał w sprawach czynności prawnych dokonywanych między spół-

dzielnią a członkiem zarządu lub dokonywanych przez spółdzielnię w interesie członka zarządu oraz reprezentowanie spółdzielni przy tych czynnościach; do reprezentowania spółdzielni wystarczy dwóch członków rady przez nią upoważnionych.

Zobacz: **Członkostwo, Organy spółdzielni, Walne zgromadzenie, Zarząd;**

Regionalny Program Operacyjny (RPO)

Programy finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, mające na celu realizację jego zadań w regionach (województwach). Są ukierunkowane na działania, które bezpośrednio odnoszą się do beneficjentów. W ramach 16 RPO kontynuowane są działania z zakresu aktywnego poszukiwania pracy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych bezrobotnych i osób poszukujących pracy, a także osób znajdujących się w trudnej sytuacji i zagrożonych wykluczeniem społecznym. RPO finansują działania ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości wśród osób powyżej 29 roku życia, m.in. na tworzenie przedsiębiorstw społecznych dających nowe miejsca pracy, a szkolenia pozwolą uzyskać umiejętności potrzebne na rynku pracy. Istotną rolę na poziomie regionów odgrywają działania mające na celu poprawę dostępu do edukacji, poprawę jakości kształcenia i szkoleń. Intensywnym wsparciem zostaną objęte szkoły m.in. w zakresie kształcenia i doskonalenia nauczycieli, wyrównywania szans edukacyjnych uczniów i doposażenia bazy dydaktycznej i naukowej szkół. Władze regionalne i lokalne będą mogły skorzystać z dofinansowania z EFS w projektach poprawiających sprawność funkcjonowania instytucji oraz świadczonych usług. Istotną rolę odgrywać będzie wdrożenie technologii informatycznych oraz inicjatyw związanych z e-administracją, pozwoli bowiem na zwiększenie dostępu obywateli do informacji i lepszej ich obsługi przez władze lokalne.

Zobacz: **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Przedsiębiorczość społeczna;**

REGON

(akronim od Rejestr Gospodarki Narodowej) – Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej – rejestr prowadzony przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Pod pojęciem REGON-u rozumiany jest także numer identyfikacyjny REGON, czyli dziewięciocyfrowy numer podmiotu gospodarki narodowej w powyższym rejestrze. Rejestr REGON jest bieżąco aktualizowanym zbiorem informacji o podmiotach gospodarki narodowej prowadzonym w systemie informatycznym w postaci centralnej bazy danych oraz terenowych baz danych posadowionych w 16 urzędach statystycznych. Wpisowi do rejestru REGON podlegają następujące podmioty:

- osoby prawne,
- jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w tym prowadzące indywidualne gospodarstwa rolne,
- jednostki lokalne ww. podmiotów.

Osoby fizyczne mają numer REGON przypisany raz na zawsze, przy pierwszej rejestracji w rejestrze. Jeżeli po zlikwidowaniu działalności podejmą kiedykolwiek nową działalność (taką samą lub inną), ich 9-cyfrowy numer REGON pozostanie niezmieniony. Rejestr REGON:

- służy osiągnięciu spójności identyfikacyjnej podmiotów gospodarki narodowej wpisywa-

nych do innych urzędowych rejestrów i systemów informacyjnych administracji publicznej,
- służy jednolitości opisów stosowanych w nomenklaturze pojęciowej i klasyfikacyjnej we wszystkich urzędowych rejestrach i systemach informacyjnych administracji publicznej,
- dostarcza ogólnej charakterystyki działających w gospodarce narodowej podmiotów w przekrojach: terytorialnym, własnościowym, rodzajów działalności, form prawnych itp.,
- umożliwia sporządzanie wykazu adresów działających podmiotów,
- jest podstawą do tworzenia baz i banków danych o podmiotach gospodarki narodowej,
- stanowi główne źródło zasilania bazy jednostek wybieranych do badań statystycznych.

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Monitor Sądowy i Gospodarczy;**

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych

Zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

Zobacz: **Niepełnosprawna osoba, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Reintegracja społeczna

Według Ustawy o zatrudnieniu socjalnym są to działania, w tym również o charakterze samopomocowym, mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w centrum integracji społecznej, klubie integracji społecznej lub zatrudnionej u pracodawcy, umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu.

Głównym celem reintegracji społecznej jest:
- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu,
- nauka planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągania własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą oraz uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Przykładowe formy reintegracji społecznej:
- trening umiejętności społecznych,
- terapia indywidualna i grupowa,
- warsztaty motywacyjne,
- udział w imprezach okolicznościowych,
- grupy samopomocy i grup wsparcia,
- rozmowy towarzyszące,
- warsztaty edukacyjne.

Zobacz: **Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Społecznej, Reintegracja zawodowa, Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), WISE/przedsiębiorstwa typu WISE;**

Reintegracja zawodowa

Według zapisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym reintegracja zawodowa oznacza działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w centrum integracji społecznej i klubie integracji społecznej zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy; Sposoby realizacji działań reintegracji zawodowej to:

- przekwalifikowanie zawodowe - kursy, szkolenia,
- nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych,
- warsztaty zajęciowe z zakresu doradztwa zawodowego.

Przykładowe formy reintegracji zawodowej:

- nabycie nowych umiejętności zawodowych w trakcie kursów i szkoleń,
- zajęcia nt. zakładania własnej działalności gospodarczej, w tym w formie spółdzielni socjalnej,
- poradnictwo zawodowe,
- warsztaty aktywizujące,
- praktyki zawodowe u pracodawców,
- trening pracy w warsztatach zawodowych.

Zobacz: **Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Społecznej, Reintegracja społeczna, Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), WISE/przedsiębiorstwa typu WISE;**

Rejestr członków

Prowadzony jest przez zarząd spółdzielni. Powinien zawierać m.in.:

- imiona i nazwiska członków,
- miejsca zamieszkania (a w odniesieniu do członków będących osobami prawnymi ich nazwę i siedzibę),
- wysokość zadeklarowanych i wniesionych udziałów,
- wysokość wniesionych wkładów,
- ich rodzaj, jeżeli są to wkłady niepieniężne,
- wszelkie zmiany dotyczące powyższych danych,
- datę przyjęcia w poczet członków,
- datę wypowiedzenia członkostwa i jego ustania,
- inne dane przewidziane w statucie.

Członek spółdzielni, jego małżonek i wierzyciel członka lub spółdzielni ma prawo do wglądu w rejestr członków.

Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Organy spółdzielni;**

Rok obrachunkowy

Lub rok obrotowy, w myśl ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości rozumie się przez to rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. Rok obrotowy lub jego zmiany określa statut lub umowa, na podstawie której utworzono jednostkę. Jeżeli jednostka rozpoczęła działalność w drugiej połowie przyjętego roku obrotowego, to można księgi rachunkowe i sprawozdanie finansowe za ten okres połączyć z księgami rachunkowymi i sprawozdaniem finansowym za rok następny. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie rok obrotowy

powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy. Tak elastyczne przepisy co do zmiany roku obrotowego mogą w krańcowej sytuacji przedłużyć rok obrotowy (a tym samym spowodować opóźnienie publikacji sprawozdania finansowego) aż o 23 miesiące.
Rok obrotowy (obrachunkowy) lub jego zmiany określa statut bądź umowa, na podstawie której utworzono spółkę lub inny podmiot gospodarczy. W przypadku firm będących osobą fizyczną, rok obrachunkowy musi pokrywać się z rokiem kalendarzowym. Osoby prawne zaś mogą przyjąć inny rok obrachunkowy. W przypadku wyboru pierwszego roku obrotowego (podatkowego) innego niż rok kalendarzowy lub zmiany dotychczasowego roku obrotowego jednostka gospodarcza ma obowiązek poinformować właściwy urząd skarbowy w oznaczonym przez ustawodawcę terminie.
Za dzień zakończenia roku obrotowego (obrachunkowego), dzień zakończenia działalności, dzień przejęcia jednostki przez inną jednostkę, dzień poprzedzający zmianą formy prawnej uważa się dzień, na który jednostka sporządza sprawozdanie finansowe. Jest to tzw. dzień bilansowy. Ustawa o rachunkowości operuje także pojęciem inny dzień bilansowy. Rozumiany jest on jako dzień, na który jednostka jest zobowiązana sporządzić sprawozdanie finansowe bez równoczesnego zamknięcia ksiąg rachunkowych.
Zobacz: **Analiza finansowa, Bilans, Biznesplan;**

Rynek

Całokształt transakcji kupna i sprzedaży oraz warunków w jakich one przebiegają. Rynek to także miejsce zetknięcia się nabywców i sprzedawców, którzy oddziałują na siebie wzajemnie w celu ustalenia cen i ilości poszczególnych dóbr. Niektóre rynki znajdują się w miejscach fizycznych, inne działają za pośrednictwem multimediów. Rynek to również proces prowadzący do tego, że decyzje gospodarstw domowych dotyczących konsumpcji alternatywnych dóbr, decyzje przedsiębiorstw o tym co i jak wytwarzać oraz decyzje pracowników dotyczące tego jak wiele i dla kogo pracować zostają wzajemnie uzgodnione dzięki odpowiedniemu dostosowaniu cen.
Zobacz: **Analiza finansowa, Bilans, Kapitał, Nisza rynkowa;**

Rzetelność

Dokumentowanie operacji rzeczowych i finansowych zgodnie ze stanem faktycznym.
Zobacz: **Gospodarność, Lustracja;**

S

Składka członkowska

Kwota pieniężna wpłacana, zwykle regularnie i obowiązkowo, przez jedną osobę do wspólnej kasy, na jakiś wspólny cel, wkład jedna osoba we wspólny fundusz [78].
Zobacz: **Spółdzielczy stosunek pracy, Spółdzielnie, Źródła finansowania;**

Skuteczność

Pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele projektu/przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte. Jest pojęciem charakteryzującym projekt lub przedsięwzięcie, które ma osiągnąć zamierzony skutek. Stanowi miarę odniesienia rzeczywistych efektów do zakładanych celów. Mówi o stopniu realizacji założonych celów. Pojecie skuteczności oznacza relację oczekiwanych efektów do efektów osiągniętych, a tym samym skuteczność działania w stosunku do wcześniej wyznaczonych celów (relacja cel – efekt)[79]

Zobacz: **Efektywność, Gospodarność, Lustracja;**

Social Economy Europe – CEP–CMAF

Na poziomie UE jest organizacją reprezentującą gospodarkę społeczną. Została utworzona w listopadzie 2000 r. Pod nazwą CEP-CMAF.

Spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, stowarzyszenia, fundacje uznały, że konieczne jest ustanowienie stałego dialogu na temat europejskich polityk publicznych, które są przedmiotem wspólnego zainteresowania. W listopadzie 2000 r. Powołano Europejską Stałą Konferencję Spółdzielni, Towarzystw Wzajemnych, Stowarzyszeń i Fundacji (CEP-CMAF). W styczniu 2008 r. CEP-CMAF zmieniła nazwę na Social Economy Europe (Europejską Ekonomię Społeczną). Social Economy Europe działa w obszarach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania swoich członków i działa zgodnie z zasadą pomocniczości.

Główne wartości promowane przez CEP-CMAF to:

- prymat indywidualnego i społecznego celu nad kapitałem,
- demokratyczna kontrola przez członków,
- połączenie interesów członków, użytkowników i ogólnego zainteresowania (społeczeństwo),
- obrona i stosowanie zasady solidarności i odpowiedzialności,
- reinwestowanie nadwyżki w realizację celów zrównoważonego rozwoju, usług świadczonych na rzecz członków lub interesu ogólnego,
- dobrowolne i otwarte członkostwo,
- autonomiczne zarządzanie i niezależność od władz publicznych.

Zobacz: **Cooperatives Europe, EMES, Krajowa Rada Spółdzielcza, Międzynarodowy Związek Spółdzielczy;**

Społeczeństwo obywatelskie

Może być zdefiniowane jako przestrzeń na zewnątrz rodziny, władzy państwowej czy obszaru regulowanego mechanizmami rynkowymi, w której ludzie dobrowolnie zrzeszają się, aby działać na rzecz wspólnego dobra[80]. Jest to społeczność, w której istnieją aktywni, myślący o interesach społeczności obywatele, występują zależności polityczne oparte na zasadach równości, a stosunki społeczne polegają na zaufaniu i współpracy[81]. Społeczeństwo obywatelskie, aby dobrze funkcjonować musi być rozumiane jako synonim konsensusu w sferze wartości oraz rozwiniętej wspólnoty emocjonalnej, połączonej gęstą siecią lojalności grupowej, zobowiązań i solidarności między jednostkami. Wspólnota taka stanowi świadectwo dojrzałości opinii publicznej oraz bogatego życia publicznego, identyfikowania się obywateli z instytucjami publicznymi, troski o dobro wspólne i szacunku dla prawa[82]. Społeczeństwo

obywatelskie jest jednocześnie warunkiem oraz skutkiem funkcjonowania rozwiniętej sieci organizacji społecznych. Wskaźnikami dobrze funkcjonującego społeczeństwa obywatelskiego, oprócz szerokiego udziału w organizacjach pozarządowych jest m.in. powszechne uczestnictwo w wyborach i referendach, partycypacja społeczna, wolontariat, tolerancja, równość płci, reagowanie na potrzeby społeczne i inne.
Zobacz: **Kapitał społeczny, NGO, Partycypacja społeczna, Trzeci sektor, Wolontariat;**

Społeczna gospodarka rynkowa (SGR)

Doktryna gospodarcza, bądź model polityczno-gospodarczy, łączący w sobie zasady wolnego rynku i aktywnej roli państwa w obszarze polityki społecznej, poprzez korygowanie negatywnych skutków konkurencji i wzmocnienia ochrony socjalnej[83]. W społecznej gospodarce rynkowej najważniejszym elementem jest funkcjonowanie jasno zdefiniowanego ładu społeczno-gospodarczego. Na ład społeczno-gospodarczy składają się formalne i nieformalne reguły obowiązujące gospodarujące jednostki. Oprócz prawa są to także etyka i moralność [84]. Art. 20 Konstytucji RP wskazuje, że : „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej". Zdaniem niektórych przedstawicieli środowiska ekonomii społecznej jest ona ściśle związana ze SGR[85]. Ważnym elementem SGR jest przekonanie, że gospodarka powinna być budowana w oparciu o społeczne podstawy. SGR jako doktryna polityki ekonomicznej stanowi programową podstawę ekonomii społecznej, gdyż w jej ramach działalność organizacji gospodarki społecznej wpisuje się w szersze ramy działalności podmiotów gospodarczych na terenie państwa. Ekonomia społeczna (a szczególnie spółdzielnie) jest więc elementem SGR[86].
Zobacz: **Aktywna Polityka Społeczna, Ekonomia społeczna, Polityka społeczna;**

Społeczna odpowiedzialność biznesu – CSR

CSR (ang. corporate social responsibility) koncepcja zakładająca, że przedsiębiorstwa dobrowolnie uwzględniają problematykę społeczną oraz środowiskową w swojej działalności gospodarczej i stosunkach z zainteresowanymi stronami[87]. Pojmowana jest ona jako zestaw zobowiązań organizacji do odnowy i wzmacniania społeczeństwa, w którym funkcjonuje[88] CSR jest zdefiniowane jako odpowiedzialność organizacji za wpływ podejmowanych przez nią decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko, poprzez przejrzyste i etyczne zachowanie w kluczowych obszarach, takich jak:

- ład organizacyjny,
- prawa człowieka,
- praktyki z zakresu pracy,
- środowisko,
- uczciwe praktyki operacyjne,
- zagadnienia konsumenckie,
- zaangażowanie społeczne i rozwój społeczności lokalnej[89].

CSR jest w wielu aspektach koncepcją blisko związaną z ekonomią społeczną. Główna różnica polega na instrumentalnym traktowaniu zagadnień społecznych przez firmy komercyjne (z definicji ich naczelnym celem jest generowanie zysku), podczas gdy organizacje ekonomii społecznej w założeniu funkcjonują dokładnie odwrotnie (instrumentalnie traktują genero-

wanie zysku). Przedsiębiorstwa społeczne oraz firmy odpowiedzialne społecznie zaliczane są wobec tego do dwóch odmiennych sektorów - sektora społecznego oraz sektora rynkowego. Zgodnie z zapisami Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, firmy stosujące zasady CSR są naturalnym partnerem dla organizacji ekonomii społecznej.
Zobacz: **Ekonomia współdzielenia, Partycypacja społeczna, Partnerstwo międzysektorowe, Synergia/efekt synergii, Zrównoważony rozwój;**

Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne

Koncepcja społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych (SOZP) zakłada, że przy ocenie efektywności zamówień publicznych brać pod uwagę zarówno kwestie ekonomiczne, jak i społeczne[90].
Oznacza to, że realizowane są zamówienia publiczne, w ramach których bierze się pod uwagę co najmniej jedną z następujących kwestii społecznych: możliwości zatrudnienia, godną pracę, zgodność z prawami społecznymi i z prawem do pracy, integrację społeczną (w tym także osób niepełnosprawnych), równość szans, dostępność, projektowanie dla wszystkich, uwzględnianie kryteriów zrównoważonego rozwoju, w tym kwestii etycznego handlu oraz szerszego dobrowolnego przestrzegania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu – CSR z jednoczesnym uwzględnieniem zasad ujętych w Traktacie o Unii Europejskiej oraz w dyrektywach dotyczących zamówień publicznych[91].
SOZP są znaczeniowo pokrewne koncepcji zrównoważonych zamówień publicznych, a przez termin ten rozumie się proces, w którym organizacje zaspokajają swoje potrzeby na towary, usługi, roboty budowlane w oparciu o stosunek jakości do ceny w całym cyklu życia, generując korzyści nie tylko dla organizacji, ale także dla społeczeństwa i gospodarki, przy jednoczesnym minimalizowaniu szkód dla środowiska[92].
Zobacz: **Efektywność, Klauzule społeczne, Partnerstwo międzysektorowe, Społeczna odpowiedzialność biznesu - CSR, Zamówienia publiczne, Zrównoważony rozwój;**

Spójność społeczno-gospodarcza

Oznacza dążenie do redukcji różnic pomiędzy regionami, kategoriami terytorialnymi (np. miejski/rolniczy) lub grupami społecznymi z punktu widzenia poziomu ich rozwoju gospodarczego, integracji społecznej, różnic w dochodach, jakości życia oraz zróżnicowanych możliwości dostępu do zasobów społeczno-ekonomicznych, w tym zatrudnienia. Spójność społeczna narzuca pewien poziom integracji i solidarności społecznej, która zbliża społeczeństwa i mniejsze społeczności[93].
Jest to jeden z głównych celów polityki Unii Europejskiej. Spółdzielnie socjalne i inne podmioty ekonomii społecznej stanowią ważne elementy spójności w skali lokalnej.
Zobacz: **Partnerstwo lokalne, Społeczna gospodarka rynkowa, Zrównoważony rozwój;**

Spółdzielcza umowa o pracę (patrz: **spółdzielczy stosunek pracy**)

Zobacz: **Członkostwo, Spółdzielnia;**

Spółdzielczy stosunek pracy

Jest to specyficzny rodzaj stosunku pracy zawarty pomiędzy spółdzielnią a jej członkiem. Tego rodzaju umowa występuje wyłącznie w kontekście pracy członka w spółdzielni, czyli jej cechą

jest współistnienie dwóch stosunków – członkostwa (dana osoba jest członkiem spółdzielni) i stosunku pracy (i jednocześnie jest pracownikiem w spółdzielni).Tym samym ustanie członkostwa będzie się wiązało z wygaśnięciem stosunku pracy (art. 186 § 1 prawa spółdzielczego). Z drugiej strony rozwiązanie spółdzielczej umowy o pracę w trakcie trwania stosunku członkostwa jest niedopuszczalne (art. 186 § 2 prawa spółdzielczego).
Spółdzielcza umowa o pracę cechuje się większym poziomem stabilności w porównaniu do zwykłej umowy o pracę czy też umów cywilno-prawnych. Ma to swoje zalety (głównie z punktu widzenia członka – stabilność) oraz swoje wady (głównie z punktu widzenia spółdzielni – niska elastyczność)[94].
Rozwiązanie spółdzielczej umowy o pracę jest możliwe w sytuacjach wyraźnie określonych przez prawo spółdzielcze:

1) w przypadku rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę na mocy porozumienia stron przy jednoczesnym wystąpieniu członka ze spółdzielni;
2) w przypadku zmniejszenia na podstawie uchwały rady nadzorczej spółdzielni stanu zatrudnienia podyktowanego gospodarczą koniecznością (rozwiązanie umowy następuje z zachowaniem okresu wypowiedzenia zgodnie z kodeksem pracy;
3) w przypadku osiągnięcia przez członka wieku i okresu zatrudnienia uprawniającego go do ubiegania się o emeryturę (rozwiązanie umowy następuje z zachowaniem okresu wypowiedzenia zgodnie z kodeksem pracy);
4) w sytuacji, gdy spółdzielnia dokonała wypowiedzenia zmieniającego, a członek odmówił przyjęcia nowych warunków pracy lub płacy;
5) w sytuacjach uzasadniających zgodnie z kodeksem pracy (art. 53 kodeksu pracy) rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia bez winy pracownika, czyli:
   a) jeżeli niezdolność pracownika do pracy wskutek choroby trwa dłużej niż 3 miesiące (gdy pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy krócej niż 6 miesięcy) lub dłużej niż łączny okres pobierania z tego tytułu wynagrodzenia i zasiłku oraz pobierania świadczenia rehabilitacyjnego przez pierwsze 3 miesiące (gdy pracownik był zatrudniony u danego pracodawcy co najmniej 6 miesięcy lub jeżeli niezdolność do pracy została spowodowana wypadkiem przy pracy albo chorobą zawodową),
   b) w razie usprawiedliwionej nieobecności pracownika w pracy z innych przyczyn niż wymienione powyżej, trwającej dłużej niż 1 miesiąc;
6) spółdzielcza umowa o pracę zostaje rozwiązana w przypadku wykluczenia członka – art. 193 § 4: Wykluczenie członka, który był zatrudniony na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, pociąga za sobą skutki, jakie przepisy prawa pracy wiążą z rozwiązaniem przez zakład pracy umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika[95].

Zobacz: **Członkostwo, Spółdzielnia;**

Spółdzielnia

Zgodnie z treścią ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze – spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska.

Zobacz: **Ekonomia społeczna, Przedsiębiorstwo społeczne, Spółdzielnia socjalna;**

Spółdzielnia inwalidów i niewidomych

Spółdzielnie inwalidów oraz niewidomych w Polsce zaczęły powstawać w latach 50. W tamtych czasach państwo całkowicie scedowało na te podmioty obowiązek aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością. W latach 80. spółdzielnie zatrudniały 202 tys. osób z niepełnosprawnością. Polskie rozwiązania znane były w świecie – w literaturze naukowej funkcjonowało pojęcie „polskiej szkoły rehabilitacji", według której w miejscu pracy odbywały się kompleksowe działania, łączące w sobie rehabilitację zawodową, społeczną i medyczną. Międzynarodowa Organizacja Pracy uznawała ten system za modelowy i warty upowszechniania[96].

Spółdzielnie inwalidów zatrudniają osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym i umiarkowanym. Kładą duży nacisk na rehabilitację zawodową. W spółdzielniach tych znajdują zatrudnienie osoby niepełnosprawne z tzw. schorzeniami specjalnymi. Spółdzielnie inwalidów cechują się wysokim poziomem zabezpieczeń socjalnych i bogatym wachlarzem form pomocy z zakładowego funduszu rehabilitacji. Z tego funduszu finansowana najczęściej jest opieka medyczna, przychodnia rehabilitacyjna, sprzęt rehabilitacyjny, lekarstwa i inne.

Liczba spółdzielni i osób w nich zatrudnionych sukcesywnie maleje od 1989 r. W roku 2000 funkcjonowało 356 spółdzielni inwalidów i niewidomych, w 2009 r. – 265, a w 2013 r. – już tylko 184.

Zobacz: **Niepełnosprawna osoba, Przedsiębiorstwo społeczne, Rehabilitacja osób niepełnosprawnych, Spółdzielnia;**

Spółdzielnia konsumentów

Jest (często nazywana spółdzielnią użytkowników) to spółdzielnia, w której członkami i właścicielami są konsumenci świadczonych przez nią usług. Członkowie spółdzielni organizują się w celu bezpośredniego zaspokojenia określonej potrzeby. Taką spółdzielnią jest np. kooperatywa spożywców, która dostarcza swoim członkom towary wysokiej jakości i po przystępnych cenach (głównie z uwagi na to, że przejmuje również rolę pośrednika pomiędzy producentem a konsumentem). Dodatkowo zysk ze sprzedaży (także przecież osobom postronnym) jest dzielony między członków w formie dywidend. Podobnie działają typowe spółdzielnie mieszkaniowe (gdzie spółdzielcy są użytkownikami, a nie właścicielami mieszkań), a także kasy kredytowe, gdzie tani kredyt udzielany członkom jest wynikiem ich współwłasności w przedsięwzięciu[97].

Zobacz: **Kooperatywy spożywców, Przedsiębiorstwo społeczne, Spółdzielnia, Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych;**

Spółdzielnia pracy

Przedmiotem gospodarczej działalności spółdzielni pracy jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Osobista praca członków spółdzielni jest niezbędna dla realizacji celu gospodarczego każdej spółdzielni pracy, dlatego też spółdzielnia i wszyscy jej członkowie mają obowiązek nawiązywania stosunku pracy i pozostawania w nim.

Zobacz: **Przedsiębiorstwo społeczne, Reintegracja zawodowa, Spółdzielnia socjalna, Spółdzielnia;**

Spółdzielnia socjalna

Jest pierwszą w Polsce formą prawną, którą Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych wprost określiła jako przedsiębiorstwo społeczne. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji jej członków. Spółdzielnię socjalną mogą założyć: osoby bezrobotne, bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności, uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie lecznictwa odwykowego, uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, chorzy psychicznie, zwalniani z zakładów karnych, uchodźcy realizujący indywidualny program integracji, osoby niepełnosprawne. Spółdzielnię socjalną mogą założyć co najmniej pięć osób spełniających wymienione wyżej warunki, nie więcej jednak niż pięćdziesiąt oraz przynajmniej dwie osoby prawne.

Zobacz: **Przedsiębiorstwo społeczne, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa, Spółdzielnia pracy, Spółdzielnia, Ustawa o spółdzielniach socjalnych;**

Spółka non-profit

Spółki kapitałowe not for profit (potocznie nazywane spółkami non-profit) to działalność funkcjonująca jak „zwykła" spółka, która może być powołana przez osoby fizyczne, osoby prawne lub organizacje porządkowe. Cechą wyróżniającą jest to, że wygenerowany zysk przeznaczany jest na cele społeczne. Zyski z działalności gospodarczej takiej spółki zwykle nie mogą podlegać podziałowi między udziałowców. Należy podkreślić, że nie jest to forma zdefiniowana prawem. Powyższe zasady działalności zazwyczaj są określane w aktach założycielskich spółek, przez ich założycieli[98]. W polskim prawodawstwie występują dwa rodzaje spółek handlowych osobowe i kapitałowe. Jedynie spółki kapitałowe (akcyjne i z ograniczoną odpowiedzialnością) mogą prowadzić działalność, która wykracza poza wąsko rozumianą działalność gospodarczą[99]. Tylko te formy organizacyjne mogą funkcjonować jako firmy non-profit. Praktyka pokazuje, że znacznie częściej firmami non-profit są spółki z o.o.. W spółce z ograniczoną odpowiedzialnością wymagany jest niższy kapitał zakładowy, a w toku prowadzenia działalności jest konieczne dopełnienie dużo mniej formalności niż w spółce akcyjnej[100]. Wśród celów niegospodarczych, jakie mogą realizować takie przedsiębiorstwa wymienić można: cele kulturalne, humanitarne, ale także naukowe lub polityczne[101]. W przeciwieństwie do spółdzielni w statutach spółek zazwyczaj wskazane jest, że siła głosu każdego wspólnika jest proporcjonalna do wielkości posiadanych przez niego udziałów[102]. Spółki kapitałowe mogą uzyskiwać status organizacji pożytku publicznego [103]. Są wtedy traktowane jak organizacje pozarządowe[104]. Brak statusu OPP nie wyklucza prowadzenia działalności opartej na społecznej misji.

Zobacz: **Działalność społecznie użyteczna, NGO, Organizacja pożytku publicznego (OPP), Przedsiębiorstwo społeczne, Spółdzielnia;**

Srebrna gospodarka

(ang. silver economy) – szeroko pojęty system ekonomiczny ukierunkowany na wykorzystanie potencjału osób starszych i uwzględniający ich potrzeby. Zachodzące zmiany w strukturze

ludności, spowodowane starzeniem się społeczeństwa powodują konieczność przeorientowania wielu działań z zakresu chociażby rynku pracy, rynku dóbr i usług, rynku finansowego w taki sposób, aby dostrzegając zachodzące zmiany demograficzne, dostosować podejmowane działania do prognozowanych kierunków zmian. Ma to na celu stworzenie szansy na rozwój biznesu dla wielu firm, a jednocześnie stwarza możliwość dostrzeżenia i zaspokojenia specyficznych potrzeb osób starszych oraz istotnie wpłynąć na decyzje podejmowane przez uczestników rynku pracy[105]. W regionach dotkniętych niekorzystnymi procesami demograficznymi rozwój srebrnej gospodarki jest szansą na dostosowanie systemu gospodarczego do potrzeb, a tym samym stanowi jeden z fundamentów rozwoju regionalnego. Przykładem takiego podejścia do problemu starzenia się społeczeństwa jest Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.
Zobacz: **Nisza rynkowa, Rynek, Zrównoważony rozwój;**

Start up społeczny

Określenie start up oznacza po prostu biznes. Ale osoba, która prowadzi start up startuje z budowaniem swojego biznesu, wykonuje pierwsze kroki ku niezależności finansowej. Start up to nic innego, jak młoda firma tworzona przez z reguły młodych ludzi[106]. Jest to tymczasowa organizacja stworzona w celu poszukiwania modelu biznesowego, który gwarantowałby jej rozwój. Start up społeczny jest przedsiębiorstwem społecznym, które rozpoczyna swoją działalność i poprzez innowacyjne działania dąży do samodzielności finansowej i skuteczności w realizacji swojej misji. Poszukiwanie modelu biznesowego może w tym przypadku oznaczać np. wybór pomiędzy formą spółdzielni socjalnej a spółką non-profit.
Zobacz: **Klaster społeczny, Nisza rynkowa, Przedsiębiorstwo społeczne, Spółdzielnia socjalna, Spółka non-profit;**

Statut

Podstawowy dokument wewnętrzny regulujący działalność spółdzielni socjalnej. Statut spółdzielni socjalnej musi zawierać niezbędne elementy, którymi są:

- nazwa spółdzielni zawierająca oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna”,
- adres siedziby,
- przedmiot działalności spółdzielni (działania wykonywane w ramach działalności gospodarczej wymienione zgodnie z kategoriami opisanymi w Polskiej Klasyfikacji Działalności oraz informację, że spółdzielnia działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej),
- teren działania,
- czas trwania, o ile spółdzielnia została założona na czas określony,
- prawa, obowiązki oraz zasady przyjmowania, odwoływania, wykreślania czy wykluczania członków spółdzielni socjalnej,
- zasady wyboru, odwoływania oraz kompetencje władz spółdzielni socjalnej, w tym: zarządu, walnego zgromadzenia oraz rady nadzorczej,
- zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał,
- zasady wprowadzania zmian w statucie,
- sposób podziału, połączenia się, a także likwidacji spółdzielni socjalnej,
- zasady podziału nadwyżki bilansowej oraz pokrywania strat,
- wysokość wpisowego, wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadekla-

rować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie,
- możliwość wnoszenia wkładów.

Osoby zamierzające założyć spółdzielnię (założyciele) uchwalają statut spółdzielni, potwierdzając jego przyjęcie przez złożenie pod nim swoich podpisów oraz dokonują wyboru organów spółdzielni, których wybór należy w myśl statutu do kompetencji walnego zgromadzenia, lub komisji organizacyjnej w składzie co najmniej trzech osób.
Zmiana statutu spółdzielni wymaga uchwały walnego zgromadzenia podjętej większością 2/3 głosów. Zarząd jest obowiązany uchwałę o zmianie statutu zgłosić w ciągu trzydziestu dni od daty jej podjęcia do sądu rejestrowego, załączając dwa odpisy protokołu walnego zgromadzenia. Zmiana statutu nie wywołuje skutków prawnych przed jej wpisaniem do Krajowego Rejestru Sądowego.
Zobacz: **Członek założyciel, Organy spółdzielni, Rada nadzorcza, Spółdzielnie, Walne zgromadzenie, Zarząd;**

Statutowa działalność odpłatna

Ustawodawca wprowadził podział działalności pożytku publicznego na działalność nieodpłatną i odpłatną. Statutowa działalność odpłatna to działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych, prowadzona w celu wykonywania zadań statutowych, za którą organizacja pobiera wynagrodzenie. Wynagrodzenie to nie może być wyższe od tego, jakie wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności.
Zobacz: Działalność społecznie użyteczna, Pożytek publiczny, Organizacja pożytku publicznego;

Struktura organizacyjna (patrz: Organy spółdzielni)

Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Rada Nadzorcza, Zarząd;**

SWOT/analiza SWOT

Technika heurystyczna pozwalająca przeanalizować atuty i słabości danego przedsięwzięcia/projektu wobec szans i zagrożeń stwarzanych przez otoczenie. Pozwala wykorzystać zgromadzone informacje do opracowania strategii działania opartej na silnych stronach i szansach, przy jednoczesnym eliminowaniu bądź ograniczaniu słabych stron i zagrożeń. Skrót SWOT pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: strengths (mocne strony), weaknesses (słabe strony), opportunities (szanse), threats (zagrożenia).
Zobacz: **Analiza finansowa, Biznesplan, Efektywność, Gospodarność, Skuteczność;**

Synergia/efekt synergii

Współdziałanie, kooperacja czynników, skuteczniejsza i/lub bardziej efektywna niż suma ich oddzielnych działań.
Zobacz: **Efektywność, Gospodarność, Klaster społeczny, Partnerstwo lokalne, Partnerstwo międzysektorowe, Skuteczność, Społeczna odpowiedzialność biznesu – CSR;**

T

Teren działania

Powinien zostać wskazany w statucie spółdzielni, np. obszar Rzeczpospolitej Polskiej.
Zobacz: **Statut;**

Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych (TUW)

To podmiot ekonomii społecznej, który ubezpiecza swoich członków na zasadzie wzajemności. Działalność TUW nie jest nastawiona na zysk. Swoim członkom oferuje tanią ochronę ubezpieczeniową w zamian za składki pokrywające jedynie wypłacone świadczenia oraz koszty działalności. Zawiązana w ramach TUW grupa ubezpieczających połączona jest wspólnotą interesów jej członków. Działalność TUW w Polsce reguluje Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej[107].
Zobacz: **NPO, Podmioty ekonomii społecznej, Spółdzielnie konsumenckie;**

Trzeci sektor

(trzeci system, III sektor, sektor pozarządowy, niezależny sektor, sektor obywatelski, sektor społeczny, sektor non profit).
Trzeci sektor to zwykle nazwa stosowana wobec ogółu organizacji pozarządowych. Określenie to nawiązuje do koncepcji podziału aktywności społeczno-gospodarczej nowoczesnych państw demokratycznych na trzy sektory - państwo, rynek i społeczeństwo. Zatem obok instytucji państwa (administracji publicznej, sektora państwowego – pierwszego sektora) oraz podmiotów nastawionych na zysk (biznes, sektor prywatny – drugiego sektora) istnieją organizacje, które ani nie są nastawione na zysk, ani nie stanowią elementu struktury państwa. Są zatem trzecim sektorem. Ekonomia społeczna jest często włączana jako element, swoisty podsektor trzeciego sektora. Niektórzy teoretycy wskazują jednak na odrębność organizacji ekonomii społecznej w stosunku do organizacji non-profit.
Zobacz: **Ekonomizacja organizacji pozarządowych, NGO, NPO, Podmioty ekonomii społecznej;**

U

Uchwała

Wyraz woli „współwłaścicieli", a w każdym razie woli ich większości. Z racji „właścicielskiego" charakteru zgromadzeń wynika, że organ ten podejmuje najważniejsze decyzje, wywołujące określone skutki prawne. Tak rozumiane uchwały obowiązują wszystkich członków organu stanowiącego, okoliczność ta wynika już z faktu, że są one sposobem regulacji wewnętrznego porządku danej osoby prawnej. Uchwały podejmowane w trakcie zebrania założycielskiego spółdzielni socjalnej to m.in. uchwała o powołaniu spółdzielni socjalnej, uchwała o powołaniu Zarządu, uchwała o przyjęciu statutu.

Zobacz: **Członkostwo, Członek założyciel, Walne zgromadzenie, Rada nadzorcza, Zarząd;**

Umowy cywilno-prawne w spółdzielni

Zgodnie z art. 201 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze oraz art. 12 ust. l ustawy o spółdzielniach socjalnych, statut spółdzielni socjalnej może przewidywać zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków nie na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, lecz na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli jest to uzasadnione rodzajem działalności spółdzielni. Spółdzielnia ma obowiązek równomiernie rozdzielać pracę między tych członków, z uwzględnieniem ich kwalifikacji. Do spółdzielców zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych stosuje się cześć przepisów odnoszących się do osób zatrudnionych na podstawie spółdzielczego stosunku pracy. Są to:

- wymóg obowiązku łączenia członkostwa spółdzielni z wykonywaniem pracy w spółdzielni,
- wymóg zatrudnienia stosownie do swoich kwalifikacji zawodowych i osobistych oraz aktualnych możliwości gospodarczych spółdzielni,
- zasada wygaśnięcia zatrudnienia w przypadku utraty członkostwa w spółdzielni.

Zobacz: **Członkostwo, Spółdzielczy stosunek pracy, Statut;**

Usługi użyteczności publicznej

Są to usługi świadczone obywatelom przez administrację publiczną. Obejmują one dobra publiczne, które powinny być ogólnie dostępne, bez wykluczania kogokolwiek. Podmioty świadczące takie usługi powinny spełniać odpowiednie standardy jakości bez względu na liczbę osób z nich korzystających. Pojawienie się nowego usługobiorcy nie może wpływać na uprawnienia wcześniejszych. Usługi użyteczności publicznej mogą być realizowane bezpośrednio przez podmioty będące częścią sektora publicznego lub poprzez finansowanie podmiotów prywatnych zapewniających daną usługę, w tym przez podmioty niekomercyjne – organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorstwa społeczne. Usługi użyteczności publicznej są zdefiniowane na gruncie polskiego prawa. Zgodnie z konstytucyjną zasadą wyrażoną w artykule 166 ustęp 1 Konstytucji RP zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania

własne. Ustawy ustrojowe dla poszczególnych szczebli samorządu wskazują, że do zakresu działania samorządu należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze właściwym dla danej jednostki, niezastrzeżonych ustawami na rzecz organów administracji rządowej[108]. Do usług społecznych użyteczności publicznej w gminach i powiatach jako podstawowe należy zaliczyć usługi w zakresie:

- promocji i ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- edukacji publicznej,
- kultury, kultury fizycznej i turystyki,
- polityki prorodzinnej,
- wspierania osób niepełnosprawnych,
- przeciwdziałania bezrobociu.

Usługi społeczne użyteczności publicznej mogą być w różnym stopniu i na różnych zasadach zlecane podmiotom prywatnym[109]. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej używa określenia „usługi użyteczności publicznej", jako usługi społeczne użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu.

Zobacz: **Działalność społecznie użyteczna, NGO, NPO, Dobra publiczne, Pożytek publiczny, Przedsiębiorstwo społeczne;**

Ustawa o spółdzielniach socjalnych

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. Ideowym wzorem dla polskiego ustawodawcy przy tworzeniu ustawy było ustawodawstwo włoskie i fińskie. We Włoszech spółdzielnie socjalne są formą przedsiębiorstwa społecznego. Jedną z najważniejszych ich cech jest zakres oddziaływania na grupy zagrożone na rynku pracy. Spółdzielnie włoskie to nie tylko podmioty reintegracyjne (tzw. spółdzielnie socjalne typu B), ale także podmioty świadczące usługi społeczne (typ A)[110].

Ustawa nowelizowana była w styczniu 2010 r. w zakresie relacji z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, oraz w sierpniu 2011 r. w zakresie działalności nieodpłatnej pożytku publicznego. Ostatnia nowelizacja z sierpnia 2015 r. dotyczyła zmian w zakresie osób uprawnionych do założenia spółdzielni oraz udzielania zamówień spółdzielcom socjalnym[111].

Zobacz: **Spółdzielnie, Spółdzielnia socjalna;**

W

Walne Zgromadzenie

Walne zgromadzenie jest najwyższym organem spółdzielni. Każdy członek spółdzielni socjalnej ma jeden głos bez względu na ilość posiadanych udziałów. Statut spółdzielni, której członkami mogą być wyłącznie osoby prawne, może określać inną zasadę ustalania liczby głosów przysługujących członkom. Członek może uczestniczyć w walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika, jeżeli pozwala na to statut spółdzielni. W spółdzielniach socjalnych osób prawnych udział w walnym zgromadzeniu odbywa się przez ustanowionego w tym celu pełnomocnika osoby prawnej. Do wyłącznej właściwości Walnego Zgromadzenia należy m.in.:

- uchwalanie kierunków rozwoju działalności gospodarczej oraz społecznej i kulturalnej,
- rozpatrywanie sprawozdań rady, zatwierdzanie sprawozdań rocznych i sprawozdań finansowych oraz podejmowanie uchwał co do wniosków członków spółdzielni, rady lub zarządu w tych sprawach i udzielanie absolutorium członkom zarządu,
- rozpatrywanie wniosków wynikających z przedstawionego protokołu polustracyjnego z działalności spółdzielni oraz podejmowanie uchwał w tym zakresie,
- podejmowanie uchwał w sprawie podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) lub sposobu pokrycia strat,
- podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości, zbycia zakładu lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej,
- podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji gospodarczych oraz występowania z nich,
- oznaczanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką spółdzielnia może zaciągnąć,
- podejmowanie uchwał w sprawie połączenia się spółdzielni, podziału spółdzielni oraz likwidacji spółdzielni,
- rozpatrywanie w postępowaniu wewnątrzspółdzielczym odwołań od uchwał rady,
- uchwalanie zmian statutu,
- podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia lub wystąpienia spółdzielni ze związku oraz upoważnienie zarządu do podejmowania działań w tym zakresie,
- wybór delegatów na zjazd związku, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

Statut spółdzielni socjalnej może zastrzec do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia podejmowanie uchwał również w innych sprawach.

Zobacz: **Absolutorium, Członkostwo, Lustracja, Organy spółdzielni, Postępowanie wewnątrzspółdzielcze, Rada nadzorcza, Statut, Zarząd;**

Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ)

Warsztaty Terapii Zajęciowej są to placówki, posiadające odrębność organizacyjną i finansową, których celem jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w rehabilitacji w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Uczestnikami warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne z orzeczonym stopniem niepełnosprawności, które ukończyły 16 rok życia. Podmioty te prowadzą:

- rehabilitację zawodową, która ma na celu ułatwienie uczestnikowi warsztatów uzyskanie i utrzymanie odpowiedniego zatrudnienia oraz awansu zawodowego przez umożliwienie korzystania z poradnictwa zawodowego, szkoleń zawodowych oraz pośrednictwa pracy,
- rehabilitację społeczną, która ma na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym[112].

Zajęcia terapeutyczne realizuje się na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji, w którym określa się formy rehabilitacji, jej zakres, metody i sposoby nauki czynności potrzebnych w codziennym życiu. WTZ mają przede wszystkim poprawić zaradności i sprawność psychofizyczną uczestnika oraz przygotować go do samodzielnej egzystencji w społeczeństwie. Działalność warsztatów ma charakter niezarobkowy. Ewentualny dochód uzyskany ze sprzedaży produktów wykonanych przez uczestników warsztatów w trakcie prowadzonych zajęć rehabilitacyjnych i terapii przeznacza się na pokrycie kosztów związanych z integracją społeczną uczestników[113]. Uczestnictwo w WTZ ma wspomagać proces rehabilitacji poprzez rozwijanie umiejętności codziennego funkcjonowania, zaradności osobistej, sprawności psychofizycznej oraz kompetencji zawodowych. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty[114]. Działają na podstawie Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zobacz: **Niepełnosprawna osoba, Podmioty ekonomii społecznej, Rehabilitacja osób niepełnosprawnych, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Wartości spółdzielcze

Spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach samopomocy, samo odpowiedzialności, demokracji, równości, sprawiedliwości i solidarności. Zgodnie z tradycjami założycieli ruchu spółdzielczego, członkowie spółdzielni wyznają wartości etyczne uczciwości, otwartości, odpowiedzialności społecznej i troski o innych.

Zobacz: **Hymn spółdzielców, Spółdzielnie, Zasady spółdzielcze;**

Weksel z poręczeniem bankowym (patrz: Gwarancja bankowa)

Zobacz: **Formy zabezpieczenia;**

Wniosek o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego

Spółdzielnia socjalna podlega obowiązkowemu wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, w Sądzie Rejonowym właściwym dla siedziby spółdzielni. Spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty sądowej od wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego.

Zobacz: **Krajowy Rejestr Sądowy, Spółdzielnia socjalna;**

WISE/przedsiębiorstwa typu WISE

WISE (ang. Work Integration Social Enterprises) – przedsiębiorstwa społeczne integracji poprzez pracę - to autonomiczne podmioty gospodarcze, których głównym celem jest profesjonalna integracja społeczno-zawodowa osób doświadczających poważnych trudności na rynku pracy. Podstawowe narzędzia integracji to działalność produkcyjna połączona z odpowiednim szkoleniem dostosowanym do indywidualnych potrzeb. WISE działają w różnych dziedzinach, ale najczęściej w Europie jest to: praca fizyczna (budownictwo, stolarstwo itp.), odzysk i recy-

kling odpadów, utrzymanie porządku na terenach zielonych i w sferze publicznej oraz pakowanie produktów[115]. Do kategorii WISE są zaliczane także podmioty nie stanowią w ścisłym sensie przedsiębiorstw społecznych - są to także organizacje non-profit prowadzące działalność dochodową. WISE wykorzystują cztery główne modele integracji społeczno-zawodowej:

1) Zatrudnienie przejściowe. Celem jest zapewnienie doświadczenia zawodowego grupie docelowej lub szkoleń na stanowisku pracy. Ma to na celu integrację osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na otwartym rynku pracy. W polskich warunkach taką rolę pełnią centra i kluby integracji społecznej oraz zakłady aktywności zawodowej.
2) Tworzenie samofinansujących się, docelowych miejsc pracy. Ten model integracji ma na celu utworzenia miejsc pracy, które są stabilne i trwałe ekonomicznie w średniej perspektywie czasowej. Początkowo WISE otrzymują dotacje publiczne, które mają na celu wyrównać różnicę w produktywności grupy docelowej. Dotacje są zazwyczaj tymczasowe. Wycofuje się je w momencie, gdy podmiot jest w stanie konkurować w ramach otwartego rynku pracy. Po etapie subsydiowania WISE muszą zapewnić integrowanym pracownikom wynagrodzenie z własnych zasobów. W Polsce taką rolę mogą pełnić spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy, organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą.
3) Trwale subsydiowana profesjonalna integracja. Model ten przewidziany jest dla grup znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji, dla których integracja w otwartym rynku pracy byłoby trudna w średniej perspektywie czasowej (zazwyczaj osoby niepełnosprawne, z upośledzeniem umysłowym, cierpiące na choroby psychiczne). Powstają więc stale subsydiowane przez instytucje publiczne, stabilne miejsca pracy oraz określone rodzaje przedsiębiorstw chronionych przed otwartym rynkiem pracy. W Polsce ten typ reprezentują warsztaty terapii zajęciowej.
4) Socjalizacja poprzez aktywność produkcyjną. Celem nie jest profesjonalna integracja na otwartym rynku pracy (chociaż nie jest to wykluczone), ale raczej reintegracja grup docelowych poprzez kontakt społeczny, poszanowanie zasad, prowadzenie bardziej „ustrukturyzowanego" stylu życia. Te WISE pracują głównie osoby z poważnymi problemami społecznymi (osób uzależnionych, byłych więźniów itd.) oraz osób z ciężkim upośledzeniem fizycznym lub psychicznym. W Polsce są to kluby i centra integracji społecznej, ale także inne podmioty jak np. zakłady aktywności zawodowej oraz niektóre spółdzielnie socjalne[116].

Zobacz: **Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Społecznej (KIS), Przedsiębiorstwo społeczne, Podmioty ekonomii społecznej, Reintegracja zawodowa, Spółdzielnia socjalna, Spółdzielnie pracy, Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ), Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ);**

Wniosek o przyznanie jednorazowo środków z Funduszu Pracy na założenie nowej spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do istniejącej spółdzielni socjalnej

Wniosek o przyznanie ze środków Funduszu Pracy jednorazowo środków na założenie spółdzielni socjalnej zawiera:

- kwotę wnioskowanych środków.
- rodzaj działalności gospodarczej, którą prowadzi lub ma prowadzić zakładana spółdzielnia socjalna.

- symbol podklasy rodzaju działalności określony zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD).
  Kalkulację kosztów związanych z podjęciem przez spółdzielnię socjalną działalności oraz źródła ich finansowania.
- specyfikację wydatków do poniesienia w ramach wnioskowanych środków, przeznaczonych na zakup środków trwałych, urządzeń, maszyn, materiałów, towarów, usług i materiałów reklamowych, pozyskanie lokalu, pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem działalności.
- pisemne oświadczenie założycieli spółdzielni socjalnej o wykorzystaniu zgodnie z przeznaczeniem środków Funduszu Pracy przyznanych na założenie spółdzielni socjalnej, które będą wniesione do spółdzielni socjalnej.
- wskazanie działań podjętych na rzecz założenia lub przystąpienia do spółdzielni socjalnej dotyczących w szczególności: pozyskania lokalu, uzyskania niezbędnych pozwoleń oraz odbycia szkoleń (należy dołączyć do wniosku stosowne zaświadczenia potwierdzające kwalifikacje lub uprawnienia oraz oświadczenie od osoby, od której będzie wynajmowany lokal o możliwości wynajmu z chwilą rozpoczęcia działalności gospodarczej, wstępną umowę najmu lub akt własności w przypadku posiadania własnego lokalu).
- proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków.
- indywidualne oświadczenia każdego z bezrobotnych o:
  - korzystaniu lub niekorzystaniu z bezzwrotnych środków Funduszu Pracy lub innych środków publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
  - nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia wniosku,
  - nieposiadaniu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni socjalnej w okresie 6 miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia wniosku,
  - wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem,
  - niekaralności w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu,
  - nieposiadania w dniu złożenia wniosku nieuregulowanych w terminie zobowiązań cywilno prawnych,
  - niezłożeniu wniosku do innego starosty o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub środków na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
  - zaświadczenie lub oświadczenie o otrzymanej pomocy de minimis.

Każdy powiatowy urząd pracy posiada swój odrębny formularz wniosku, dlatego też w taki dokument należy zaopatrzyć się we właściwym urzędzie pracy. Każdy bezrobotny samodzielnie wypełnia wniosek. Jednak należałoby wnioskować, co jest dopuszczalne prawem, aby pierwsza cześć wniosku dotycząca sposobu przeznaczenia dotacji była przygotowywana wspólnie przez wszystkie osoby zakładające spółdzielnię socjalną.

Zobacz: **Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej, Formy zabezpieczenia, Fundusz Pracy, Krajowy Rejestr Sądowy, Pomoc de minimis, Przedmiot działalności spółdzielni socjalnej;**

Wolontariat

Zgodnie z przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, w zakresie prowadzonej przez tę spółdzielnię działalności pożytku publicznego mogą świadczenia wykonywać wolontariusze. Oznacza to, że spółdzielnia może zaangażować do swoich działań osoby bez wynagrodzenia, które chcą ją wesprzeć w różnych pozagospodarczych sferach działania spółdzielni socjalnej.

Zobacz: **Partycypacja społeczna, Pożytek publiczny, Spółdzielnia socjalna;**

Wpisowe

Opłata wnoszona przez osobę przystępującą do spółdzielni socjalnej. Wysokość i termin wniesienia wpisowego powinny zostać określone w statucie spółdzielni socjalnej. Wpisowe nie podlega zwrotowi.

Zobacz: **Członkostwo, Statut;**

Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona)

Przez wykluczenie społeczne rozumie się:

- Negatywny proces. Oznacza to wyjście poza mechanizm alokowania zasobów i dotyczy relacji władzy, podmiotowości, kultury i społecznej tożsamości.
- Może być ono traktowane również jako subiektywna lub obiektywna cecha życia ludzi, wyrażająca się np. poczuciem niższości lub odpowiednio materialną deprywacją.
- Może być traktowane jako opis indywidualnego upośledzenia i wyraża się zarówno niskim poziomem dobrobytu (upośledzenie ekonomiczne – bieda), jak i niezdolnością do skutecznego uczestnictwa w życiu społecznym poprzez pracę, dostęp do uprawnień, do prawnych instrumentów zabezpieczenia roszczeń (upośledzenie społeczno-polityczne);
- Może być ono także traktowane jako atrybut społeczeństw i wyrażać się stosunkami społecznymi, w których jednostkom i grupom odmawia się dostępu do dóbr, usług, aktywności i zasobów, będących warunkami obywatelskiego uczestnictwa.[117]

Wykluczenie społeczne (ekskluzja społeczna) traktowane jest jako jedno z głównych zagrożeń społecznych, w stosunku do których formułowane są postulaty ich ograniczenia lub eliminacji. Stanowi ono przeciwwagę dla zjawiska partycypacji (zob.) i inkluzji społecznej (włączenia) głównego czynnika rozwoju i trwania społeczeństwa obywatelskiego (zob.).[118]

Osoba wykluczona znajduje się na marginesie życia społecznego. Jej sieć relacji jest mocno ograniczona. Wykluczenie może być związane ze sferą polityczną, kulturową, rasową oraz materialną. Wykluczaniu danej osoby towarzyszą zazwyczaj inne problemy społeczne jak bezrobocie, uzależnienia, przestępczość, których długotrwałe oddziaływanie utrudnia zidentyfikowanie przyczyny i odróżnienia ich od skutków. Wykluczenie społeczne staje się więc kumulacją wielu niekorzystnych czynników. Należy przy tym zaznaczyć, że jedna z przyczyn wykluczenia np.: bieda, może pogłębić zjawisko wykluczenia w innych wymiarach egzystencji jednostki, np. poprzez alkoholizm, przestępczość czy prostytucję[119].

Kategorie osób/rodzin zagrożone wykluczeniem społecznym/wykluczone społecznie, ujęte w ustawach

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593	Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy Dz. U. z 2017 r. poz. 1065	Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz. U. 2016 poz. 1828
• ubodzy • sieroty • bezdomni • bezrobotni • niepełnosprawni • długotrwale lub ciężko chorzy • osoby dotknięte przemocą w rodzinie • rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i niepełnych • cudzoziemcy odczuwający trudności w integracji • osoby mające problemy w przystosowaniu dożycia po zwolnieniu z zakładu karnego; • alkoholicy • narkomani	bezrobotni, w tym osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy: • bezrobotni do 25. roku życia • bezrobotni długotrwale albo kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka • bezrobotni powyżej 50. roku życia • bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego • bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia • bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia • bezrobotni niepełnosprawni	• bezdomni realizujący indywidualny program wychodzenia z bezdomności • uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie lecznictwa odwykowego • uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej • chorzy psychicznie • długotrwale bezrobotni • zwalniani z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem • uchodźcy realizujący indywidualny program integracji • osoby niepełnosprawne

Źródło: J. Grodecka Funkcjonowanie partnerstw międzysektorowych w obszarze integracji społeczno-zawodowej, W: Partnerstwo – współpraca międzysektorowa w realizacji celów społecznych, A. Handzlik, J. Głowacki (red.), UEK MSAP, Kraków 2012, s. 41.

Zobacz: **Aktywna polityka społeczna, Pomoc społeczna, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa;**

Wykreślenie/wykluczenie z rejestru członków

Spółdzielnia socjalna może rozwiązać stosunek członkostwa wyłącznie poprzez wykluczenie albo wykreślenie członka. Wykluczenie członka ze spółdzielni może nastąpić w wypadku, gdy z jego winy umyślnej lub z powodu rażącego niedbalstwa dalsze pozostawanie w spółdzielni nie da się pogodzić z postanowieniami statutu spółdzielni lub dobrymi obyczajami. Wykreślenie członka z rejestru członków spółdzielni może nastąpić w sytuacji, gdy członek spółdzielni nie wywiązuje się ze swoich obowiązków statutowych z przyczyn przez niego niezawinionych.

Wykluczenia albo wykreślenia członka spółdzielni może dokonać, stosownie do postanowień statutu, rada nadzorcza albo walne zgromadzenie spółdzielni. Organ, do którego kompetencji należy podejmowanie uchwał w sprawie wykluczenia albo wykreślenia, ma obowiązek wysłuchać wyjaśnień zainteresowanego członka spółdzielni, a także zawiadomić go na piśmie o podjęciu uchwały w sprawie wykreślenia albo wykluczenia wraz z uzasadnieniem w terminie dwóch tygodni od dnia podjęcia uchwały. Uzasadnienie powinno w szczególności przedstawiać motywy, którymi kierował się organ spółdzielni uznając, że zachowanie członka wyczerpuje przesłanki wykluczenia albo wykreślenia określone w statucie. Zawiadomienie zwrócone z powodu niezgłoszenia przez członka zmiany podanego przez niego adresu ma moc prawną doręczenia. Jeżeli organem właściwym w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członka ze spółdzielni jest, zgodnie z postanowieniami statutu, rada nadzorcza, członek spółdzielni ma prawo:

- odwołać się od uchwały o wykluczeniu albo wykreśleniu do walnego zgromadzenia, w terminie określonym w statucie,
- zaskarżyć uchwałę rady nadzorczej do sądu w terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia członkowi uchwały z uzasadnieniem.

W wypadku wniesienia do walnego zgromadzenia odwołania od uchwały rady nadzorczej w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członek spółdzielni ma prawo być obecny przy rozpatrywaniu odwołania i popierać je. Do wniesienia odwołania i jego rozpatrzenia, stosuje się postanowienia statutu o postępowaniu wewnątrzspółdzielczym. Jeżeli statut nie przewiduje postępowania wewnątrzspółdzielczego, termin do wniesienia odwołania wynosi miesiąc od dnia doręczenia zawiadomienia o wykluczeniu albo wykreśleniu wraz z uzasadnieniem. Odwołanie powinno być rozpatrzone na najbliższym walnym zgromadzeniu, nie później jednak niż w ciągu dwunastu miesięcy od dnia wniesienia odwołania. Przy czym odwołujący się członek spółdzielni powinien być zawiadomiony o terminie walnego zgromadzenia co najmniej trzy tygodnie przed tym terminem. Wykluczenie albo wykreślenie staje się skuteczne z chwilą:

- bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady nadzorczej, chyba że członek przed upływem tego terminu wniósł odwołanie od uchwały rady do walnego zgromadzenia,
- bezskutecznego upływu terminu do wniesienia do walnego zgromadzenia odwołania od uchwały rady nadzorczej, jeżeli termin ten jest dłuższy od terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady,
- bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały walnego zgromadzenia,
- prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej albo walnego zgromadzenia.

Przyczyny wykluczenia i wykreślenia członka z rejestru członków spółdzielni powinny zostać określone w statucie spółdzielni.
Zobacz: **Członkostwo, Deklaracja członkowska, Likwidacja, Organy spółdzielni;**

Wynagrodzenie minimalne

Kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę ma istotne znaczenie przy finansowaniu ze środków Funduszu Pracy część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadające składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego w spółdzielni socjalnej. Minimalne wynagrodzenie jest górnym limitem obliczania podstawy wymiaru refundowanych składek i kosztów pracodawcy, które są finansowane ze środków Funduszu Pracy. Minimalne wynagrodzenie ma również istotne znaczenie przy określaniu wynagrodzenia za prace w spółdzielni. Należy pamiętać, że wysokość wynagrodzenia pracownika zatrudnionego w pełnym miesięcznym wymiarze czasu pracy w spółdzielni, nie może być niższa od wysokości minimalnego wynagrodzenia. Podstawą prawną obliczania wynagrodzenia minimalnego jest ustawa o minimalnym wynagrodzeniu za pracę z dnia 10 października 2002 r.
Zobacz: **Finansowanie składek na ubezpieczenie społeczne w spółdzielni socjalnej, Wynagrodzenie przeciętne;**

Wynagrodzenie przeciętne (patrz: Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto)

Przeciętne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą. Jeden z podstawowych wskaźników makroekonomicznych wykorzystywanych przy tworzeniu planu budżetu państwa. Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w poprzednim roku kalendarzowym oraz poprzednim kwartale, ogłaszane jest przez Prezesa GUS, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski". Do tych kwot odwołuje się wiele aktów prawnych. Od kwoty przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku uzależnione są m.in.: wskaźnik waloryzacji świadczeń emerytalnych; maksymalna stawka za czynność notarialną; wysokość świadczeń przedemerytalnych; różnego rodzaju kary i grzywny pieniężne; odszkodowania za wypadki przy pracy. Od kwoty przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale uzależnione jest m.in.: zawieszenie emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej; świadczenia z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i różne wydatki ponoszone przez Fundusz Pracy[120]. Kwota przeciętnego wynagrodzenia ma znaczenie przy obliczaniu dotacji na założenie spółdzielni socjalnej, oraz przy zrefundowaniu pracodawcy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla bezrobotnego.
Zobacz: **Finansowanie składek na ubezpieczenie społeczne w spółdzielni socjalnej, Fundusz zakładowych świadczeń socjalnych, Wynagrodzenie minimalne;**

Wynagrodzenie za pracę w spółdzielni

Za pracę w spółdzielni na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, lub umowy o pracę członek lub pracownik spółdzielni otrzymuje wynagrodzenie. Prawo do wynagrodzenia przysługujące członkowi spółdzielni socjalnej nie obejmuje prawa do udziału w nadwyżce bilansowej. W przypadku spółdzielni zatrudniających co najmniej 20 pracowników, warunki wynagradzania, ustalone są przez zarząd spółdzielni w regulaminie wynagradzania. Jeżeli spółdzielnia zatrudnia mniej niż 20 pracowników, warunki wynagradzania spółdzielcy zawarte są w umowie o pracę, w której zgodnie z przepisami Kodeksu pracy, wynagrodzenie to nie może być niższe dla spółdzielcy pracującego w pełnym wymiarze czasu pracy od wynagrodzenia minimalnego.

Zobacz: **Członkostwo, Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, Umowy cywilno-prawne w spółdzielni, Wynagrodzenie minimalne, Wynagrodzenie przeciętne;**

Wypowiedzenie członkostwa

Członek spółdzielni socjalnej może wystąpić z niej za wypowiedzeniem. Wypowiedzenie powinno być dokonane w formie pisemnej. Termin i okres wypowiedzenia powinien określać statut spółdzielni. Za datę wystąpienia uważa się następny dzień po upływie okresu wypowiedzenia.

Zobacz: **Członkostwo, Postępowanie wewnątrzspółdzielcze, Statut;**

Z

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ)

Jest organizacyjnie i finansowo wydzieloną jednostką, która uzyskuje status zakładu aktywności zawodowej (nie jest samodzielną formą prawną). O utworzenie takiego podmiotu mogą się ubiegać jednostki i organizacje, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. Organizacje te mogą być tworzone przez gminy, powiaty, fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje społeczne (bardzo często są to organizacje pozarządowe). W ZAZ co najmniej 70% ogółu osób zatrudnionych muszą stanowić osoby niepełnosprawne, przy czym pracownicy z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną mogą stanowić maksymalnie 35% ogółu zatrudnionych. Oferta działania zakładu skierowana jest przede wszystkim do osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz ze schorzeniami psychicznymi, które ustawodawca uznał za mające największe trudności z zatrudnieniem na otwartym rynku pracy[121].

ZAZ oprócz działalności czysto integracyjnej może również prowadzić działalność gospodarczą (posiada samodzielność prawną i finansową). ZAZ jest może być postrzegany jako typowe przedsiębiorstwo WISE - jego cele społeczne polegają na tworzeniu miejsc pracy oraz zapewnieniu szans na integrację zawodową osobom niepełnosprawnym - uczestnikom ZAZ. Są one

jednak osiągane dzięki działalności ekonomicznej. W tym sensie działalność gospodarczą ZAZ należy traktować jako instrument służący osiąganiu wyłącznie celów społecznych[122]. Dzieje się tak ponieważ każda inwestycja usprawniająca działalność gospodarczą zakładu służy nie tylko generowaniu zysku, tak jak w zwykłym przedsiębiorstwie, ale jest również nieodłącznie związana z podniesieniem jakości oraz zakresu pomocy i wsparcia oferowanego uczestnikom ZAZ[123].

Zobacz: **Podmioty ekonomii społecznej, Rehabilitacja osób niepełnosprawnych, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa, WISE/przedsiębiorstwa typu WISE;**

Założyciele spółdzielni (patrz: Członek założyciel)

Zobacz: **Członkostwo, Członek zarządu;**

Zamówienia publiczne

Są to umowy odpłatne zawierane pomiędzy zamawiającym i wykonawcą, których przedmiotem są usługi, towary lub roboty budowlane. Do stosowania przepisów o zamówieniach publicznych są zobowiązane w szczególności podmioty sektora finansów publicznych, a także m.in. inne podmioty o podobnym charakterze lub kontrolowane w określony sposób przez jednostki sektora finansów publicznych. Podstawowe zasady udzielania zamówień publicznych to:

- zasada równego traktowania wykonawców,
- zasada bezstronności i obiektywizmu,
- zasada uczciwej konkurencji,
- zasada jawności,
- zasada pisemności postępowania.

Na gruncie prawa polskiego zasady udzielania zamówień publicznych są sprecyzowane w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych.

Zobacz: **Klauzule społeczne, Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne, Zrównoważony rozwój;**

Zarząd

Organ odpowiedzialny za bieżące kierowanie działalnością spółdzielni socjalnej, w tym za podejmowanie decyzji niezastrzeżonych dla innych organów oraz reprezentowanie na zewnątrz spółdzielni. Liczbę członków Zarządu oraz sposób ich wybierania określa Statut spółdzielni. Statut może przewidywać zarząd jednoosobowy, którym jest prezes i ustalać wymagania, jakie powinna spełniać osoba wchodząca w skład zarządu lub prezes w zarządzie jednoosobowym. Zarząd jednoosobowy nie może jednak dokonywać czynności w sprawach wynikających ze stosunku członkostwa. Wówczas czynności te wykonuje rada nadzorcza lub walne zgromadzenie. Członków zarządu, w tym prezesa i jego zastępców, wybiera i odwołuje, stosownie do postanowień statutu, rada lub walne zgromadzenie. Spółdzielnie, których członkami są wyłącznie osoby prawne, wybierają zarząd spośród kandydatów będących osobami fizycznymi wskazanymi przez te osoby prawne. W spółdzielniach, w których członkami są osoby fizyczne i osoby prawne, członków zarządu wybiera się również spośród kandydatów wskazanych przez osoby prawne.

Zobacz: **Organy spółdzielni, Statut;**

Zarządzanie partycypacyjne

(zarządzanie przez partycypację, zarządzanie uczestniczące) jest jedną z technik motywacyjnych mającą na celu zaktywizowanie pracowników i realizację potrzeb wyższego rzędu. Pracownik jest włączony do procesu zarządzania i ma wpływ na podejmowane decyzje. Partycypacja pracownicza może mieć również wymiar finansowy. W zależności od przyjętego kryterium wyróżnia się partycypację formalną, nieformalną, bezpośrednią, pośrednią, czynną i bierną. W teorii zarządzania wyróżnia się dwa rodzaje modeli - amerykański i niemiecki. Dla pierwszego charakterystyczne są zaufanie i tolerancja, dominacja menadżerów i mniejszy stopień formalizacji kontaktów. W modelu niemieckim natomiast ważną rolę odgrywają współdecydowanie, negocjacje i regulacje prawne[124]. Generalnie w obu modelach główną ideą jest nauczenie ludzi, aby nie bali się brać odpowiedzialności za organizację, w której pracują. Spółdzielcza zasada „jeden człowiek jeden głos" jest przykładem partycypacyjnego podejścia do zarządzania.

Zobacz: **Partycypacja społeczna, Zasady spółdzielcze;**

Zasady Spółdzielcze

Zasady spółdzielcze są wytycznymi, przy pomocy których spółdzielnie wprowadzają swoje wartości do praktyki.

1) Zasada dobrowolnego i otwartego członkostwa. Spółdzielnie są organizacjami dobrowolnymi, otwartymi dla wszystkich osób, które są zdolne do korzystania z ich usług oraz gotowe są ponosić związaną z członkostwem odpowiedzialność, bez jakiejkolwiek dyskryminacji z powodu płci, przynależności społecznej, rasowej, politycznej czy religijnej.
2) Zasada demokratycznej kontroli członkowskiej. Spółdzielnie są demokratycznymi organizacjami kontrolowanymi przez swoich członków, którzy aktywnie uczestniczą w określaniu swojej polityki i podejmowaniu decyzji. Mężczyźni i kobiety pełniący funkcje przedstawicielskie z wyboru są odpowiedzialni wobec członków. W spółdzielniach szczebla podstawowego członkowie mają równe prawa głosu (jeden członek – jeden głos), zaś spółdzielnie innych szczebli również zorganizowane są w sposób demokratyczny.
3) Zasada ekonomicznego uczestnictwa członków. Członkowie uczestniczą w sposób sprawiedliwy w tworzeniu kapitału swojej spółdzielni i demokratycznie go kontrolują. Co najmniej część tego kapitału jest zazwyczaj wspólną własnością spółdzielni. Jeżeli członkowie otrzymują jakąś rekompensatę od kapitału wniesionego jako warunek członkostwa, jest ona zazwyczaj ograniczona. Członkowie przeznaczają nadwyżki na jeden lub wszystkie spośród następujących celów: na rozwój swojej spółdzielni, jeśli to możliwe przez stworzenie funduszu rezerwowego, z którego przynajmniej część powinna być niepodzielna; na korzyści dla członków proporcjonalnie do ich transakcji ze spółdzielnią; na wspieranie innych dziedzin działalności zaaprobowanych przez członków.
4) Zasada autonomii i niezależności. Spółdzielnie są autonomicznymi organizacjami wzajemnej pomocy, kontrolowanymi przez swoich członków. Jeżeli zawierają porozumienia z innymi organizacjami, włączając w to rządy, lub pozyskują swój kapitał z zewnętrznych źródeł, to czynią to tylko na warunkach zapewniających demokratyczną kontrolę przez swoich członków oraz zachowanie swojej spółdzielczej autonomii.
5) Zasada kształcenia, szkolenia i informacji. Spółdzielnie zapewniają możliwość kształcenia i szkolenia swoim członkom, osobom pełniącym funkcje przedstawicielskie z wyboru,

menedżerom i pracownikom tak, aby mogli oni efektywnie przyczyniać się do rozwoju spółdzielni. Informują one ogół społeczeństwa – a zwłaszcza młodzież i osoby kształtujące opinię społeczną – o istocie spółdzielczości i korzyściach z nią związanych.

6) Zasada współpracy między spółdzielniami. Spółdzielnie w najbardziej efektywny sposób służą swoim członkom i umacniają ruch spółdzielczy poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych.
7) Zasada troski o społeczność lokalną. Spółdzielnie pracują na rzecz właściwego rozwoju społeczności lokalnych, w których działają, poprzez prowadzenie polityki zaaprobowanej przez swoich członków.

Zobacz: **Członkostwo, Deklaracja spółdzielczej tożsamości, Kapitał społeczny, Spółdzielnie, Społeczeństwo obywatelskie, Zarządzanie partycypacyjne;**

Zatrudnienie wspierane

Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie zatrudnienie wspierane to udzielanie wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobie, z grup ryzyka socjalnego (o których mowa w art. 1 ustawy), w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia. Może być realizowane w formie:

- prac społecznie użytecznych na zasadach określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- skierowania do pracy na podstawie umowy pomiędzy starostą (właściwym powiatowym urzędem pracy), a pracodawcą w ramach, której pracodawca otrzymuje refundację części wypłacanego wynagrodzenia,
- założenia lub przystąpienia do spółdzielni socjalnej lub podjęcia działalności gospodarczej,
- rzecznictwa, poradnictwa zawodowego, psychologicznego i społecznego dla osób realizujących prace społecznie użyteczne, podejmujących zatrudnienie, działalność gospodarczą, zakładających lub przystępujących do spółdzielni socjalnej.

Zobacz: **Bezrobotny, Wykluczenie społeczne (osoba wykluczona), Zatrudnienie wspomagane, Zatrudnienie socjalne;**

Zatrudnienie wspomagane

Jest definiowane jako praca zarobkowa osoby niepełnosprawnej w zintegrowanym środowisku na otwartym rynku pracy, przy zapewnieniu jej stałego wspomagania. Praca zarobkowa oznacza taką samą zapłatę za taką samą pracę, jak w przypadku pracownika pełnosprawnego. Istotę tej formy zatrudnienia stanowi zatrudnienie osoby niepełnosprawnej na otwartym rynku pracy przy asyście wspomagającego ją trenera pracy, który pomaga jej znaleźć zatrudnienie, przystosować się do wykonywania obowiązków zawodowych i do sytuacji społecznej w środowisku pracy, a następnie wspiera ją w funkcjonowaniu zawodowym i społecznym. Koncepcja zatrudnienia wspomaganego wychodzi naprzeciw dążeniom osób niepełnosprawnych do wykonywania pracy, jako podstawowej drogi rozwoju i formy aktywności życiowej dorosłego człowieka, pozwalającej niepełnosprawnym kobietom i mężczyznom na samodzielność, na wnoszenie swojego wkładu w życie[125].

Zobacz: **Niepełnosprawna osoba, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Rehabilitacja osób niepełnosprawnych, Zatrudnienie wspierane, Zatrudnie-**

nie socjalne;

Zatrudnienie socjalne

Instytucję zatrudnienia socjalnego reguluje ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Polega ono na zapewnieniu osobom, o których mowa w art. 1 ust. 2 (bezdomni, osoby uzależnione od alkoholu lub narkotyków, chorzy psychicznie, długotrwale bezrobotni, zwolnieni z zakładów karnych, uchodźcy i osoby niepełnosprawne) możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra i kluby integracji społecznej oraz w zatrudnieniu wspieranym. Osoby te zgodnie z zapisami wskazanej ustawy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Zatrudnienie socjalne to złożony proces, mający na celu reintegrację społeczną i zawodową, na który składają się różne formy pomocy: zajęcia teoretyczne i praktyczne, poradnictwo i terapia, wykonywanie pracy w podmiotach ekonomii społecznej[126].

Zobacz: **Aktywna polityka społeczna, Centrum Integracji Społecznej (CIS), Klub Integracji Społecznej (KIS), Podmioty ekonomii społecznej, Pomoc społeczna, Reintegracja społeczna, Reintegracja zawodowa, Zatrudnienie wspierane;**

Zdolność do czynności prawnych

Zdolność do czynności prawnych – w prawie cywilnym zdolność do dokonywania we własnym imieniu czynności prawnych, czyli do przyjmowania i składania oświadczeń woli mających na celu wywołanie powstania, zmiany lub ustania stosunku prawnego. Innymi słowy, jest to zdolność do samodzielnego kształtowania swojej sytuacji prawnej (nabywania praw i zaciągania zobowiązań). Pełną zdolność do czynności prawnych mają pełnoletnie, nieubezwłasnowolnione osoby fizyczne oraz wszystkie osoby prawne. Przesłanką niezbędną do posiadania pełnej zdolności do czynności prawnych przez osoby fizyczne jest pełnoletniość, a nie wiek.

Zobacz: **Ograniczona zdolność do czynności prawnych, Osoba fizyczna, Osoba prawna, Osobowość prawna;**

Zebranie przedstawicieli

Organ spółdzielni zastępujący walne zgromadzenia. Przysługują mu analogiczne uprawnienia.

Zobacz: **Organy spółdzielni, Walne zgromadzenie;**

Zebranie założycielskie

Oficjalne spotkanie, na którym zostanie powołana spółdzielnia. Po zakończeniu tego spotkania, rozpoczyna się proces rejestracji w sądzie. Na zebraniu założycielskim powołujemy spółdzielnię socjalną- podmiot, który do momentu zarejestrowania w Krajowym Rejestrze Sądowym nie posiada jeszcze osobowości i prawnej.

Na początku zebrania członkowie założyciele podpisują listę obecności zawierającą imię i nazwisko, adres zamieszkania lub zameldowania, nr PESEL oraz podpisy członków założycieli. W przypadku spółdzielni socjalnej osób prawnych procedurę zakładania spółdzielni rozpoczyna podjęcie uchwał przez podmioty, które będą jej założycielami dotyczące ustanowienia pełnomocników w procesie powstawania spółdzielni socjalnej osób prawnych.

Pierwszym dokumentem, który powinien być przedstawiony na zebraniu założycielskim jest porządek obrad. Porządek obrad powinien zawierać wszystkie uchwały, które mają być podejmowane na zebraniu np.: uchwałę o powołaniu spółdzielni, przyjęciu Statutu oraz o wyborze władz spółdzielni. Po przedstawieniu celu zebrania i zatwierdzeniu porządku obrad wybieramy Przewodniczącego i Sekretarza zebrania. Kandydaci mogą być zgłaszani przez uczestników zebrania lub zgłosić się sami. Wybory dokonują się w trybie jawnym.
Przewodniczący zebrania prowadzi spotkanie natomiast Sekretarz odpowiedzialny jest za sporządzenie protokołu z zebrania. Protokół zawiera informacje nt. przebiegu zebrania, podjętych uchwał, sposobu głosowania, liczbie głosów oraz streszczenie dyskusji. Następnie należy podjąć uchwałę o powołaniu spółdzielni socjalnej. Kolejnym etapem zebrania jest dyskusja nad Statutem, przedstawienie uwag i poprawek po czym należy podjąć uchwałę o przyjęciu Statutu spółdzielni. Po przyjęciu Statutu wybierana jest Komisję Skrutacyjną odpowiedzialną za liczenie głosów oddawanych w głosowaniach tajnych.
Zobacz: **Członek założyciel, Członkostwo, Krajowy Rejestr Sądowy, Zarząd, Zasady spółdzielcze;**

Zlecanie zadań publicznych

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organy administracji publicznej (w tym jednostki samorządu terytorialnego - zob.) mogą:

- powierzyć wykonywanie zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji,

lub

- wspierać wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Najczęściej stosuje się formę wspierania. Spółdzielnie socjalne w tym przypadku są traktowane tak samo jak organizacje pozarządowe. Wspieranie oraz powierzanie, odbywa się po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert. Mogą to być konkursy na zadania związane z pomocą społeczną, niepełnosprawnością, kulturą fizyczną, kulturą, przeciwdziałaniem uzależnieniom itd. Otwarty konkurs ofert ogłasza się: w Biuletynie Informacji Publicznej; w siedzibie organu administracji publicznej w miejscu przeznaczonym na zamieszczanie ogłoszeń; na stronie internetowej organu administracji publicznej. Termin do składania ofert nie może być krótszy niż 21 dni od dnia ukazania się ostatniego ogłoszenia, o ogłoszeniu konkursu. Warto pamiętać, że spółdzielnia socjalna może z własnej inicjatywy złożyć wniosek o realizację zadania publicznego, także takiego, które jest realizowane dotychczas w inny sposób, w tym przez organy administracji publicznej. Wniosek zawiera w szczególności:

- opis zadania publicznego przeznaczonego do realizacji,
- szacunkową kalkulację kosztów realizacji zadania publicznego.

W przypadku, złożenia wniosku, organ administracji publicznej, rozpatruje celowość wniosku w terminie nieprzekraczającym l miesiąca od wpłynięcia wniosku. W przypadku decyzji pozytywnej organ administracji ogłasza konkurs ofert.
Wyjątkiem od trybu otwartego konkursu ofert jest tryb wynikający z art. 19a ustawy, tzw. tryb małych dotacji. Przedmiotowy tryb umożliwia organowi zawarcie umowy o realizację zadania publicznego oraz przekazanie dotacji organizacji pozarządowej z pominięciem otwartego

konkursu ofert. Dotyczy on jednak jedynie zadań o charakterze lokalnym lub regionalnym, realizowanych w okresie nie dłuższym niż 90 dni, których wartość dofinansowania lub finansowania nie przekracza kwoty 10.000 zł. Ponadto, ustawa zastrzega, iż łączna kwota środków finansowych przekazanych w tym trybie tej samej organizacji w danym roku nie może przekroczyć kwoty 20.000 zł., oraz wysokość środków finansowych przyznanych przez organ nie może przekroczyć 20% dotacji planowanych w roku budżetowym na realizację zadań publicznych[127].

Zobacz: **Jednostka samorządu terytorialnego, Klauzule społeczne, Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne, Zamówienia publiczne, Źródła Finansowania;**

Zrównoważony rozwój

Jest koncepcją która stanowi obecnie jeden z priorytetów strategii Unii Europejskiej Europa 2020.[128] Zrównoważony rozwój jest dążeniem do poprawy jakości życia przy zachowaniu spójności społecznej, biologicznej różnorodności i bogactwa zasobów naturalnych. Rzecz w tym, aby dążąc do dobrego życia nie zniszczyć przyrody, od której uzależnione jest życie na Ziemi, nie wyczerpać wszystkich zasobów naturalnych w następstwie czego pozbawiając ich kolejnych pokoleń, ani też dążąc do poprawy jakości własnego życia nie skazywać na biedę innych. Celem takiego rozwoju są społeczności, w których ludzie mają między sobą dobre relacje, są dla siebie oparciem, gdzie ludzie mogą stanowić o swoim własnym życiu i nie muszą martwić się o swoją przyszłość.[129] W koncepcji zrównoważonego rozwoju gospodarka i społeczeństwo stanowią więc elementy większego systemu przyrodniczego i tym samym są od niego zależne. Warunkiem zrównoważonego rozwoju jest takie kształtowanie relacji między gospodarką, społeczeństwem i środowiskiem, które nie naruszy zdolności środowiska do dostarczania jego usług w przyszłości.[130] Ekonomia społeczna ze swojej istoty wpisuje się w koncepcje zrównoważonego rozwoju.

Zobacz: **Ekonomia społeczna, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Klaster społeczny, Lokalna Grupa Działania, Partnerstwo lokalne, Regionalny Program Operacyjny, Spójność społeczno-gospodarcza, Synergia/efekt synergii;**

Źródła finansowania

Spółdzielnie socjalne mają możliwości korzystania z wielu zróżnicowanych źródeł finansowania. W tym względzie wiele zależy od inwencji i kreatywności spółdzielców, ale także od profilu działalności spółdzielni. Z tego powodu poniższy katalog nie jest wyczerpujący.

1. Programy dostępne dla wszystkich spółdzielni socjalnych[131] (zob. Dotacja na założenie spółdzielni socjalnej):
   a. Dotacje z Funduszu Pracy,
   b. Dotacje z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
   c. Dotacje unijne wypłacane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.
2. Preferencyjne pożyczki (zob. Inżynieria finansowa) adresowane do podmiotów ekonomii społecznej.
3. Zwolnienia podatkowe – Spółdzielnia socjalna może skorzystać ze zwolnienia z podatku od osób prywatnych (CIT). Zwolnienie obejmuje cześć nadwyżki bilansowej, która została wydana przez spółdzielnie w danym roku podatkowym na działalność związaną z reintegracja społeczna i zawodowa.

4. Zatrudnienie wspierane - Spółdzielnie socjalne są zobowiązane do ponoszenia wszelkich kosztów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, w tym kosztów zatrudniania pracowników. Mogą jednak skorzystać z zatrudnienia wspieranego (art. 17 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.
5. Na podstawie umowy pomiędzy spółdzielnia socjalna a starosta może ona uzyskać kwartalna refundacje składek płaconych na ubezpieczenie społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) przez pierwsze 12 miesięcy zatrudniania pracownika. Refundacja ta pochodzi ze środków Funduszu Pracy i dotyczy wszystkich członków założycieli spółdzielni socjalnej (art. 12 pkt 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych Dz. U. z 2006 r. Nr 94, póz. 651).
6. Zwolnienie z opłat sadowych - spółdzielnie socjalne na mocy przepisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym nie uiszczają opłaty sadowej od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sadowego oraz opłaty za ogłoszenie wpisu w Monitorze Sadowym i Gospodarczym.
7. Inne źródła komercyjne - Spółdzielnie socjalne mają prawo do zaciągania zobowiązań finansowych np.: komercyjnych pożyczek, kredytów. Jednak nowo powstająca spółdzielnia socjalna z reguły nie ma wymaganej zdolności finansowej do otrzymania pożyczki lub kredytu, dlatego też możliwości zaciągania tego typu zobowiązań są bardzo ograniczone.
8. Spółdzielnia socjalna może występować w otwartych konkursach ofert i ubiegać się o ośrodki na działania w zakresie pożytku publicznego z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.
9. Spółdzielnie socjalne prowadzące działalność na obszarach wiejskich mają możliwości uzyskiwania środków na działalność w ramach Lokalnych Grup Działania, finansowane ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Wśród priorytetów tego programu znajdują się m.in. zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.
10. Możliwość uzyskiwania środków przez spółdzielnię stanowią także inicjatywy crowdfunding'owe (zob. Crowdfunding).

Należy pamiętać, że spółdzielnia socjalna jest przedsiębiorstwem społecznym, z tego powodu podstawowym źródłem finansowania działalności powinna być nadwyżka finansowa generowana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

Zobacz: **Crowdfunding, Dotacja na założenie spółdzielni, Inżynieria finansowa, Kapitał, Lokalna Grupa Działania, Przedsiębiorstwo społeczne, PO WER;**

Przypisy:

(Endnotes)

[1] Por. *Aktywna polityka społeczna*, [dostęp 10.10.2017], na stronie: http://rynekpracy.org/x/430423

[2] Karwacki A., Rymsza M. (2011): *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce, W: Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, Red. M. Grewiński, M. Rymsza, WSP TWP, Warszawa

[3] Bień W.(2008). *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa, s. 81.

[4] Moraczewska B., (2013), *Bezdomność. Definicja, problemy, rozwiązania obecne oraz historyczne odwołanie do ludzi luźnych*, „Studia Gdańskie" t. 10, s. 113.

[5] Dobrzeniecki R., *Bezdomność jako problem społeczny*, [dostęp 10.07.2017], na stronie: http:/ www.kulturaswiecka.pl/node/301

[6] POWER, [dostęp 10.07.2017], na stronie: https://www.power.gov.pl/strony/slownik/#Biznesplan

[7] *Budżet partycypacyjny*, [dostęp 10.07.2017], na stronie: http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/602961

[8] *Budżet partycypacyjny*, [dostęp 10.07.2017], na stronie: https://mc.gov.pl/budzet-partycypacyjny

[9] *Public Sector Governance and Accountability Series Participatory Budgeting* (2007). Red. A. Shaw, The World Bank, Washington, s. 27.

[10] Kluczyńska J., Sielicka A. (2008), *Centrum Integracji Społecznej – przedsiębiorstwo społeczne?* „Ekonomia Społeczna. Teksty". 9, s. 4.

[11] Mesjasz K., Goleński W. (2012), *Instytucjonalne formy integracji społeczno-zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie opolskim, W: Strategie promocji zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi.* Red. A. Gawor, Ł. Borecki, Top Media House, Opole, s. 20-21.

[12] Zob. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. (Dz. U. Nr 122 z 2003 r., poz. 1143 z późn. zm.

[13] Żbik W., *6 wybranych źródeł finansowania spółdzielni socjalnych prowadzących działalność w obszarze turystyki* „Jak robić biznes społeczny" [dostęp 25.07.2017] na stronie: http://biznesspoleczny.pl/6-wybranych-zrodel-finansowania-spoldzielni-socjalnych-prowadzacych-dzialalnosc-w-obszarze-turystyki/

[14] Król K.(2013): Crowdfunding. *Od pomysłu do biznesu, dzięki społeczności*. Crowdfunding.pl, Warszawa

[15] Zob. J. Stiglitz (2007), *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa

[16] *Jednorazowa środki na założenie spółdzielni socjalnej*, [dostęp 13.07.2017], na stronie: http://www.urzadpracy.pl/pl/bezrobotni-i-poszukuja/finansowe-formy-wsparc/jednorazowe-srodki-na-1/14843,Jednorazowe-srodki-na-zalozenie-spoldzielni-socjalnej.html

[17] Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, *Przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej* (PJM), [dostęp 10.07.2017] na stronie: http: //www.niepelnosprawni.gov.pl/index.php?c=article&id=24&print=1

[18] 8.3 *Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej, RPO Opolskiego*, [dostęp 10.10.2017], na stronie: https://www.fundusszeeuropejskie.gov.pl/nabory/83-wsparcie-podmiotow-ekonomii-spolecznej/#wynikiNaboru

[19] Żbik W. (2015), *6 pytań o dotacje dla spółdzielni socjalnej ze środków unijnych 2014-2020*, [dostęp 10.10.2017], na stronie:https://spoldzielniasocjalnawpraktyce.pl/6-pytan-o-dotacje-dla-spoldzielni-socjalnych-ze-srodkow-unijnych/

[20] Matwiejczuk R. (2000), *„Efektywność – próba interpretacji"*, Przegląd Organizacji, nr 11.

[21] Defourny J, Develerte P. (2006): *Ekonomia społeczna: Ogólnoświatowy trzeci sektor*, W: Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, s. 15

[22] Por. *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014, s.15-16

[23] Sokołowski D., Starzyński S., Rok B., Zgiep Ł (2016): *Raport Ekonomia Współpracy w Polsce 2016.* W: Raport Ekonomia Współpracy w Polsce 2016 [on-line]. Społeczność Ekonomia Współpracy

[24] Wygnański J.J. (2006), *Ekonomizacja organizacji pozarządowych. Możliwość czy konieczność?*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa

[25] *O ewaluacji*, [dostęp 13.07.2017], na stronie: http://pte.org.pl/o-ewaluacji/

[26] EFRR, [dostęp 13.07.2017], na stronie: http://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/pl/funding/erdf/

[27] PUP w Nysie, [dostęp 18.07.2017], na stronie: http://www.pup.nysa.pl/informacje_dla_pracodawcow/spoldzielnie_socjalne_finansowanie_skladek_ubezpieczenie_spoleczne/printpage.html

[28] Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, [dostęp 18.07.2017], na stronie: http://www.pozytek.gov.pl/FIO,379.html

[29] Zob. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, , [dostęp 10.10.2017], na stronie http://www.mpips.gov.pl/spoleczenstwo-obywatelskie/fundusz-inicjatyw-obywatelskich/

[30] *Leksykon budżetowy Biura Analiz Sejmowych – Fundusz Pracy*, [dostęp 10.10.2017], na stronie: http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?t=s&id=5DE16143B290CC23C1257A5A0047F037&q=Fundusz%20pracy

[31] Szerzej na ten temat zob. Herbst K., Żakowska M. (2013), *Ruchy nieformalne a kierunki rozwoju ekonomii społecznej. Rekomendacje dla polityk publicznych*. Biblioteka Pożytku Publicznego, Warszawa

[32] Herbst K., Żakowska M. (2013), *Ruchy nieformalne a kierunki rozwoju ekonomii społecznej. Rekomendacje dla polityk publicznych*. Biblioteka Pożytku Publicznego, Warszawa, s. 21.

[33] Fundusz PAFPIO, [dostęp 10.08.2016], na stronie: http://pafpio.pl/pozyczki#oferta,

[34] Zob. *Finansowanie podmiotów ekonomii społecznej*, [dostęp 10.08.2016], na stronie: https://www.bgk.pl/przedsiebiorstwa/finansowanie-podmiotow-ekonomii-spolecznej/

[35] ES Fundusz, http://esfundusz.pl/?page_id=211

[36] https://spoldzielniasocjalnawpraktyce.pl/9-pytan-o-pozyczki-preferencyjne-dla-przedsiebiorstw-spolecznych-tym-spoldzielni-socjalnych/

[37] ES Fundusz, [dostęp 25.07.2017], na stronie: http://esfundusz.pl/

[38] NBP, *Kapitał*, [dostęp 25.07.2017], na stronie: https://www.nbportal.pl/slownik/pozycje-slownika/kapital

[39] OECD (2001), *The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital*, OECD, Paris,s. 18.

[40] *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Projekt do konsultacji społecznych* (2016), MR, Warszawa, s. 219.

[41] Por. *The Human Capital Report 2015* (2015). World Economic Forum, s. 3.

[42] *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020* (2013), MKiDN, Warszawa, s. 37.

[43] Łobocki J. (2013), *Kapitał społeczny jako kategoria ekonomiczna, W: Współczesne problemy ekonomiczne. Wybrane zagadnienia teoretyczne a praktyka gospodarcza.* Red. U. Zagóra-Jonszta, K. Nagel, UE w Katowicach, Katowice, s. 82.

[44] *Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy* (2007). Red. E. Flaszyńska, M. Pilzak, H. Rogala, MPiPS, Warszawa

[45] Żbik W. (2017), *Klauzule społeczne po zmianach w 2016 r. Na co realne można liczyć? cz. 1*, [dostęp 25.07.2017], na stronie: https://spoldzielniasocjalnawpraktyce.pl/klauzule-spoleczne-zmianach-2016-r-realne-mozna-liczyc-cz-1/

[46] *Klauzule społeczne w nowelizacji zamówień publicznych. Co zmienią?*, [dostęp 25.07.2017], na stronie: http://poradnik.ngo.pl/wiadomosc/1923294.html

[47] Mesjasz K., Goleński W. (2012), *Instytucjonalne formy integracji społeczno-zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie opolskim, W: Strategie promocji zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi.* Red.

[48] Ustawa z dnia 12 marca 2004 o pomocy społecznej, (Dz. U. z 2009r. N 175 poz. 1362 z późn. zm.)

[49] Bilewicz A. (2015), *Samoograniczająca się zmiana? Kooperatywy spożywcze w Polsce,* „Nowy Obywatel" 16 (67)/ Wiosna, s. 94.

[50] Bilewicz A. (2015), *Samoograniczająca się zmiana? Kooperatywy spożywcze w Polsce,* „Nowy Obywatel" 16 (67)/ Wiosna, s. 94.

[51] Curl J. (2010), *The Cooperative Movement in Century 21," Affinities: A Journal of Radical Theory, Culture, and Action"*, Vol. 4, Nr 1, Summer

[52] Bilewicz A., Potkańska M. (2013), *Jak kiełkuje społeczeństwo obywatelskie. Kooperatywy spożywcze w Polsce jako przykład nieformalnego ruchu społecznego,* „Trzeci Sektor" 31(3) s. 27.

[53] *Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020* (2015), Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader, Warszawa , s. 12, 13.

[54] Lis A., *Lustracja spółdzielni socjalnej*, (stan prawny na dzień 10.10.2008), [dostęp 27.05.2017], na stronie: http://ozrss.pl/lustracje/

[55] Białecki K. B., Januszkiewicz W., Oręziak L. (2007): *Leksykon handlu zagranicznego*. PWE ,Warszawa, s. 186

[56] *Co to są organizacje pożytku publicznego?*[dostęp 27.05.2017], na stronie: http://poradnik.ngo.pl/co-to-sa-organizacje-pozytku-publicznego

[57] Zob. Staszczyk P. (2013), *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, Lexis Nexis*, Warszawa, s. 76-102.

[58] Zob. Halszka Kurleto M.(2008), *Organizacje pozarządowe w działalności pożytku publicznego. Lexis Nexis*, Warszawa., s. 82 i nast.

[59] Szczyrski P. (2009), *Jak założyć stowarzyszenie? Jak założyć fundację? Jak zostać z OPP?*, Zachodniopomorska Biblioteka Ekonomii Społecznej, Szczecin, [dostęp 27.05.2016], na stronie: http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/613534

[60] J. Blicharz, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*, Wolters Kluwer Business, warszawa 2012

[61] Żbik W. (2017),*Kto przyznaje dotacje unijne na miejsca pracy w przedsiębiorstwach społecznych? Aktualna lista OWES* [dostęp 27.06.2017], na stronie: https://spoldzielniasocjalnawpraktyce.pl/przyznaje-dotacje-unijne-miejsca-pracy-przedsiebiorstwach-spolecznych-lista-owes-poszczegolnych-woj/

[62] *Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy.* (2007). Red. E. Flaszyńska, M. Pilzak, H. Rogala, MPiPS, Warszawa, s. 10.

[63] *Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rynku pracy.* (2007). Red. E. Flaszyńska, M. Pilzak, H. Rogala, MPiPS, Warszawa, s. 10.

[64] Kaliszewska M. (2012), *Partnerstwo międzysektorowe w ekonomii społecznej – współpraca z administracją publiczną i biznesem, W: Partnerstwo – współpraca międzysektorowa w realizacji celów społecznych*, Red. A. Handzlik J. Głowacki, UEK, MSAP, Kraków ,s. 21.

[65] Brinkerhoff J. M. (2006), *Ramy definicyjne partnerstwa pomiędzy sektorem rządowym a organizacjami non-profit*, (tłum. J. Popowski), W: Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów. Klon/Jawor, Warszawa s. 89

[66] Brinkerhoff J. M. (2006), *Ramy definicyjne partnerstwa pomiędzy sektorem rządowym a organizacjami non-profit*, (tłum. J. Popowski), W: Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów. Klon/Jawor, Warszawa s. 89

[67] Malena C.(1995): *Relations betwenn northern and southern non-governmental development organizations*, „Canadian Journal of Development Studies" 16(9), s. 7-29

[68] Schimanek T. (2015), *Partycypacja obywatelska w społeczności lokalnej*, FISE, Warszawa, s. 2-5.

[69] Europejska Stała Konferencja Spółdzielni, Towarzystw Wzajemnych, Stowarzyszeń i Fundacji. W 2008 r. EP-CMAF przyjęła nazwę „Europejska Ekonomia Społeczna" (Social Economy Europe). Tekst Karty opublikowano w: „Ekonomia Społeczna Kraków 2004. II Europejska Konferencja Ekonomii Społecznej - Materiały", MPiPS, ZLSP, Warszawa 2005.

[70] *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014, s. 16.

[71] *Pomoc społeczna*, [dostęp 27.06.2017], na stronie: https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoleczna/

[72] *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014s. 16.

[73] *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r., Warszawa 2014s. 4.

[74] Leś E. (2008), *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Przegląd koncepcji i dobrych praktyk*, W: *Gospodarka społeczna i przedsiębiorstwo społeczne. Wprowadzenie do problematyki*. Red. E. Leś, IPS UW, Warszawa, s. 40.

[75] Yunus M. (2013), *Świat bez ubóstwa czas na przedsiębiorstwo społeczne* (tłum. E. Janikowska), ConCorda, Warszawa, s. 54.

[76] Perrini F., Vurro C. (2010), *Przedsiębiorczość społeczna: innowacyjność i zmiana społeczna w teorii i praktyce, W: Przedsiębiorczość społeczna.* Red. J. Mair, J. Robinson, K. Hockerst (tłum. K. Dzięciołowicz), WSP TWP, Warszawa , s. 91.

[77] Daniele D. (2007): *Uwarunkowania prawne przedsiębiorstw społecznych: przykłady z kilku krajów europejskich* (tłum. H. Husak). „Ekonomia Społeczna. Teksty", 8. s.5-6.

[78] *Słownik języka polskiego* (2003), PWN, Warszawa 2003.

[79] Blaik P. (2015). *Efektywność logistyki. Aspekt systemowy i zarządczy*, Warszawa: PWE s. 28.

[80] *Indeks społeczeństwa obywatelskiego 2007* (2007), Klon/Jawor, Warszawa

[81] Putnam R. D. (1995): *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech.* (tłum. J. Szacki). Znak, Kraków, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa,.s. 31.

[82] Sztompka P. (2007): *Zaufanie. Fundament Społeczeństwa*, Znak, Kraków, s. 40.

[83] European Commission (2013): *Social economy and social entrepreneurship, "Social Europe guide"* Vol. 4, March, s. 12-13.

[84] Mączyńska E., Pysz P. (2014), *Liberalizm, neoliberalizm i ordoliberalizm*. „Ekonomista" 2, s. 223 i 233.

[85] Węsierska-Chyc L. (2013): *Gospodarka społeczna to nie sektor*, „Ekonomia Społeczna" 3, s. 9-13.

[86] Chyra-Rolicz Z. (2013), *Spółdzielczość jako element społecznej gospodarki rynkowej*, „Ekonomia Społeczna" 2(7), s. 32 i nast.

[87] Komisja Europejska (2011): *Odnowiona strategia UE na lata 2011-2014 dotycząca społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, KOM 681, Bruksela 25.10.2011, s. 4, [dostęp 15.09.2016]. na stronie: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:PL:PDF

[88] Griffin R. W., (2004), *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa

[89] Norma PN-ISO 26000

[90] Węsierska-Chyc L. (2015), *Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne, W: Paradygmat zrównoważonego rozwoju lokalnego i regionalnego we współczesnej gospodarce*. Red. B. Borusiak, K. Pająk, CeDeWu, Warszawa

[91] *Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych.*, s. 7; [dostęp 15.09.2016]. na stronie: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=pl&pubId=606&type=2&furtherPubs=no.

[92] *Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017-2020* (2017), UZP, Warszawa, s. 8.

[93] *Spójność gospodarcza i społeczna (Economic and social cohesion)*, [dostęp 15.08.2017]. na stronie: http://www.archiwum.ewaluacja.gov.pl/slownik/Strony/slownik_spojnosc_gospodarcza_i_spoleczna.aspx

[94] Żbik W. (2013) 3 rzeczy, które powinieneś wiedzieć o spółdzielczej umowie o pracę, [dostęp 15.08.2017]. na stronie: https://spoldzielniasocjalnawpraktyce.pl/3-rzeczy-ktore-powinienes-wiedziec-o-spoldzielczej-umowie-o-prace/

[95] Żbik W. (2013), *3 rzeczy, które powinieneś wiedzieć o spółdzielczej umowie o pracę,* [dostęp 15.08.2017]. na stronie: https://spoldzielniasocjalnawpraktyce.pl/3-rzeczy-ktore-powinienes-wiedziec-o-spoldzielczej-umowie-o-prace/

[96] *Czy to koniec spółdzielni inwalidów i niewidomych?* (2015) , [dostęp 15.08.2017]. na stronie http://www.ekonomiaspoleczna.pl/wiadomosc/1284297.html

[97] *Spółdzielnia konsumentów* (2011) , [dostęp 5.08.2017]. na stronie http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/629825

[98] *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością non-profit*, [dostęp 21.06.2016], na stronie: http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/672516

[99] Zob. Art 151 §1 i art. 301 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 Nr 94 poz. 1037).

[100] Gajecka N. (2014), *Spółka non-profit jako forma prawna prowadzenia przedsiębiorstwa społecznego w Polsce*, „Biuletyn Ekonomii Społecznej" 2014/11, MOWES, [dostęp 21.06.2016], na stronie: http://fundacja.e-gap.pl/mowes/wp-content/uploads/2014/11/Artykuł11.pdf

[101] Arczewska M., Stec P. (2005), *Spółki prawa handlowego nie powinny mieć możliwości uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego,* „Analizy i Opinie" Nr 35, kwiecień, [dostęp 21.06.2017], na stronie: http://www.isp.org.pl/files/12765009940970355001117010480.pdf

[102] *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością non-profit*, [dostęp 21.06.2017], na stronie: http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/672516

[103] Zob. Art 3 i 20 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 Nr 96 poz.873)

[104] Budzi to kontrowersje - zob. Arczewska M., Stec P. (2005), *Spółki prawa handlowego nie powinny mieć możliwości uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego,* „Analizy i Opinie" Nr 35, kwiecień, [dostęp 21.06.2016], na stronie: http://www.isp.org.pl/files/12765009940970355001117010480.pdf

[105] Niewiadomska A., Sobolewska-Poniedziałek E. (2015), *Srebrna gospodarka - nowy paradygmat rozwoju starzejącej się Europy,* „Ekonomia XXI Wieku", s. 72-74

[106] *Co to jest start up?*, [dostęp 21.06.2016], na stronie: http://www.web.gov.pl/wiedza/pomysl-na-e-biznes/621_2206.html

[107] *Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych (TUW)* (2010), [dostęp 21.06.2016], na stronie: http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/602868

[108] K. Cibor (2014), *Usługi użyteczności publicznej a ekonomia społeczna*, FISE, Warszawa 2014, s. 4 i nast.

[109] K. Cibor (2014), *Usługi użyteczności publicznej a ekonomia społeczna*, FISE, Warszawa 2014, s. 4 i nast.

[110] B. Godlewska-Bujok, C. Miżejewski, *Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*. Wydanie II uzupełnione, BPP, Warszawa, wrzesień 2016, s. 14.

[111] B. Godlewska-Bujok, C. Miżejewski, *Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*. Wydanie II uzupełnione, BPP, Warszawa, wrzesień 2016, s. 9.

[112] Zob. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.)

[113] Mesjasz K., Goleński W. (2012), *Instytucjonalne formy integracji społeczno-zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie opolskim*, W: Strategie promocji zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi. Red. A. Gawor, Ł. Borecki, Top Media House, Opoles. 17-18.

[114] GUS (2015): *Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2014 r. Notka informacyjna*, Warszawa, [dostęp 25.03.2016] na stronie: http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoleczna-wolontariat/gospodarka-spoleczna-trzeci-sektor/centra-integracji-spolecznej-zaklady-aktywnosci-zawodowej-i-warsztaty-terapii-zajeciowej-w-2014-r-,6,3.html

[115] Davister C., Defourny J., Gregorie O. (2004), *WISE Integration Social Enterprises in the European Union: A Overview of Existing Models.* EMES Working Paper no. 04/04, [dostęp 17.06.2016] na stronie: http://emes.net/publications/working-papers/work-integration-social-enterprises-in-the-european-union-an-overview-of-existing-models/

[116] Davister C., Defourny J., Gregorie O. (2004), *WISE Integration Social Enterprises in the European Union: A Overview of Existing Models.* EMES Working Paper no. 04/04, [dostęp 17.06.2016] na stronie: http://emes.net/publications/working-papers/work-integration-social-enterprises-in-the-european-union-an-overview-of-existing-models/, Pacut A. (2010), Przedsiębiorczość społeczna w Polsce – problemy i wyzwania, „Zarządzanie Publiczne" 4(14), s. 47-48.

[117] Gore Ch., Figueiredo J.B. (1996). *Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu.* [dostęp 14.06.2017] na stronie: http://rszarf.ips.uw.edu.pl/problemyps/iils.pdf

[118] Faliszek K. (2008) *Partycypacja i wykluczenie w społeczności lokalnej*, w: K. Wódz, S. Pawlas-Czyż (red.). Praca socjalna wobec nowych obszarów wykluczenia społecznego. Modele teoretyczne, potrzeby praktyki, Akapit, Toruń, s. 71

[119] Frieske K.W (2005), *Kumulacja czynników marginalności społecznej*, W: Polityka społeczna. Wybrane problemy. Wybór artykułów z lat 1999-2005, Wydawnictwo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, s.247

[120] Sejm RP, *Leksykon budżetowy*, [dostęp 23.07.2017], na stronie: http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?id=9E9D90287EB8E5A6C1257A5C002CF1B7&litera=P

[121] Mesjasz K., Goleński W. (2012), Instytucjonalne formy integracji społeczno-zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie opolskim, W: Strategie promocji zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi. Red. A. Gawor, Ł. Borecki, Top Media House, Opoles. s. 18-20.

[122] Kluczyńska J., Sienicka A. (2008), Zakład Aktywności Zawodowej jako przedsiębiorstwo społeczne. „Ekonomia Społeczna. Teksty" 1, s. 10, Czym jest ZAZ?, [dostęp 25.03.2016] na stronie: http://www.zaz-siedlce.pl/index.php/czym-jest-zaz.html

[123] Kluczyńska J., Sienicka A. (2008), Zakład Aktywności Zawodowej jako przedsiębiorstwo społeczne. „Ekonomia Społeczna. Teksty" 1., s. 10.

[124] *Zarządzanie przez partycypację*, [dostęp 23.07.2017], na stronie: https://mfiles.pl/pl/index.php/Zarządzanie_przez_partycypację

Zimniewicz K. (1990), *Nauka o organizacji i zarządzaniu*, PWN, Warszawa, s. 171-173., Stocki R., Prokopowicz P., Żmuda G. (2008), Pełna partycypacja w zarządzaniu, Wolters Kulwer, Warszawa

[125] PFRON, *Co to jest zatrudnienie wspomagane*, [dostęp 23.07.2017], na stronie: http://www.pfron.org.pl/ebi/aktualny-numer/numer-22014-zatrudnieni/269,I-Co-to-jest-zatrudnienie-wspomagane.html

[126] Koczur W. (2013), *Zatrudnienie socjalne - wybrane zagadnienia*, W: Społeczno-ekonomiczne problemy rynku pracy. Red. Dorota Kotlorz, UE w Katowicach, Katowice, s. 9.

[127] *Zlecanie realizacji zadań*, [dostęp 10.10.2017], na stronie: http://www.pozytek.gov.pl/Zlecanie,realizacji,zadan,382.html

[128] Zob. Komisja Europejska (2010): Komunikat Europa 2020. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Bruksela, 3.3.2010, [dostęp 11.04.2016] na stronie: http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/complet_pl.pdf

[129] Gerwin (2008): *Plan zrównoważonego rozwoju dla Polski. Lokalne inicjatywy rozwojowe*. Earth Conservation, Sopot, s. 3.

[130] Kronenberg J. (2010): *Związki gospodarki, społeczeństwa i środowiska.* [w:] Wyzwania zrównoważonego rozwoju w Polsce. Red. J. Kronenberg, T. Bergier, Fundacja Sendzimira, Kraków, s. 13.

[131] zob. Żbik W., *6 wybranych źródeł finansowania spółdzielni socjalnych prowadzących działalność w obszarze turystyki* „Jak robić biznes społeczny" [dostęp 25.07.2017] na stronie: http://biznesspoleczny.pl/6-wybranych-zrodel-finansowania-spoldzielni-socjalnych-prowadzacych-dzialalnosc-w-obszarze-turystyki/